

İDARE

Dahiliye vekâletinin aylık mecmuası

Yıl: 7

Nisan 1934

Sayı:73

RESMÎ KISIM

Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin Ankara İnkılâp kürsüsündeki dersleri,
Takdir ve tecziye edilenler,
Tayinler,
Kanunlar,
T. B. M. M. Karaları,
İcra Vekilleri Heyeti kararnameleri,
Şûrayı Devlet kararları,
Tamimler,
Fek ve ilhaka ait muameleler,
Tekaüt muamelesi ikmal edilenler,
Aramızdan ayrılanlar,

GAYRÎ RESMÎ KISIM

Taylörçülükten iş kafiyeciliğine	Suheyp Nizami
İtalyada memur intihap ve tayini	Ali Kemali
Şehirler ve belediyeçilik: İsviçrede	K.Naci
Belçikada komün idaresi	Sabri
Memur nedir ve kimdir A. Hidayet	A. Hidayet
Cihan İdare hareketleri: İspanyol İdare hukuku	A. Hidayet
İlâve:	
Hukuku İdare (Berthelmy).	M. Atıf

.....

Resmî Kısım

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri 20 Mart 934 tarihinde Halkevinde İnkilâp kürsüsünde (Türk İnkilâbı üzerinde umumî görüşler) mevzun üzerinde ilk dersi vermişlerdir.

Hanımlar, Efendiler;

Türk milletinin, içinde yaşadığımız ve devam etmekte olan inkılâbı, ecnebi istilâsına ve Osmanlı nizamına karşı çifte cepheli bir savaş ile başlamıştır. Türk inkılâbı, Türk milletinin kurtuluşu savaşıdır.

Ecnebi istilâsına karşı vatan müdafaası gibi, nisbeten sade bir manzara ile başladığı ilk günde bile, inkılâp, Osmanlı nizamını kendi karşısında bulmuştur. Kurtuluş savaşı, her hamlesinde muvaffakiyeti, bir ecnebi darbesini reddederken Osmanlı nizamının temellerinden birini yıkmakla elde etmiştir. Anlaşıyor ki inkılâbımız dahili ve millî mahiyeti itibariyle Osmanlı içtimaî heyetinin vakit vakit gösterdiği ıslahat teşebbüslerinin bir devamı veya tekâmülü değildir. Bilâkis Türk inkılâbına Osmanlı nizamı amansız bir zıt ve hasım vaziyeti aşıttır.

Şu halde Osmanlı nizamı artık Türk milletine kurtuluş temin edecek bir muhitin bütün şeraitini kaybetmiş ve hakikaten o zamanlar, açıktan söylendiği gibi Osmanlı milleti ve cemiyeti nazariyesi içinde Türk milletine hayat verecek usare kalmamıştı.

Geçirdiğimiz son yarım asırlık hâdiseler, Osmanlı devrindeki vatanperverlerin ve mücahitlerin Osmanlı camiasındaki ıslahat ve kurtuluş teşebbüslerinin yanlış temelde

ve Türk milletinden başka bir bünye üzerinde çabaladıklarının ifadesidir. Bugüne kadar geçen tecrübeleri geçirmiş ve tarihin Osmanlı inkısamı için tertip ettiği dram sahnelerini görmüş ve yaşamış adamlar olarak, tekrar 30 sene evveline dönmemiz kabil olsa, yapılacak şeyin ne olduğunu düşünebiliriz.

OSMANLI NİZAMI

Osmanlı nizamı yerine Türk milletinin nizamını Osmanlı meclisi mebusanı, saltanatı ve hilâfet yerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi lâik cümhuriyeti gibi başka müesseseler koymak icap ederdi.

Osmanlı devrini görmüş olanlar, bu fikirlerden her hangi birinin ortaya konmasına Osmanlı nizamının asla mütehammil olmadığını iyice hatırlarlar.

Osmanlı nizamı, dediğimiz zaman, idare eden adamları ve müesseseleri ile içtimaî heyetinin ana kanunlarını murat ediyorum.

Osmanlı nizamı, son asırların fennî ve içtimaî terakkilerine karşı, bünyesini tedricî olarak değişen ve yükselen, tekâmülden uzak tutmak gayretiyle dört duvarı kalın bir hücre içinde kalmış idi. Osmanlı ıslahatçıları hep hücre içinde çalıştılar. Bütün ıslahat teşebbüsleri, muvaffak olanlar ile beraber o hücrenin duvarları arasındaki sahaya münhasır kaldı. Türk milletini, aradığı yaşayış ufuklarından kalın duvarlarla ayırmak tertibi içinde vuku bulan bu çarpışmalar Türk milletinin kuruluş davası ile münasebattar olamazdı.

Bunun içindir ki, Türk inkılâbı hamleleri, Osmanlı ıslahat ve hatta ihtilâl hareketlerinin devamı ve tekâmülü değildir.

Osmanlı nizamı, Türk milletini ecnebi istilâsına ve esaretine kadar sürükledi. Kendi sevk ve idaresinin neticesi olarak, ecnebler, Türk milletinin bütün varlığına el koydukları vakit boyun eğdi, milletini kurtarmağa iktidarı olmadığına inanmıştı.

Asırlarca bocalayarak, nihayet en sert kayaya çarptıktan sonra, tabîî hedefine varmış gibi rıza ile ve alıştığı miskin tevekkül ile teslim oldu.

Artık Osmanlı nizamı Türk milleti aleyhine ecneblerin elinde vasıta olmak rolüne hazırlanmıştı.

HAZİN VE ACI BİR HAKİKAT

Efendiler;

Hazin ve acı bir hakikattir ki, Osmanlı nizamı, ecnebilerin emrettikleri bu son rolü benimsemiş, yer yüzünden kaybolmadan, son enerjisini toplayarak ecnebilerle birlikte, Türk milleti aleyhinde savaşmıştır.

Türk milletinin Osmanlı devrine ait harikulade, eserlerini beraber yaşadktan sonra katılaşıarak ve duygusuzlaşarak, nihayet milletin mevcudiyet ve ilerleyiş şartları ile her türlü münasebetini kaybeden bir mahiyet işinde onun hangi çukurlara kadar düştüğünü mütalea etmek, tarih için ibretli ve istifadeli bir şeydir.

Biraz evvel dediğim gibi, Türk inkılâbı, Türk kurtuluş davası olarak, ecnebi istilâsına karşı bir dereceye kadar sade ve askerî, siyasî mahiyette başlar. Ve fakat ilk anında Osmanlı nizamına karşı bünyevî, dinî ve siyasî inkılâplara girer.

Millet varlığını anlayışta, esaslı farkı ise kuvvet önünde, imparatorluğun teslimiyetine karşı, Türk inkılâbının ret ve mücadele kararında bulacaksınız.

Bu mücadelenin çetin safhalarını profesör arkadaşlarımdan dinleyecek ve öğreneceksiniz. Ben size bu kararın millî manasını işaret edeceğim.

Bir defa teklif olunan teslimiyet tam karşılığı ile yeni Türk milletinin müstakil varlığının kendi tarafından emir ve ihtar edilmesi suretinde tecelli etmiştir.

Bu tecelli Türk milletini büyük savaş önünde bulunduruyordu. Gerçi böyle bir savaş için lâzım olan maddî vasıtalardan millet mahrum vaziyette bırakılmıştı. Fakat buna rağmen Türk milleti, kendi vicdanında, müstakil mevcudiyetinden mahrum olarak yaşamak istidadını görmedi.

Millî vicdanının ihtilâli kendisine yol gösterdi. Diğer taraftan düşündü ki, kâmilten ele geçtikten sonra, maddî vasıtadan gittikçe daha ziyade mahrum bulunacaktı. O halde, içine düştüğü felâkette, en müsait ve vasıtalı olduğu zaman gene bu zaman idi.

Maddî vasıtaların riyazi ve ameli tesirleri galebe çalarak mücadeleyi uçsuz ve bucaksız bir yola sürebilirdi.

Tarih, Türk milletini bütün bu ihtimalleri göz önüne alarak harekete geçmiş bulunmaktadır.

Türk inkılâbının başında verilen karar, ki bu, ecnebi taarruzuna karşı sonsuz mücadele kararıdır. İnkılâbın her zaman temel taşı ve esas yapısı kalacaktır.

Türk inkılâbı ancak bu temel üzerinde yaşayabilir ve yükselir.

MÜDAFAA PRENSİPLERİ

Bu itibarla harice karşı millî varlığı korumak için inkılâbın tecrübeden geçen müdafaa prensiplerini gözden geçirmeliyiz.

Bunlar: Birincisi, millî müdafaa, millî varlık savaşıdır. Hakikati kat'î ve kaba mahiyetle olduğu gibi kabul etmelidir. Millî mücadele harice karşı vatan müdafaasını kazanmak, Türk milletinin varlığını hariç elinden kurtarmayı temin etti. Harice karşı müdafaanın kaybedilmesi, millî varlığın kaybedilmesini intâç ederdi.

Vatan yeniden bir taarruza uğrarsa taarruzun hedefi ve neticeleri aynı olacaktır. Böyle bir savaştan behemehâl muzaffer çıkmalıdır. Böyle bir savaşa ancak taarruza uğradığımız muhtar vaziyette girilebilir.

İkincisi: Haricin taarruzuna karşı vatan müdafaası, vatanın canlı ve cansız bütün kuvvetlerinin sarfını ister.

Hiç bir fedakârlık ve sıkıntı, müdafaa mücadelesinin neticesiyle mukayese edilemez.

Behemehâl muvaffak oluncaya kadar uğraşmalı, muvaffakiyet uğrunda vatanın bütün vasıtalarını harcamalıdır. Hiç bir namûsait şart ve vaziyet, hiç bir nazariye ve muhakeme mücadelenin gevşetilmesini icap edemez.

Üçüncüsü: Millî savaş mutlaka muzafferiyetle neticelenir. Tecavüz eden düşman ne kadar çok ne kadar kuvvetli olsa, millî müdafaa imanımız ve vatanın ve milletin tabîî şartları zaferi bize tevcih edecektir. Bu böyle olmuştur ve böyle olacaktır.

Hulâsa: harice karşı millet müdafaasının mahiyeti millî müdafaanın istediği vasıta ve fedakârlığın hudutsuzluğu ve zaferi iman.

Yeni Türk devletinin milletler arasında vaziyetini ve siyasî prensibini Lozan sulh muahedesinin şu mahiyetinde

bulacaksınız. Bu mahiyet, milletlerin istiklâline hürmet esasına ve milletlerin birbirleriyle müsavat üzere konuşmalarına istinat eder.

DEVLET SİSTEMİ

Türk inkılâbı ilk anda halk devletini kurdu. Büyük Millet Meclisinin Halk hükümeti, Osmanlı devleti karşısında hem mevcudiyeti ile, hem de onun esaslarıyla mütemadiyen çarpışma vaziyetinde bulundu. Bu çarpışmalar, Osmanlı devletinin hilâfet orduları ve kuvayi inzibatiyesi ile bir cephede, memleket dahilinde ve millet orduları gerisinde kaldırdığı kütlelerle diğer cephede ve sonra halk devletinin siyasî ve idarî bünyesi üzerinde bozguncu ve enkazı ve anasırı ile üçüncü cephede çetin ve amansız olarak cereyan etmiştir. Bunların teferruatını ayrıca dinleyeceksiniz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi müessesesinde vücutlanan halk devleti ki, onun açık ifadesi cümhuriyettir, Türk milletinin mukadderatı üzerinde kayıtsız ve şartsız, bütün selâhiyetleri kendinde toplamıştır. Büyük Millet Meclisinin Türk milleti için lâzım ve faydalı gördüğü hiç bir tedbiri, kendi idrakinden ve kararından başka tabi tuttuğu bir miyar yoktur. Saltanat ve imtiyaz hukuku ve şerait ahkâmı gibi kayıtlar, Türk cümhuriyeti ve B. M. Meclisi için mevcut olmayan, müessir olmayan şeylerdir. Türk inkılâbının siyasî sahadaki tecelliyatı, temel olarak işte bu suretle ifade olunabilir.

Bu müşahede, içinde bulunduğumuz rejimi, geçen rejimlere karşı siyasî inkılâbının esas farikasıdır.

İÇTİMAÎ VE AHLÂKÎ SAHADA TÜRK İNKILÂBİ

İçtimaî ve ahlâkî sahada da Türk inkılâbının manası tetkik edilmeğe değerlidir. Türk inkılâbı, insanîyet ülküsünü takip eder. İnsan cemiyeti, kâinatın en kuvvetli, en kudretli varlığıdır. Kâinat içinde insan cemiyetleri beraber çalışacak ve beraber çalışma sahasında kolaylıklarını ve saadetlerini arttıracak imkânlarla maliktirler. İnsanların çarpışmalarının sebepleri, dar hastalıklı zihniyetlerin hüküm sürmesi, muhtelif insan cemiyetleri arasındaki fikrî, manevî ve fennî anlayış ve bulunuş seviyelerinin farkı-

dır. Ancak bu sebeplerin insan cemiyetleri üzerindeki tesirleri bir hakikattir. İnsanlık yüksek ülküsünü gütmek bir vazife olduğu kadar, mevcut acı hakikatin icaplarını gütmek de, insanlık ülküsüne varmanın ameli olan tek yoldur.

Türk milleti olarak var olmak, ve büyük insan ailesinden yüksek bir cemiyet olarak yaşamak, Türk inkılâbının gayesidir. Türk inkılâbı, büyük insan ailesinin saadetine hizmet etmeyi vazife sayar. Ve bu hizmete imkân bulmak için, Türk cemiyetinin çok kudret sahibi olmasını en esaslı şart bilmektedir.

Anlıyoruz ki, Türk milletin hususî benliğini meydana çıkarmak ve sağlamlaştırmak, Türk inkılâbının ameli vazifeleri içinde en esaslısıdır. Kadın, erkek her Türk böyle bir cemiyetin kudretli uzvudur.

TÜRK İNKILÂBININ HAYAT TELÂKKİSİ

Türk inkılâbının hayat telâkkisi sadedir ve tabiat kanunlarına müstenittir. Hayat, sevicek, korunacak ve yaşanacak bir şeydir. Varlığın hiç bir sıkıntısı ister kendisinin ister başkasının hayatına hürmetsizlik için hak vermez. Hayat kıymetini hor görmek, insan için bir hastalık, bir soysuzluk tezahürüdür.

Diğer taraftan hayat, cemiyet için feda edilmelidir. Hayatın cemiyet için feda edilebilmesi istidadı olmayan muhitte tabiatın tecavüzlerine karşı zebun ve acizdir. Bu sebeple o muhitlerde hayat zaten mütemadi bir ıstıraptan başka tecelli göstermez. Bahusus, insanların birbirine tasallûtu gibi bir vakıa, bir hakikat olarak, bugün mevcut olan vaziyet içinde hayat sevgisinin, korunmasının tek çaresi, cemiyet için feda edilebilmesi yolunda mevcuttur. Bu sebeple hayatın cemiyet için tehlikeye atılması bir vazifedir. Hayatın devamı ve ebediyeti demek, ülkünün ve milletin ve soyun devamı demektir. Devam ve ebediyet lezzeti, derece derece her insan için bu üç istikamette temin olunabilir.

TÜRK İÇİN EN BÜYÜK VARLIK

Türk için en muhterem varlık, her şeyden evvel Türk milletidir.

Türk milletinin varlığı, Türk devleti ile, cümhuriyet ile cisimlenir. Milletin menfaatlerini, ona karşı vazifeleri hayatın mes'ut olması için esas olması lâzımdır. Bu esas, her millettten ziyade Türk milleti için ehemmiyetlidir. Çünkü Türk milleti yeni esaslar üzerine henüz kurulmaktadır. Kurulma devrinde her müessese gibi büyük müessese yani millet müessesesi daha ziyade duygulu ve dikkatli olmalıdır.

Fert ve cemiyet hayatının mes'ut olması için esas mesele, tabiate karşı daha vasıtalı, daha kudretli olmaktır. Bu ancak çalışmakla temin olunabilir. Millet efradının beraberlikle ve sevgi ile çalışmak tabiatı, bir cemiyetin yüksek ahlâk farikasıdır. Kendi hayatı, ailesi ve milleti için çalışamayacak halde bulunmak bir felâkettir. Çalışmak imkânı olduğu halde çalışmamak, kendini veya cemiyetini diğerlerin çalışması ile yaşatmak zihniyeti ise en büyük ahlâksızlıktır.

Hanımlar, Efendiler,

Türk inkılâbı, Türk milletinin kurtuluş savaşı olduğu gibi, kurtuluşun hedefi olarak da Türk milletinin yüksek bir cemiyet olmasını tesbit etmiştir. Türk inkılâbı, diğer insan cemiyetlerine karşı taarruzî ve istilâî hırsları reddeder. Fakat Türk milletinin yüksek bir cemiyet olması hedefi, inkılâbın devamını icap ettirmektedir. Hayatımızın inkılâbı mahiyeti, cemiyetin saadeti ve terakkisi için hiç bir doğma kör körüne saplanmış olmamasıdır. Bu nokta, Türk inkılâbının muhafazakâr eski rejimlere karşı olduğu gibi, tesbit olunmuş çerçeve içinde olan yeni iddia ve rejimlere karşı da yardımı ve üstünlüğüdür. Biz, Türk milletini yükseltmek için dar ve dogmatik telâkkilere kendimizi bağlamış değiliz.

İNKİLÂBIN DAVASI

İnkılâbın davası başlıca iki istikamette tecelli etmektedir:

Birinci ve daimî vazife istikameti şudur: Geçilen yollardan hiç bir sebep ve suretle geriye dönmemeli, hiç bir sebep ve suretle kazandıklarımızdan kayıp ve feda etmemeliyiz. Türk inkılâbı bu hususta çifte cepheli bir dikkat ve müdafaaya mecburdur. Çifte cephe, hariçten taarruz

ve dahilden taarruz ihtimallerine karşıdır. Bir inkılâp için ölüm darbesi, her şeyin kazanılmış ve emin bulunduğu zannedilmesidir.

İnkılâbın ikinci faaliyet istikameti müsbet, dinamik, yapıcı istikamettir. Türk milletinin yüksek bir seviyeye varmış bir cemiyet olması için ilerlemek ve yürümek mecburiyeti ve bu sebeple yeni ihtiyaçların en yeni engellerin izalesi bizim daimî vazifemizdir.

İnkılâbın ikinci faaliyet istikameti müsbet, dinamik, yola koymuştur. İnkılâpçılar geniş halk kütlesi içinde onun yeni ve ileri kudret olması için çalışırken, çok zorluklarla uğraşacaklardır. Geniş halk kütlesine inkılâbın temiz ve ülkülü nizamını anlatmak ve bu yolda maddî mahrumiyetlere katlanmak lâzımdır. Uğraşacağımız en mühim hastalık, cehalet ve takip edeceğimiz en feyizli yol, müsbet ilim yoludur. Tabiatteki her kudret için mikyas ve bu sebeple hudut vardır. Henüz hududu keşfedilmemiş olan tabiat kudreti insan zekâsıdır. İnsan zekâsının yapıcı ve yaratıcı kudretini temin eden, mütemadiyen arttıran şey ise, müsbet ilimlerdir. Türk inkılâbı müsbet ilimde o yüksek seviyeye varan evlâtlarının kudreti ve bunların millet muhabbet ve hizmetindeki yararlılıkları ve Türk milletinin yüksek kabiliyeti ile feyz ve inkişaf bulabilir.

İNKILÂBIN İKTİSADÎ CEPHESİ

Hanımlar, Efendiler,

Türk inkılâbına dair bu umumî ve hulâsa görüşler arasında iktisat cephesi üzerinde söyleyeceklerim kısa ve sadedir. İnkılâbın iktisadi anlayış ve tedbiri alâkadar arkadaşımın konferanslarına mevzu olacaktır. Söylediğim tümü prensiplerde kâfi derecede işaret bulunduğu dikkatinizi uyandırmak benim için kâfidir. Türk inkılâbının hedefi millî kurtuluş ve yükseliş davası olduğuna göre, bizim için kütlenin iktisadi ihtiyacını temin etmek esas vazifedir.

Fertlerinin iktisaden kudretli ve verimli olmasına istinat eden bir cemiyet kudreti aramak bizim için uzun yoldur. Bhusus bugünkü kudretli cemiyetler bile, fertlerin: hayatın ve beynelmîl şeraitin karşısında ferdî mücadelelere terketmek imkânı bulamamıştır. Ve bulamamak-

tadırlar. Mesele her millet için kendi şeraitine uygun ölçüyü bulabilmektedir. Türk inkılâbı cemiyetin iktisaden yükselmesi için devletçi tedbirler almağı vazife sayar. Devletçi tedbirler ferdi faaliyetler için faydalı sahayı ancak genişletmeğe ve verimli kılmağa yarar. Türk inkılâbı kat'î ve dogmatik duvarlar arasında otomatik tedbirler yolunu tutmamıştır. İktisat sahaları her şeyden evvel amelî faaliyet meydanıdır. Burada her mevzuun, millî bünye ve şerait içinde ayrıca mütalea edilmesi lâzımdır.

Hanımlar, Efendiler.

Size Türk inkılâbının daimî seyrini mütalea ederken onun ihtiyaçtan doğan ve daima ihtiyaçla beraber yürüyen mahiyetine dikkatinizi celbetmeliyim.

TÜRK İNKILÂBINDA USUL

Bir takım nazarî prensipleri, ilk anda, birden ifade, ilân eden ve onları tatbika çalışan usul yerine, bizde, millî ülküyü ve büyük ana hatları gözde tutan ve tatbikatta her lüzum karşısında müteakiben, fakat durmadan, tedbirini bulan, usul carî olmuştur. Türk inkılâbı usulünün bu manası amelî ve daha muvaffakiyetli olduğu sabittir. İnkılâp hedefinin bizim usulümüzde verdiği neticeleri büyüklüğü devir devir hulâsa yapıldığı zaman kolayca anlaşılabilir.

Türk inkılâbının devamlı olması hayatın dinamik olan şartlarına uygun bir tabiat hadisesidir. Türk inkılâbı mütemadi bir ilerleyiş hamlesi gözü görülürse onun durmasını istemek değil, onu durmasından sakınmak lâzımdır. Millî inkılâbı mütalea ederken vakit vakit ilk bakışta eksik ve zıt görünebilecek manzaralarında inkılâbın zikzak yaptığını zannetmemelisiniz. Bir ana istikameti hiç gerilemeden mütemadiyen ve musirren devam ettiğini ifade etmelisiniz. Yeni Türk cemiyetimizin ana hayat prensipleri Türk inkılâbının seyrine tamamiyle hâkim olmuştur.

Efendiler, bu kürsü, inkılâp tarihinin kürsüsüdür. Türk inkılâbını anlatmak için onun bugün açık olarak hedefini ve hulâsa olarak umumî seciyesini söylemek istedim. Biz inkılâbın, evvelâ tabîî seyri öğrenilerek takip ettiğimiz sistem üzerinde bir hüküm çıkarılmasını iltizam ettik. Hükümlerin ve prensiplerin hayat ve tatbikat sahasından çı

karılmasını daha faydalı bulduk ve buluyoruz.

Konferansında, mücadelenin her safhası için inkılâbı sevkeden ve tedbir alan yüksek şahsiyetini görüyorsunuz. Bu şahsiyet, en büyük inkılâpçı Mustafa Kemaldir.

Türk inkılâbını anlamak ve sevmek, Türk inkılâbının muvaffakiyetine hizmet etmek, büyük reis Mustafa Kemali anlamak ve sevmek ve onun ütülerini tatbik etmeğe candan çalışmakla bir ve beraberdir.»

Mart 934 zarfında takdir ve tecziye edilen memurlar

KAYMAKAMLAR

İnegöl kaymakamı Ekrem Bey:

Mükellef amelenin vaktinde celp ve şevkinde ve yol işlerindeki faaliyetlerinden dolayı vilâyetçe takdir edilmiştir.

MEKTUPÇULAR

Çanakkale mektupçusu Alâettin Bey:

Mektubî kalemile idare heyeti kalemindeki muamelâtın tedviri hususundaki gayretinden dolayı vilâyetçe takdir edilmiştir.

NÜFUS MÜDÜRLERİ

Bayazıt nüfus müdürü Talât Bey:

Vazifesinde gösterdiği intizam ve nüfus işlerinin hakkile cereyanı ve halka iyi muamele yapmasından dolayı vilâyetçe takdir edilmiştir.

Denizli vilâyeti İdare heyeti
Başkâtibi Niyazi B.

Vazifesini ve kendisine tevdi olunan
mühim bazı işleri geceleri dahi
çalışarak iyi bir suretle ifasından
dolayı vilayetten takdirname
verilmiştir.

Ali Rıza Bey
Sivrihisar tahrirat kâtibi

Kaza tahrirat kalemi, yazı ve
kayıt işlerinin çok temiz olduğu ve
yazı işlerinde hüsnü suretle tedvir
edildiği cihetle vilâyetten takdirname
ile taltif edilmiştir.

TRAKYA UMUMÎ MÜFETİŞLİĞİ:

19-2-1934 tarih ve 2-150 sayılı kararname ile teşkili kararlaştırılan Trakya umumî müfettişliğine İstanbul meb'usu İbrahim Tali Beyefendinin tayini, Dahili vekilliğinin 18-3-1934 tarih ve 3626 sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri heyetince 18-3-1934 te kabul olunmuştur.

18-3-1934

Kanunlar

BALKAN ANLAŞMA MİSAKININ TASDİKINA DAİR KANUN

Kanun No. 2386

Kabul tarihi: 6/3/1934

Madde 1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Yunanistan Cümhuriyeti, Yugoslavya ve Romanya Krallıkları arasında müşterek Balkan hudutlarının hali hazır vaziyetlerinin muhafaza ve masuniyetlerini mütekabilen temin zımnında Atınada 9 şubat 1934 tarihinde imza edilen Balkan misakı kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanunun ahkâmını icraya Hariciye Vekili memurdur.

8/3/1934

BALKAN ANLAŞMA MİSAKI

(Pacte d'Entente Balkanique)

Balkanlarda sulhun kuvvetleştirilmesine yardım etmeği arzu eden ve Briand-Kellog misakının ihzarında ve Akvam Cemiyeti Heyeti Umumiyesinin buna müteallik kararlarında hâkim olan anlaşma ve uzlaşma fikri ile hareket eden ve

Mevcut ahdî taahhütlere riayeti ve Balkanlarda halen müesses arazi nizamının muhafazasını temine kat'iyetle karar vermiş bulunan

Türkiye Reisicümhuru, Haşmetlû Yugoslavya Kırallı, Yunanistan Reisicümhuru ve Haşmetlû Romanya Kırallı Hazretleri bir

Balkan anlaşma misakı

Aktine karar vermişler ve bu hususta murahhasları olarak: Türkiye Reisicümhuru,

Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Beyefendiyi,

Haşmetlû Yugoslavya Kırallı,

Hariciye Nazırı Müsyü Boğolioub Jevtitch'i,

Yunanistan Reisicümhuru,

Hariciye Nazırı Müsyü Demetre Maximos'u,

Haşmetlû Romanya Kırallı,

Müsyü Nicola Titulescu'yu tayin etmişlerdir.

Murahhaslar, usulüne muvafık görülen salâhiyetnamelerinin teatisinden sonra, atideki ahkâmı kararlaştırmışlardır:

Madde 1 — Türkiye, Yugoslavya, Yunanistan ve Romanya bütün kendi Balkan hudutlarının emniyetini mütekabilen tekeffül ederler.

Madde 2 — Yüksek Akitler, bu itilâfnamede tayin edilmiş olan menfaatlerini ihlâl edebilecek ihtimaller karşısında alınacak tedbirler hakkında birbiri ile görüşmeği taahhüt ederler. Onlar bu misakı imzalamamış olan diğer her hangi bir Balkan memleketine karşı, birbirine evvelden haber vermeksizin siyasî hiç bir harekette bulunmamağı ve diğer Akitlerin muvafakati olmaksızın diğer her hangi bir Balkan memleketine karşı siyasî hiç bir vecibe altına girmemeği taahhüt eylerler.

Madde 3 — Bu itilâfname bütün Âkit Devletlerce imzalanır imzalanmaz mer'iyete girecek ve mümkün olduğu kadar çabuk tasdik edilecektir. İtilâfname, iltihakı Akitler tarafından müsait bir tetkika mevzu teşkil edecek olan her Balkan memleketine açık bulunacak ve işbu iltihak keyfiyeti, diğer imza sahibi memleketlerin muvafakatlerini bildirmelerde beraber hüküm ifade edecektir.

.....

Tasdik zımnında mâşarileyh murahaslar işbu misakı imzalamışlardır.

Atınada bin dokuz yüz otuz dört senesi şubatının dokuzunda dört nüsha olarak tanzim edilmiş ve her bir Yüksek Âkide bundan bir nüsha tevdi kılınmıştır.

Dr. Tevsik Rüştü
D. Mazimos
N. Titulescu
B. Jevtitch

**Türkiye Cümhuriyeti ile Yugoslavya Krallığı arasında
Belgratta 28 İkinciteşrin 1933 tarihinde aktedilen
mütেকabil mutalebatın tesviyesine müteallik
itilâfın tasdikına dair kanun**

Kanun No. 2382

Kabul tarihi: 6/3/1934

Madde 1 — Türkiye ile Yugoslavya arasında 28 ikinci teşrin 1933 tarihinde imzalanan mütেকabil mutalebatın tesviyesine müteallik itilâf kabul ve tasdik olunmuştur.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanunun icrasına Hariciye Vekili memurdur.

8/3/1934

**Türkiye Cümhuriyeti ile Yugoslavya Krallığı arasında
mütেকabil mutalebatın tesviyesine müteallik itilâf**

Mütেকabil mutalebata ve emval, hukuk ve menafilerine müteallik olarak tebaalarınınkine ait bütün mesaili kat'î ve nihaî bir surette halletmek maksadı ile Türkiye Cümhuriyeti Hükümeti ile Yugoslavya Kırallığı Hazretlerinin usulen salâhiyettar murahasları nukatı atıye hususunda müttefik kalmışlardır:

Madde 1 — İki Devletin ve tebaalarının mütetekabil mutaleabatını tetkik etmiş olan iki âkit murahhasları bu cihetten Yugoslav Hükümetinin medyun olduğu tazminatın Türk Hükümetinin medyun olduğu tazminattan 17 milyon dinarlık bir meblâğ kadar fazla olduğunu anlamışlardır.

Madde 2 — Yugoslavya Hükümeti 17 milyon dinarlık meblâğı Türkiye Hükümetine aşağıdaki tarzda tesviye etmeği taahhüt eder:

a) Yedi milyonu Türk Hükümeti hesabına, emtia almağa mahsus olarak, 5 nisan 1934 tarihinde Yugoslavya Millî Bankasında açılacak bir kredi şeklinde olacaktır; işbu meblâğ iki Hükümet arasında aktedilecek bir ticaret muhadesi tarafından tesisi muhtemel olan takas sistemine dahil olmayacaktır.

b) On milyonu hazine bonusu şeklinde olacak ve bunun beş milyonu 5 nisan 1935; beş milyonu da 31 kânunuevvel 1935 vadeli olacaktır.

Madde 3 — Âkit iki memleket arasında mevcut bütün mutalebat ile islâhı ziraî ve kolonizasyon kanunlarına tevfikân zaptedilen emlâki gayrimenkuleye müteallik tedabirden ve köylerdeki emvali metruke yüzünden memleketlerden birisinin tebaasının diğer memleket Hükümetine karşı haiz olduğu bütün mutalebat işbu itilâf ile halledilmiştir.

Madde 4 — İşbu itilâfın tarihinden itibaren Yugoslavya Hükümeti Yugoslavya arazisinde Türk tebaasına ait bulunan emval, hukuk ve menafii istikbalde zaptetmemeye ve işbu emval, hukuk ve menafii bunların serbestçe tasarruflarına bırakmağı taahhüt eylediği gibi Türkiye Hükümeti de kendi tarafından Türk arazisinde Yugoslav tebaasına ait olarak mevcut olan emval, hukuk ve menafii bunların serbestçe tasarruflarına terketmeye taahhüt eyler.

Madde 5 — İşbu itilâf tasdik olunacak ve nüshai musaddakları Ankarada teati olunacaktır. Tasdiki günü meriyette girecektir.

İşbu itilâf 28 teşrinisni 1933 de Belgratta iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Türkiye ile Romanya arasında Ankarada 17 teşrinievvel 1933 tarihinde imzalanan Dostluk, Ademi tecavüz, Hakem ve Uzlaşma Muahedesinin tasdikına dair kanun

Kanun No. 2382

Kabul tarihi: 6/3/1934

Madde 1 — Türkiye ile Romanya arasında Ankarada 17 teşrinievvel 1933 tarihinde imzalanan Dostluk, Ademi tecavüz, Hakem ve Uzlaşma Muahedesi kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanunun ahkâmını icraya Hariciye Vekili memurdur.

10/3/1934

Türkiye - Romanya dostluk, ademi tecavüz, hakem ve uzlaşma muahedesi

Türkiye Reiscümhuru ile Haşmetlû Romanya Kırâlı,
Umumî sulhun devam ve bekasına aynı derecede bağlı olarak,
İki memleket arasında çıkabilecek ihtilâfların muslihane tarzı tesviyesini hazırlamak suretile Türkiye ile Romanyanın umumî sulhun devamı emrinde mütekabil bir itimat fikrile teşriki mesai etmeleri lüzumuna kani bulunarak,

İki devletin de, harbe müracaat olunmamasına mütedair 27 ağustos 1928 tarihli Paris misakını ve mütecavizi tarif eden 3 ve 4 temmuz 1933 tarihli mukaveleleri imza etmiş olduğunu göz önünde bulundurarak,

Türkiye ile Romanya arasında mevcut olan ve kendilerince istikbal için bir zaman teşkil eden dostluk bağlarını iki memleketin müşterek menfaatleri namına kuvvetlendirmek arzusile,

Aralarında bir dostluk, ademi tecavüz, hakem ve uzlaşma muahedesini aktetmeğe karar vermişler ve bu hususta:

Türkiye Reiscümhuru:

Türkiye Hariciye Vekili ve İzmir Mebusu Doktor Tevfik Rüştü Beyefendi Hazretlerini,

Haşmetlû Romanya Kırılı:

Roman Hariciye Nazırı Müsyü Nicolas Titulescu Hazretlerini Murahhas tayin eylemişlerdir.

Mezkûr murahhaslar, usulü dairesinde tanzim edilmiş olduğu görülen salâhiyetnamelerini teati ettikten sonra aşağıdaki ahkâmı tekarrür ettirmişlerdir.

Madde 1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Romanya Kıratlığı ve milletleri arasında gayri kabili ihlâl bir sulh ve samimî ve ebedî bir dostluk mevcuttur ve mevcut olacaktır.

Madde 2 — Millî siyasetlerinin bir vasıtası olarak birbirine karşı ne harbe ne de 3 ve 4 temmuz 1933 tarihli mukavelelerde tarif edilen şekilde tecavüze müracaat etmemek ve bu itibarla da ahar tarafından yapılan bir tecavüz hareketine iştirak etmemek hususunda evvelce girişmiş oldukları taahhütlere sadık bulunan Yüksek iki Âkit Taraf bundan maada başka devletler tarafından teşebbüs olunacak her tecavüze veya herhangi bir tecavüze iştiraki ve keza iki memleketten biri aleyhine yapılacak her tecavüz anlaşmasını takbih eylemek taahhüdünde bulunurlar.

Madde 3 — Yüksek Âkit Taraflar, karşılıklı itirazı mucip olabilecek bir hakka müteferri olarak işbu muahedenin mer'iyet iktisabından sonraki vaziyet veya vakialardan tevellüt edip mutat diplomasi usullerile ve makul bir mühlet zarfında halledilmeyecek olan her ihtilâfı aşağıda derpiş olunan tarzda uzlaşma veya adli tesviye veyahut hakeme müracaat tarikile halletmeği taahhüt ederler.

Yüksek iki Âkit Taraf, Beynelmilel daimî adalet divani nizamnamesinin 36 ıncı maddesinin ihtiyarî hükmüne iltihakları sırasında dermeyeran ettikleri kuyudu ihtiraziyei işbu itilâfamenin tatbiki hakkında da muhafaza eylerler ve diğer taraftan yukarıda zikrolunan taahhüdün, şu hususlarda tatbik edilemeyeceği hususunu da kabul ederler:

1) Hususî şahısların Yüksek Âkit Taraflardan biri aleyhinde ileri sürebilecekleri iddialara müteallik olup Âkit Taraftan birine ait salâhiyettar millî mahkemeler tarafından kat'î olarak hal ve fasledilecek olan ihtilâflara;

2) Hukuku düvelin dâhilî hukuk gibi münhasıran devletlerin salâhiyetlerine terk ettiği veya hukuku hükûmraniye müteallik meselelere ait ihtilâflara;

3) İki Tarafın arazi statülerine taallük eden ihtilâflara.

Madde 4 — Yüksek Âkit Taraflar arasında mer'î bulunan diğer mukavelelerde, tarzı tesviyeleri hakkında bir usulü mahsus takibi derpiş edilmiş olan ihtilâflar bu mukaveleler ahkâmına tevfikân hal ve tesviye olunacaktır.

Madde 5 — İki Taraf ihtilâfı bir Hakem Mahkemesine tevdi hususunda mutabık iseler, bir tahkimname kaleme alacaklardır. İki Taraf Beynelmilel ihtilâfların muslihane tesviyesi için sadece 18 teşrinievvel 1907 La Haye (*) Mukavelenamesine müracaat etmek hususunda mutabık bulunmadıkları takdirde, mezkûr tahkimnamede hakemlerin intihabından ve ihtilâf mevzuundan maada hakemler tarafından takip olunacak usul ile tatbik edilecek esas kaideleri de tayin ve tesbit edeceklerdir.

Madde 6 — Âkit Taraflar ihtilâfı bir Hakem Mahkemesine tevdide mutabık iseler, yukarıdaki maddede derpiş olunan tahkimname hususunda veya Hakemlerin tayininde uyuşamadıkları takdirde, üç ay evvel haber vermek şartile, iki taraftan biri veya diğeri doğrudan doğruya tahriren ihtilâfı Beynelmilel Daimî Adalet Divanına sevkedebilir.

Madde 7 — Beynelmilel Daimî Adalet Divanının kararı veya Hakem Mahkemesinin hükmü Âkit Taraflarca hüsnü niyetle tatbik ve icra edilecektir.

Madde 8 — Yukarıda derpiş edilmiş olan şerait altında hakem veya Beynelmilel Daimî Adalet Divanı usulüne müracaattan evvel iki Âkit Taraf, aralarında bilitilâf, ihtilâfı işbu misakın derpiş etmekte olduğu uzlaşma usulile halledebilirler.

Uzlaşma teşebbüsünün akamete uğraması halinde ve 21 inci maddede derpiş edilmiş olan müddetin inkızasından sonra ihtilâf yukarıki maddelerde derpiş olunan şerait dahilinde, icabı hale göre Beynelmilel Daimî Adalet Divanına veya Hakem Mahkemesine sevkolunabilir.

Madde 9 — İki Âkit Taraftan biri canibinden diğesine bu hususta yapılacak talep üzerine üç ay zarfında daimî bir uzlaşma komisyonu teşkili iktiza edecektir.

* de Martes, Yeni Umumî Muahedeler Külliyyatı, üçüncü seri, üçüncü cilt, sayfa 360.

Madde 10 — Daimî uzlaşma komisyonu üç azadan mürekkep olacaktır. Yüksek Âkit Taraflardan her biri kendi tebaaları arasından müntahap bir komiser tayin edecektir.

Âkit Taraflar, aralarında bililâf ne yekdiğerinin tebaasından olmayan ne kendi arazisinde mütemekkin olmayan ve ne de hizmetinde bulunmayan bir reis intihap edeceklerdir. Reisin intihabı bundan evvelki maddede derpiş edilmiş olan müddet zarfında vuku bulmadığı veya riyaset makamının inhilalinden itibaren üç ay zarfında bir yenisinin intihabı halinde iki taraf itilâf edemezse reis, Âkitlerden birinin tahrirî müracaatı üzerine müştereken gösterilecek bir Devlet Reisi tarafından - kabul ederse - tayin edilecektir.

Komiserler üç sene için tayin olunurlar. Yeniden intihapları caizdir. Komiserler, yerlerine başkaları tayin edilinceye kadar ve her halde vazifeleri müddetinin inkızasına değin mevkilerini muhafaza edeceklerdir.

Hakem usulüne veya Daimî Adalet Divanına müracaat mesbuk olmadıkça Yüksek iki Âkit taraftan her birinin kendi tarafından mansup Komiseri azil ve ana bir halef tayin etmeğe hakkı olacak ve reisin tayinine muvafakîni geri almağa da hakkı olacaktır.

Vazife müddetinin inkızası, azil, vefat, istifa ve sair her hangi bir mani dolayısıyla vukubulacak münhalâta en kısa müddet zarfında, tayinler için tesbit edilmiş olan usule tevfikân, muktazi tayinlere tevessül edilecektir.

Madde 11 — Uzlaşma Komisyonuna müracaat, bililâf hareket eden iki taraf canibinden ve böyle bir itilâf yoksa iki taraftan biri canibinden Reise tahriren müracaat suretile vaki olacaktır.

İhtilâf mevzuunu ihtiva eyleyecek olan talepname, bir uzlaşmaya müncer olacak her türlü tedbire tevessül etmek için Komisyonu daveti tazammun edecektir. Eğer işbu talep yalnız Âkit tarafların biri canibinden vukua gelmiş işe talebi vakii dermeyer eden taraf aynı zamanda keyfiyeti diğer tarafa bildirecektir.

Madde 12 — Âkit taraflardan birinin bir ihtilâfı Uzlaşma Komisyonuna sevkettiği tarihten itibaren on beş gün müddet zarfında iki taraftan her biri, ihtilâfı vakiin tetkiki için kendi Komiseri yerine bu hususta salâhiyeti mahsusayı haiz bir zatı ikame edebilecektir.

Bu hakkı istimal edecek olan taraf keyfiyeti hemen diğer tarafa tebliğ edecektir. Kendisine tebligat ifa edilen taraf, bu takdirde bu tebliğin kendisine yapıldığı tarihten itibaren kezalık on beş gün müddet zarfında aynı veçhile hareket eyleyecektir.

Madde 13 — Uzlaşma Komisyonu, tarafeyn arasında hilâfına bir itilâf olmadıkça, Reis tarafından gösterilen mahalde toplanacaktır.

Madde 14 — Uzlaşma Komisyonunun vazifesi, münaziünfih meseleleri tenvir ve tavzih etmek, bu maksatla faideli malûmat toplamak ve Âkit tarafları uzlaştırmaya gayret etmek olacaktır.

Komisyon meseleyi tetkik ettikten sonra bir raporda ihtilâfın halline matuf teklifler serdedecektir.

Madde 15 — Uzlaşma komisyonu nezdinde takip edilecek olan usul, vicahi olacaktır.

Komisyon, ittifakla ittihaz edilmiş olan hilâfına kararlar mevcut olmadıkça, takip olunacak usulü beynelmilel ihtilâfların muslihane halline müteallik 18 teşrinievvel 1907 tarihli La Haye mukavelenamesinin 3 üncü faslında münderiç ahkâmı hesaba katmak suretile bizzat kendisi tanzim edecektir.

Madde 16 — Uzlaşma Komisyonunun müzakereleri, Komisyonca Âkit Taraflarla mutabık olarak hilâfına karar verilmez ise, hafi olacaktır.

Madde 17 — Âkit Taraflar, Komisyon nezdinde Komisyonla kendi aralarında aynı zamanda mütevassıt vazifesini görecek olan ajanlar, müşavirler ve mütehassıslar tayin etmek ve keza şahadetini faideli addedecekleri her hangi bir şahsın istimaını da talep eylemek hakkını haiz olacaklardır.

Diğer taraftan Komisyon da her iki tarafa mensup ajan, müşavir ve eksperlerden kendi Hükümetlerinin rıza ve muvafakatile, huzuruna celbini faideli göreceği her şahıstan, şifahî izahat talep etmeğe salâhiyettar olacaktır.

Madde 18 — Âkit taraflar, Uzlaşma Komisyonunun mesaisini teshil etmeği ve bilhassa, mümkün olduğu kadar vâsi mikyas dahilinde bilcümle vesai ve müfit malumatı vermeği ve Komisyonun şahitleri veya mütehassısları celp veya istima etmesine imkân vermek için kanunlarının ken-

dilerine bahsettiği bütün vasıtaları kullanmağı taahhüt ederler.

Madde 19 — Uzlaşma Komisyonu Uzlaşma Komisyonu ihtilâfin kendisine arz edildiği tarihten itibaren dört ay zarfında raporunu verecektir. Meğerki tarafeyn bu müddeti temdit hususunda mutabık kalmış ola.

Raporun bir nüshası Âkit taraflardan her birine tevdi edilecektir. Rapor ne hadiseleri izah noktasından ne de hukukî esbabı mucibesi itibarile bir hakem kararı mahiyetinde olmayacaktır.

Madde 20 — Uzlaşma Komisyonu kendi raporunda münderiç tarzı tesviye teklifleri hakkında, Âkit taraflarca verilecek kararın müddetini tesbit edecektir. Bu müddet, üç ayı tecavüz etmeyecektir.

Madde 21 — Komiserlerden her birine, mesaisinin devamı müddetince, miktarı iki taraf canibinden müştereken tayin edilecek bir tazminat verilecek ve her iki taraf bu tazminattan müsavi bir hisseyi üzerine alacaktır.

Komisyonun mesaisinin istilzam edeceği masarifi umumiye de aynı veçhile taksim edilecektir.

Madde 22 — Bu misak tasdik olunacak ve tasdiknameleri en kısa müddet zarfında teati olunacaktır.

Misak, tasdiknameler teati edilir edilmez, mer'iyet mevkiine girecektir. Misak, meriyet mevkiine girdiği tarihten itibaren on sene meri olmak üzere aktedilmiştir.

Misak, bu müddetin inkızasından altı ay evvel feshedilmediği takdirde daha beş senelik bir müddet için tecdit edilmiş addolunacak ve ilerisi için aynı usul cari olacaktır.

İşbu misak müddetinin inkızasında Uzlaşma Komisyonunca veya hakemce veyahut Adlî Mahkemece rüyet edilmekte olan bir işte henüz hüküm lâhik olmamış ise bu hususta mesbuk olan müracaatlar hakkında işbu Misak ahkâmı tatbik edilecektir. Meğer ki Akitler başka suretle hareket edilmesi hususunda beyinlerinde mutabık kalmış ola.

17 teşrinievvel 1933 tarihinde iki nüsha olarak Ankarada tanzim edilmiştir.

Dr. Tevfik Rüştü

N. Titulescu

**Türkiye ile Yunanistan arasında Ankarada 14 eylül
1933 tarihinde imzalanan samimî anlaşma
misakının tasdikına dair kanun**

Kanun No. 2384

Kabul tarihi: 6/3/1934

Madde 1 — Türkiye ile Yunanistan arasında 14 eylül 1933 tarihinde Ankarada imzalanan samimî anlaşma misakı kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanunun ahkâmını icraya Hariciye Vekili memurdur.

8/3/1934

Samimî anlaşma misakı
(Pacte d'Enterite Cordiale)

Samimî teşriki mesai, anlaşma ve dostluk siyasetlerine sadıkane merbut olan,

Ve tesirâtı gerek beynelmilel ve gerek millî faaliyet sahalarında müşahede kılınan bu politikanın devamlı surette inkişafını temine karar veren,

Ve diğer cihetten Briand-Kellogg misakı mefhumundan ve diğer imza etmiş bulundukları beynelmilel senetlerden mülhem bulunan ve sulh gagesine merbutiyetlerinin yeni bir delilini göstermek isteyen Türkiye ve Yunanistan:

Bir misak aktine karar vermiş ve bu hususta murahhasları olarak:

Türkiye Reiscümhuru Hazretleri:

Başvekil, Malatya Mebusu, İsmet Paşa Hazretlerini ve Hariciye Vekili İzmir Mebusu, Tefik Rüştü Beyefendi Hazretlerini;

Yunan Reiscümhuru Hazretleri de:

Başvekil Müsyü Panaghis Tchaldaris Hazretlerini ve Hariciye Nazırı Müsyü Demetre Maximos Hazretlerini tayin buyurmuşlardır.

Müşarileyhim usulüne muvafık, bulunan salâhiyetnamelerini yekdiğere tebliğ ettikten sonra atideki ahkâm kararlaştırmışlardır :

Madde 1 — Türkiye ve Yunanistan müşterek hudutlarının tecavüzden masuniyetini mütekabilen tekeffül ederler.

Madde 2 — Yüksek âkit taraflar, beynelmilel mahiyette olup kendileri için bir alâka tevhit edebilecek olan her meselede evveleminde istişare etmeği, anlaşma ve teşriki mesai siyasetlerinin hututu umumiyesine ve müşterek ve mütekabil menfaatlerine uygun bulurlar.

Madde 3 — Temsil keyfiyeti tahdit edilmiş olan bilcümle beynelmilel içtimalarda Türkiye ve Yunanistan, bir taraf murahhasının her iki tarafın hususî ve müşterek menfaatlerini müdafaa etmek vazife ve salâhiyetini haiz olmasını muvafık görür ve,

Bu müşterek temsiline, gerek sıra ile her birine ve gerek en ziyade alâkadar memleketin hususî menafii mevzuubahis olduğu ahvalde o tarafa temini için tevhit mesai etmeği taahhüt ederler.

Madde 4 — Bu misak on sene için muteber olmak üzere aktedilmiştir. Hitamından bir sene evvel Yüksek Âkit taraflardan biri tarafından feshedilmedikçe yeni bir on senelik devre için mer'î kalacaktır.

Madde 5 — Bu misak tasdik edilecek ve tasdiknameleri mümkün olduğu kadar sür'atle Atınada teati olunacaktır.

Son tasdik bir nota ile diğer Âkit Tarafa tebliği ile beraber mer'iyet mevkiine girecektir.

Ankarada 14 eylül bin dokuz yüz otuz üç senesinde tanzim edilmiştir.

İsmet

P. Tchaldaris

Dr. Tefvik Rüştü

D. Maximos

**Türkiye Cümhuriyeti ile Macaristan Krallığı arasında
münakit Bitaraflık, Uzlaşma ve Hakem Muhade-
namesi ahkâmının uzatılması hakkında kanun**

Kanun No. 2385

Kabul tarihi: 6/3/1934

Madde 1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Macaristan Kıratlığı arasında 5 kânunusani 1929 tarihinde Peştede imza

edilmiş olan Bitaraflık, Uzlaşma ve Hakem Muhadesi ile buna merbut aynı tarihli protokolün temdidine müteallik olup 22 birinciteşrin 1933 tarihinde Ankara'da imza edilmiş olan protokol kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanunun icrasına Hariciye Vekili memurdur.

8/3/1934

PROTOKOL

Türkiye Cümhuriyeti Reisi

ve

Macaristan Krallığı Naibi Hükümeti Hazretleri,

İki memleket arasındaki samimî dostluk münasebatının muhafaza ve takviyesini her ikisinin de mütekabil menfaatine muvafık gördüklerinden,

Peştede 5 kânunusani 1929 tarihinde aktedilmiş olan bitaraflık, uzlaşma ve hakem muahedesinin ve aynı tarihi hamil olarak evvelkine merbut olan ve uzlaşma ve hakem usulünü tanzim eden protokolün meriyetlerini temdit etmeğe karar vermişler ve,

Bu maksatla murahasları olarak:

Türkiye Reiscümhuru

Heyeti Vekile Reisi ve Malatya Mebusu İsmet Paşa Hazretleri ile,

Hariciye Vekili ve İzmir Mebusu Dr. Tevfik Rüştü Beyefendi Hazretlerini,

Macaristan Krallığı Naibi Hükümeti Hazretleri,

Meclisi Vükelâ Reisi M. Vites Jules Cömböş de Jafka Hazretleriyle,

Hariciye Nazırı M. Coloman Kanya de Kania'yı murahas tayin etmişlerdir.

Müşarileyhim usulüne muvafık bulunan salâhiyetnamelerini birbirine irae ettikten sonra atideki ahkâmı kararlaştırmışlardır:

Madde 1 — Peştede 5 kânunusani 1929 tarihinde aktedilen bitaraflık, uzlaşma ve hakem muhadesi ile uzlaş-

ma ve hakem usulünü tanzim eden aynı tarihli ve ona merbut protokolün mer'iyeti, inkıзалarı tarihinden itibaren 5 senelik bir müddet için temdit edilmiştir.

Şu kadar var ki Âkit Taraflardan birisi bu beş senelik mühletin inkızasından bir sene evvel feshedilmesi hakkındaki arzusunu diğer tarafa tebliğ etmezse balâda mezkûr muahede ile protokol yeni bir beş senelik devre için kendiliğinden temdit edilmiş addolunacak ve bu hal böylece tekerrür edip gidecektir.

Madde 2 — İşbu protokol tasdiki anından itibaren mer'iyet mevkiine dahil olacak ve bu tasdik keyfiyeti Âkit Taraflardan her birisi canibinden diğerine tebliğ edilecektir.

İşbu protokol Ankarada 1933 senesinin 22 inci teşrinievvelinde iki nüsha olarak imza edilmiştir,

Cömböş
Kanya de Kania

İsmet
Dr. Tefik Rüştü

**Türkiye Cümhuriyeti ve Yugoslavya Krallığı arasında
Belgratta 27 ikinci teşrin 1933 de imzalanan Dost-
luk, Ademi tecavüz Hakem ve Uzlaşma Mu-
ahedesinin tasdikına dair kanun**

Kanun No. 2386

Kabul tarihi: 6/3/1934

Madde 1 — Türkiye ile Yugoslavya arasında 27 ikinci teşrin 1933 de imzalanan Dostluk, Ademi tecavüz, Hakem ve Uzlaşma Muahedesini kabul ve tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanun hükümlerinin tatbikına Hariciye Vekili me-murdur.

10/3/1934

**Türkiye Cumhuriyeti ile Yugoslavya Krallığı arasında
mühakit dostluk, admei tecavüz, adli tesviye,
hakem ve uzlaşma muahedesini**
Türkiye Reisicümhuru Hazretleriyle Haşmetlü Yugoslavya Kırallı;

Umumî Sulhun bekasına aynı derecede bağılı olarak;

İki memleket arasında çıkabilecek ihtilâfların muslihane tarzı tesviyesini hazırlamak suretile Türkiye ile Yugoslavyanın umumî sulhun devamı emrinde müteakıl bir itimat fıkri ile teşriki mesai etmeleri lüzumuna kani bulunarak;

İki Devletin de, harbe müracaat olunmamasına mütedair 27 ağustos 1928 tarihli Paris misakını imza etmiş olduğunu göz önünde bulundurarak;

Türkiye ile Yugoslavya arasında mevcut olan ve kendilerince istikbal için bir zaman teşkil eden dostluk bağlarını, iki memleketin müşterek menfatleri namına, kuvvetlendirmek arzusu ile;

Aralarında bir dostluk, ademi tecavüz, adlî tesviye, hakem ve uzlaşma muahedesi, aktine karar vermişler ve bu hususta;

Türkiye Reiscümhuru Hazretleri;

Hariciye Vekili Dr. Tevfik Rüştü Beyefendi Hazretlerini,

Haşmetlû Yugoslavya Kırallı:

Hariciye Nazırı Mr. Bogolioub Jevtitch Hazretlerini murahhas tayin etmişlerdir.

Mezkûr murahhaslar usulü dairesinde tanzim edilmiş oldukları görülen salâhiyetnamelerini teati ettikten sonra aşağıdaki ahkâmı tekarrür ettirmişlerdir:

Madde 1 — Yüksek Âkit Taraflar, Türkiye Cümhuriyeti ile Yugoslavya Krallığı arasında tehaddüs eden ve alelâde diplomasi yollarile makul bir mühlet içinde halledilmemiş olan her hangi bir dava ve ihtilâfın tesviyesini, sulh yolu ve işbu muahdede derpiş edilen usuller haricinde hiç bir suretle aramamayı müteakıl taahhüt ederler.

Yüksek Âkit Taraflar birbirlerine karşı harbe, millî siyasetlerinin bir vasıtası olarak, müracaat etmemeyi ve ahar tarafından iki memlekette birine karşı yapılmasına teşebbüs edilecek her hangi bir taarruzu veya taarruza iştirak veya ikisinden birine karşı tevcih edilmiş her hangi bir taarruzkâr itilâfî ret ve takbih etmeyi taahhüt ederler.

FASIL: I

Madde 2 — Türkiye Cümhuriyeti ile Yugoslavya Hükümeti alelade diplomasi yollarile dostane bir tesviyeye raptedilmeyen ve diğer bir suretle itilâfa bağlanmayan yekdiğerinden bir hak mutalebesine müteallik davaları zirde izah edilen şekilde ya beynelmilel daimî adalet divanına veya bir hakem mahkemesine tevdi eylemeği taahhüt ederler. Bunlar betahsis atideki noktaları istihdaf edenlerdir:

- 1 - Bir muahedenin tefsiri;
- 2 - Beynelmilel hukuka müteallik her hangi bir mesele;
- 3 - Tahakkuk ettiği takdirde beynelmilel bir taahhüdün ihlâlini tazammun edecek olan her hangi bir vakanın sübutu;
- 4 - Böyle bir ihlâlden dolayı terettüp edecek tazminatın nev'i ve vüs'ati.

Tesviyeleri Yüksek Âkit taraflar arasında mer'î diğer mukavelelerle bir usulü mahsusa raptedilmiş olan ihtilâflar, yine o mukaveleler ahkâmı mucibince hal ve tesviye olunacaktır.

Madde 3 — İşbu taahhüt atideki ihtilâfata şamil değildir:

- 1 - Bu muahedeye tekaddüm eden vakalardan mütehassıl ihtilâflar;
- 2 - Âkitlerden birisinin kanaatine hukuku düvel prensiplerine tevfikân münhasıran kendi hükümrânisi dairesideki mesailden mütevellit bulunan veya aralarında mer'î muahedeler ahkâmınca her birinin salâhiyeti munhasırası çerçevesinde kalan ihtilâflar. Şu kadar var ki diğer taraf, buna muhalif kanaatte bulunduğu takdirde, ihtilâfın taraflardan birinin salâhiyeti munhasırası dahilinde olup olmadığı meselesini evvel emirde beynelmilel daimî adalet divanı tarafından karara bağlanabilecektir;

- 3 - Tarafların arazi vaziyetine müteallik ihtilâflar;

Madde 4 — Mevzuu, taraflardan birinin dâhilî kanunları mucibince, o taraf mehakiminin salâhiyeti dairesinde kalan bir ihtilâfın işbu muahedede derpiş edilmiş usule tatbiki için millî mahkemenin makul mühletler dahilinde kazaî hükmünü vermesi ve bu hükmün kaziyei muhkeme kuvvetini iktisap etmiş olması lâzımdır.

Keza idari makamatın salâhiyeti dairesinde bulunan bir ihtilâf mevzuubahis oluyorsa bu ihtilâf salâhiyettar makam tarafından makul bir mühlet içinde bu hususta kat'î bir karar ittihaz edilmeden evvel işbu muahdede derpiş edilen muhtelif usullere tatbik edilemeyecektir.

Böyle bir hal tehaddüsünde işbu muahdede derpiş edilen usullere müracaat etmek isteyen taraf yukarıda mezkûr karardan itibaren bir senelik bir mühlet içinde bu niyetini diğer tarafa tebliğ edecektir.

Madde 5 — a) İkinci maddede mevzuubahis Hakem mahkemesi beş azadan mürekkep olacaktır. Taraflardan her birisi bunlardan bir azayı tayin edecek ve bunu kendi tebaası arasından seçebilecektir.

Diğer iki hakemler ile hakemi alelhakem ahar Devlet tebaası arasından olmak üzere iki tarafın muvafakatile intihap edilecektir.

Bu sonuncuların başka başka milliyetlere mensup olmaları daimî ikametgâhlarının taraflar arazisi dahilinde bulunmaması ve bunların hizmetlerinde de olmamaları lâzımdır.

b) 1- Hakem teşkili hakkında taraflardan birisinin, diğerine yapacağı tekliften itibaren üç aylık bir mühlet içinde Hakem Mahkemesinin azaları tayin edilmiş bulunmazsa icap eden tayinlerin ifası iki tarafın muvafakatile bir üçüncü devlete tevdi olunacaktır.

2- Bu hususta itilâf edilmediği takdirde taraflardan her birisi istediği bir diğer devleti gösterecek ve icap eden tayinler Beynelmilel Daimî Adalet Divanı Reisi tarafından icra olunacaktır. Müşarileyhin memnuiyeti takdirinde veya taraflardan birisinin tebaasından bulunuyorsa, tayinler, ikinci reis tarafından yapılacaktır. Bunun dahi memnuiyeti halinde veya taraflardan birisinin tebaasından ise, tayinler, taraflardan girişinin tebaası bulunmayan mezkûr divan azasının en yaşlısı tarafından yapılır.

c) Vefat veya istifa veya her hangi diğer bir memnuiyet hasebile inhilâl; edecek azalıklara intihap keyfiyeti de balâdaki usul dairesinde ve en kısa bir müddet içinde cereyan edecektir.

d) İki yüksek âkit taraflar, ihtilâfı hakem mahkemesine tevdi hususunda mutabık kaldıkları takdirde, aynı

z zamanda ihtilâfın mevzuunu ve takip edilecek usulü tesbit eden bir tahkimname kaleme alacaklardır.

Bu tahkimnamede balâdaki bentte zikredilen nukat hakkındaki izahat ve tasrihat gayri kâfî ise bu hususta beynelmilel ihtilâfatın muslihane halline mütedair 18 teşrinievvel 1907 tarihli La Haye mukavelenamesi ahkâmı, lüzumu mertebesinde, tatbik edilecektir.

Tahkimnamenin sükûtu halinde, mahkeme, beynelmilel daimî adalet divanı statüsünün 38 inci maddesinde tatad edilen esas kaideleri tatbik edecektir.

Madde 6 — Beynelmilel Daimî Adalet Divanı huzurunda veya Hakem mahkemesi nezdinde her hangi bir usule ve muameleye girişilmeden evvel ihtilâf, bir uzlaşmayı temin maksadile, Akitlerin muvafakatile işbu muahede mucibince teşkil edilen Daimî Uzlaşma komisyonuna tevdi edilebilecektir.

Madde 7 — Hükmü adlî veya hakemi ihtilâf halinde bulunan Taraflardan birisine tâbi bir adlî makamın veya her hangi bir makamın ittihaz ettiği bir kararın veya emrettiği bir tedbirin hukuku düvele kısmen veya tamamen muhalif bulunduğuna karar verdiği takdirde ve işbu Tarafın hukuku esasiyesi bu karar veya tedbirin netayicini ancak nakâfî bir surette bertaraf etmek imkânlarını bahşeylediği halde, Taraflar, zarar gören Tarafa hükmü adlî veya hakemî ile muhik bir tazminat itası hususunda müttefiktirler.

FASIL: II

Madde 8 — Yüksek Âkit Tarafların aralarında bir ihtilâfa badi olup bunlarca alelâde diplomasi yollarile ve dostane bir surette halledilmemiş olan ve işbu muahedenin ikinci maddesinde derpiş edilen şekilde bir karar ile halli mümkün olmayan ve Akitler arasında mer'î bir muahede ile bir usulü tesviyeye tâbi tutulmaları derpiş edilmemiş olan bütün meseleler Daimî uzlaşma komisyonuna havale edilecek ve bu komisyonun vazifesi Taraflara şayanı kabul bir şekli tesviye teklifinde ve her halde bir rapor tevdiinden ibaret olacaktır.

Komisyonu tevdi edilecek istida hakkında Taraflar arasında itilâf husul bulmadığı takdirde bunlardan biri

veya diğeri mukabil tarafa bir ay evvel ihbarı keyfiyet etmek şartile meseleyi doğrudan doğruya mezkûr komisyona tevdi etmek hakkını haiz olacaktır.

Madde 9 — İşbu Muahdedede zikredilen daimî Uzlaşma komisyonu beş azadan mürekkep olacak ve bunlar berveçhizir intihap edilecektir: Yüksek Âkit Taraflardan her birisi kendi tebaaları arasından birer komiser intihap ve tayin edecekler ve diğer üç komiseri de ahâr Devletler tebaası arasında iki Tarafın muvafakatile intihap eyleyeceklerdir; bu üç komiser muhtelif milliyetlere mensup olacaktır. Yüksek Âkit Taraflar, Komisyon Reisini, bunlar arasından intihap edeceklerdir.

Komiserlerin memuriyeti üç sene sürer. Tekrar intihapları caizdir. Müstereken intihap edilen komiserler memuriyetlerinin inkızasından evvel Âkit Tarafların muvafakatile tebdil edileceklerdir. Keza Taraflardan her birisi kendi tarafından tayin edilmiş olan komiseri her zaman tebdil etmek hakkını haiz olacaktır. Maahaza tebdil edilmiş olan komiserler derdesti rüyet olan işlerin tesviyesine kadar vazifelerine devam edeceklerdir.

Vefat, istifa, tebdil veya her hangi muvakkat memnuiyet hasebile açılacak münhallere, süratı mümkün ile ve her halde üç ayı geçmeyen bir müddet içinde yeni tayinler icra olunacak ve bu hususta tayinler için terkip edilen usul tatbik edilecektir.

Madde 10 — Daimî uzlaşma komisyonu, işbu muahedenin musaddak nüshalarının tasdikini takip eden altı ay içinde teşkil edilecektir.

İşbu mühlet içinde müstereken intihabı lâzım gelen azaların tayini ikmal edilmemiş veya mesele tebdilden ibaret ise münhal vukuundan itibaren üç ay içinde tayin vuku bulmamış ise diğer birisinin iraesinde ittifak hasıl olmadığı takdirde icap eden tayinleri icra eylemesi İsviçre Konfederasyonu Reisinden iltimas olunacaktır.

Madde 11 — Daimî uzlaşma komisyonunun meseleye vaz'iyet etmesi ahvale göre altıncı veya sekizinci maddelerde derpiş olunan şerait dairesinde reise bir talepname tevdi ile olur.

İhtilâf mevzuunun mücmelen izahını ihtiva edecek olan talepname, bir uzlaşmaya müncer olacak her türlü

tedbirlere tevessül etmek için komisyonu daveti tazammun edecektir.

Talepname Taraflardan yalnız biri canibinden tevdi ediliyorsa tevdi eden taraf bunu bilâ mühlet diğer tarafa dahi tebliğ edecektir.

Madde 12 — Yüksek Âkit Taraflardan birisi daimî uzlaşma komisyonuna bir ihtilâf tevdi ettiği tarihten itibaren on beş günlük müddet içinde taraflardan her birisi bu ihtilâfın tetkikine mahsus olmak üzere kendi komiserinin yerine mevzuubahis maddede ihtisası olan diğer bir şahsiyet ikame edebilecektir.

Bu haktan istifade eden taraf keyfiyeti derhal diğer tarafa tebliğ edecektir. O taraf da tebliğin kendisine vürut ettiği tarihten itibaren on beş günlük bir mühlet içinde aynı suretle hareket etmeğe salâhiyettar olacaktır.

Madde 13 — Daimî Uzlaşma Komisyonunun vazif muhtelifünfih meseleleri tenvir etmekten, bunun için müfit olacak bütün malûmatı tahkikat tarikile ve sair suretle cemetmekten ve Tarafların uzlaşmasına çalışmaktan ibaret olacaktır. Meseleyi tetkik ettikten sonra muvafık göreceği uzlaşma şeklini Taraflara tebliğ edebilecek ve icap ederse bu teklife cevap itası için kendilerine bir müddet tayin edebilecektir.

Mesaisi hitam bulduğu zaman Komisyon bu mesainin neticesini mahallen bir rapor tanzim edecek ve bunun birer sureti Tarafların her birisine tevdi olunacaktır.

Taraflar, Komisyonun serdedeceği hukukî, filî ve sair mülâhazat ile hiçbir zaman mukayyet olmayacaklardır.

Taraflarca başka türlü bir karar ittihaz edilmedikçe Komisyonun mesaisi ihtilâfın kendisine tevdi edildiği günden itibaren altı aylık bir müddet içinde bitmiş olacaktır.

Madde 14 — Aksi sureti mahsusada kararlaştırılmadıkça Daimî Uzlaşma Komisyonu, usulünü bizzat tesbit edecek ve bu usul her halde vicabî olacaktır. Yapacağı tahkikatta Komisyon ittifakı âra ile başka türlü bir karar ittihaz etmediği takdirde beynelmilel ihtilâfatın muslihane halline mütedair 18 teşrinievvel 1907 tarihli La Haye Mukavelenamesinin (Beynelmilel Tahkikat Komisyonları) serlevhalı üçüncü faslına tevfigan hareket edecektir.

Madde 15 — Uzlaşma Komisyonu, Tarafeyn arasında hilâfında bir karar olmadıkça reisi tarafından tayin edilen yerde içtima edecektir. Esnayı tetkikatta işin mahiyetine göre bu suretle tayin edilen makarın değişmesi icap ediyorsa bu hususta Komisyon ittihazı karar edecektir.

Yüksek Âkit Taraflar Komisyonun mahsulü mesaisini, birbirlerine danışmadan evvel, neşretmemeyi taahhüt ederler.

Madde 17 — Taraflar Daimî Uzlaşma Komisyonu nezdinde, kendileriyle komisyon arasında tavassut vazifesini görecek Ajanlar marifetile temsil edilecektir; bundan maada bu hususta tayin ettikleri müşavirlerden ve eksperlerin muavenetinden istifade edecekler ve şahadetinden faide memul ettikleri bütün zevatın istima edilmesini talep edebileceklerdir.

Diğer taraftan, komisyon da, her iki tarafa mensup Ajanlardan, müşavirlerden, eksperlerden ve kendi Hükümetlerinin rıza ve muvafakatile huzuruna celbini faydalı göreceği her şahıstan şifahi izahat talep etmeğe salâhiyettar olacaktır.

Madde 18 — İşbu muahedenin ahkâmı ile hilâfına bir hüküm olmayan bütün ahvalde Daimî Uzlaşma Komisyonunun kararları ekseriyeti âra ile ittihaz edilecektir.

Komisyonun, bir itilâfın esası hakkında karar ittihaz edebilmesi için bütün azasının usule davet edilmiş bütün azanın hazır bulunmuş olması lâzımdır.

Madde 19— Yüksek Âkit Taraflar Daimî Uzlaşma Komisyonunun mesaisini teshil etmeği ve bilhassa makamatı aidesinin buna muavenetini temin etmeği, faideli vesaik ve malûmatı mümkün olduğu mertebe kendisine tedarik etmeği ve arazilerinde şahit veya eksper celp ve istima etmesini ve mahallerine seyahatlerini teshil etmek için tedabiri lâzime ittihaz etmeği taahhüt ederler.

Madde 20 — Daimî Uzlaşma Komisyonunun mesaisi imtidadınca komiserlerden her birisi Yüksek Âkit Tarafların müştereken tesbit edeceği miktarda tazminat alacak ve bu tazminat Âkit Taraflarca müsavatan tesviye edilecektir.

AHKÂMI UMUMİYE

Madde 21 — İhtilâfın hakemi veya kazaî bir surette halli için muhakemenin cereyana başladığı bütün ahvalde, bahusus Tarafların arasında mütehaddis ihtilâf vukua getirilen veya getirilmek üzere bulunan efalden ise, Statüsünün 41 inci maddesi mucibince hareket eden daimi divanı adalet veyahut hale göre hakem mahkemesi, ittihazı icabeden muvakkat tedabiri mümkün olduğu kadar kısa bir müddet zarfında bildireceklerdir. Daimî Uzlaşma Komisyonu dahi icap ederse ve Taraflar arasında ittifak şartile aynı suretle hareket edebilecektir.

Yüksek Âkitlerden her birisi uzlaşma komisyonu tarafından verilen kararın veya teklif edilecek olan sureti hallerin tatbikına hanel getirecek mahiyette olan her hangi bir tedbir ittihazından ve ihtilâfı teşdit veya tevsi edecek mahiyette bir hareketten umumiyetle tevakkî etmeği taahhüt ederler.

Madde 22 — İhtilâfta sair Devletlerin bir alâkası olduğu ahvalde bile işbu muahede Yüksek Âkit Taraflar arasında lâzımüttatbik olacaktır.

Madde 23 — İşbu muahedenin tefsiri hakkında Yüksek Âkit Taraflar arasında tehaddüs edecek her hangi bir ihtilâf, muahedenin ikinci maddesinde musarrah usule tevfikân Beynelmîlel Daimî Adalet Divanına arz olunacaktır.

Madde 24 — İşbu muahede tasdik olunacaktır. Tasdiknameler sür'atî mümkününe ile Ankarada teati edilecektir.

Madde 25 — İşbu muahede, tasdiknamelerin teatisi ile beraber mevkîi mer'iyete girecek ve meriyete dühulünden itibaren 5 senelik bir müddet için muteber olacaktır. Bu müddetin inkızasından 6 ay evvel mefsuhiyeti ilân edilmezse, işbu muahede, zımnan 5 senelik yeni bir müddet için tecdit edilmiş addolunacak ve bu tecdit şekli bu tarzda devam edecektir.

İşbu muahedenin inkızasından ana tebaan girişilmiş bir dava, Daimî Uzlaşma Komisyonu, Daimî Beynelmîlel Divanı Adalet veya Hakem Mahkemesi huzurunda derdes-

ti rüyet ise ona müteallik usul nihayetine kadar ikmal olunacaktır.

Balâdaki mevaddı teyiden murahaslar işbu muahedeyi imza etmişlerdir.

Belgratta 27 teşrinisani 1933 tarihinde iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Bogolioub Jevtitch

Dr. Tefvik Rüştü

Polis mensuplarının yaş hadlerine dair kanun

Kanun No. 2388

Kabul tarihi: 8/3/1934

Madde 1 — Polis mensuplarının, dereceleri itibarile mecburî olarak tekaüde sevkolummaları için yaş hadleri şunlardır:

Sin haddi

Polis memurlarile bu derecedeki memurlar ve kâtipler için (50)

Üniformalı ve sivil komiserlerle bu dereceye muadil memurlar için (53)

Üniformalı ve sivil merkez memurlarile bu dereceye muadil memurlar için (54)

Emniyet memurlarile polis ve emniyet müfettiş muavinleri ve bu derecedeki şube şefleri için (55)

Üçüncü sınıf polis ve emniyet müfettişlerle bu dereceye muadil memurlar için (56)

İkinci sınıf polis ve emniyet müfettişlerde bu dereceye muadil memurlar için (58)

Birinci sınıf polis ve emniyet müfettişlerle

Emniyeti umumiye şube müdürleri ve birinci sınıf emniyet müdürleri fevkindeki emniyet müdürleri ve muadili müdürlükler ve başmüfettişler için (60)

Bunlardan hizmetlerinin devamında faide olduğu mafevklerinin vereceği ve Dahiliye Vekâletinin kabul edeceği sicil ile anlaşılanlar İcra Vekilleri Heyetinin kararile daha beş seneye kadar istihdam edilebilirler.

Madde 2 — Bu Kanun mucibince tekaüt edilmesi icabeden zabıta memurlarının tekaüt maaşları, Mülkî ve As-

kerî Tekaüt Kanununun 26 ıncı maddesi hükmüne tâbidir.

Madde 3 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu Kanunun icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

10/3/1934

**1700 numaralı Dahiliye Memurları Kanununun 3 üncü
maddesini değiştiren kanun**

Kanun No. 2390

Kabul tarihi: 22/3/1934

Madde 1 — 19 haziran 1930 tarih ve 1700 numaralı Dahiliye Memurları Kanununun 3 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Dahiliye memurluğu muayyen bir meslek olup bu meslekte dereceleri ihraz için aranılacak şartlar şunlardır:

Dördüncü veya daha yukarı derecelerdeki merkez ve vilâyet memurlarının Mülkiye veya Hukuk mektebinden mezun olmaları şarttır. Bu mezunlardan ikinci maddede zikredilen memurluklarda iki buçuk sene hizmet edenler dördüncü derecenin üçüncü sınıf memurluklarına tayin edilebilirler. Mülkiye veya hukuk tahsillerini bitirdikten sonra ecnebi memleketlerde Vekâletin kabul edeceği mektep veya üniversitelerde tahsilini veya göstereceği dairelerde stajını ikmal ile avdet edenler ikinci maddede yazılı memurluklarda namzetlik müddeti dahi dahil olduğu halde üç sene hizmet ve ehliyetlerini isbat ettikten sonra doğrudan doğruya dördüncü derecedeki memurlukların ikinci sınıfına tayin edilebilirler. Hukuk mezunlarının lise veya yedi senelik idadi veya bu derecede oldukları Maarif Vekâletince musaddak mektepler tahsilini bitirmiş olmaları lâzımdır. Ancak şimdiye kadar Dahiliye Vekâletince mesleke kabul edilmiş ve idare âmirliği stajını ikmal etmiş olanların hakkı mahfuzdur. Bu derecede tahsil görmüş olanlar bulunmadığı takdirde 1700 numaralı kanunun neşrinden evvel bilimtihan ehliyetlerini isbat etmiş olanlar ile Vekâletçe açılacak kursu muvaffakiyetle bitirenler

dördüncü derecedeki memurlukların üçüncü sınıfına tayin edilebilirler.

Umumî Müfettişlik ile valiliklere lüzum ve zaruret halinde bu şartları haiz olmayan münasip zatlerin ve vekâlet hukuk müşavirliğine hariçten tensip edilecek mütehasssın tayinleri caizdir.

Şu kadar ki, bu suretle hariçten tayin olunanların hizmetleri dahiliye meslekine kıdem ve derece almağa bir esas teşkil etmeyip hizmetlerinden istiğna husulünde kendilerine iki aylık maaş nisbetinde ikramiye verilerek evvelki meslek veya vaziyetlerine irca olunurlar. Bu suretle hariçten alınanlar eğer bu hizmetlere muvazzaf memur iken alınmış iseler mensup oldukları dairelerce haklarında Memurin Kanununun 85 inci maddesi mucibince ve memuriyetleri ilga edilmiş memurlar gibi muamele olunur.

5, 6 ve 7 inci derecelere tayin ve terfi edilecek memurların orta mektep mezunu olmaları şarttır.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

25/3/1934

Trakya umumi müfettişlik teşkilâtı maaş, ücret ve masrafları hakkında kanun

Kanun No. 2393

Kabul tarihi: 22/3/1934

Madde 1 —Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülüne dair olan 1452 numaralı kanunun ikinci maddesine merbut (2) numaralı cetvelin Dahiliye Vekâleti kısmındaki umumî müfettişlik kadrosuna Trakya'da yeniden teşkil edilen bir umumî müfettişlik için derece, adet ve maaşları (1) numaralı cetvelde gösterilen memuriyetler ilâve edilmiştir.

Madde 2 — Bu müfettişliğin merbut (2) numaralı cetvelde gösterilen ücretli memur ve müstahdemleri 1933 malî senesi muvazenei umumiye kanununun beşinci maddesi-

ne merbut (D) cetvelinin Dahiliye Vekâleti kısmındaki umumî müfettişlik kadrosuna ilâve olunmuştur.

Madde 3 — 1 ve 2 numaralı cetvellerde gösterilen teşkilâtın nisan ve mayıs 1934 aylarına ait maaş ve ücretlerde müfredatı merbut (3) numaralı cetvelde gösterilen masraflar 1933 malî senesi Dahiliye Vekâleti bütçesinin umumî yekûnu arasında yapılacak tasarrufla temin olunur.

Madde 4 — Bu Kanun 1 nisan 1934 tarihinden muteberdir. ,

Madde 5 — Bu Kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

25/3/1934

[1] NMARLI CETVEL

<u>Derece</u>	<u>Memuriyetin nevi</u>	<u>Adet</u>	<u>Maaş</u>
			<u>Lira</u>
1	Umumî müfettiş	1	150
2	Başmüsavir	1	125
5	Emniyet müşaviri	1	80
7	» » muavini	1	55
6	İşkân müşaviri	1	70
7	» » muavini	1	55
7	Yazı işleri müdürü	1	55
7	Hususî kalem müdürü	1	55
9	Evrak memuru	1	40

[2] NUMARALI CETVEL

<u>Memuriyetin nevi</u>	<u>Adet</u>	<u>Lira</u> <u>Ücret</u>
Yazı işleri kâtibi	6	125
Hususî kalem kâtibi	2	125
Dosya memuru	2	125
Levazım, ve daire müdürü	1	150
Odacı	1	35
»	5	30
Şoför ve tamirci	1	125
Şoför	2	75
» muavini	2	50

[3] NUMARALI CETVEL

<u>Muhassasatın nevi</u>	<u>Lira</u>
İdare masrafları	5000
Harcırah	2000
Nakil vasıtaları mübayaa bedeli	13 500
İşletme masrafı	<u>4 000</u>
Yekûn	24 500

Kazanç vergisi Kanunu

Kanun No. 2395

Kabul tarihi: 22/3/1934

BİRİNCİ BAP

Mükellefiyet

Fasıl: 1

Verginin mevzuu

Vergiye tâbi kazançlar

Madde 1 — Aşağıda yazılı:

A) Kollektif, komandit, limitet, kooperatif ve anonim şirketlerin, umumî ve mülhak ve hususî bütçeli daire ve müesseselerin ve menafii umumiyye hadim cemiyetlere ait olup ticarî bir gaye takip eden müesseselerin;

B) Ticarî ve sınaî iş yapanların;

C) Serbest meslekler erbabının;

Ç) Hizmet erbabının;

D) Yukarıki fıkralar dışında kalıpta her hangi vasıtasız bir vergiye tâbi bulunmayan sair işler ve teşebbüsler erbabının;

Temin ettikleri kazançlar bu kanun mucibince vergiye tâbidir.

Türkiyede yerleşmiş ecnebi müesseseler

Madde 2 — Türkiyede yerleşmiş ecnebi müesseseler dahi kazanç vergisine tâbidir.

.....

Türkiyede alım satım veya satım yapmak üzere merkezi ecnebi memlekette bulunan bir müessesese:

A) Türkiyede şube açar veya iştigal mevzuu olan işleri yapmak üzere sabit tesisat vücude getirirse;

B) Türkiyede mukim ve müessesese namına harekete mezun bir veya bir kaç kimse veya müessesese tarafından temsil olunur ve yazıhane ve depo masrafları veya mütedavil sermayesi temsil edilen işbu müessesese tarafından temin edilmiş bulunursa;

Bu kanunun tatbikında Türkiyede yerleşmiş sayılır.

İstisnalar

Madde 3 — Aşağıdaki yazılı işler ve teşebbüslerle şahıslar bu vergiden müstesnadırlar:

1) Siyasî firkaların, hususî kanunlarla teşekkül etmiş umumî müesseselerin ve menafii umumiyyeye hadim veya meslekî cemiyetlerin dühuliye ve aidatı ve bunlara yapılan teberrular ve müsamereleri hasılatı;

2) Esas mukavelenamelerine göre sermayesi üzerine kazanç dağıtmayan kooperatif şirketleri;

3) İştigal mevzuları yalnız sahip oldukları gayri menkulleri kiraya vermekten ibaret olan hakikî ve hükmî şahıslar;

4) Yalnız azasına ikrazatta bulunan tasarruf sandıkları;

5) Bizzat işlettikleri madenlerden istihsalâtta bulunan hakikî ve hükmî şahıslar ve bunların istihsal sahası içindeki satışları veya bu saha dışında depo tesis etmeksizin yazıhanelerinde yapmış oldukları satışlar ve münhasıran ecnebi memleketlere ihracatta bulunmak üzere iskele ve istasyonlarda tesis ettikleri depolar;

Teşviki Sanayi Kanunundan istifade eden fabrikaların, fabrika sahası dışında fabrikaların yalnız muamelerini çevirmek ve mağaza açmaksızın satış yapmak veya nümune göstermek üzere açtıkları yazıhaneler;

6) Mahallî hükümetin müsaadesile millî ve beynelmilel mahiyette açılan meşherler, panayırlar, sergiler ve bunlardan temin olunan kazançlar (Bu gibi mahallerde satış yapanlar hakkındaki istisnaiyet bir ay için muteberdir). (Ecnebi tebaanın bu haktan istifadesi mensup oldukları

Devletle Türkiye arasında mütakabiliyet esasının cari olmasına bağlıdır);

7) İşçi kullanmaksızın kendine veya başkalarına ait malzemeyi bizzat veya birlikte oturan ailesi efradile el ve ayakla veya bedenî kuvvetle işler makine ve tezgâhlarda çalışan ve sanatları erbabı ve birlikte oturan ailesi efradı;

8) Su ve yel ile işleyen eleksiz ve türbinsiz köy değirmenleri;

9) Çiftçilerin, kendi mahsullerini ve hayvanlarını ve bunlardan çıkardıkları maddeleri dükkân açmaksızın satmaları ve bunların istihsal ve nakil vasıtaları, ambar ve depoları (Avcılar, balıkçılar ve hükümedir);

10) Bağcılar, bahçıvanlar, ziraat işlerinde ve bahçelerde çalışan işçilerle makinistleri ve balıkçı tayfaları, çobanlar ve ev hizmetçileri;

11) Nüfus beş binden aşağı olan yerlerde sanat icra eden ebeler, hastabakıcılar, müesseselerde çalışan çocuk bakıcıları, eczacılar ve nüfusu on binden aşağı olup iskele ve istasyon olmayan yerlerdeki hekimler ve dış tabipleri;

12) 18 yaşını bitirmeyenler veya 65 yaşını bitirenlerden sermayesiz veya sermayesinden ziyade bedenî kuvvet ile çalışanlarla meflûç veya iki gözü kör veya el ve ayağının ikisinden veya birinden mahrum işçiler ve seyyar satıcılar ve bu suretle malûl resmî ve hususî müstahdemler ve mütেকaitler;

13) Nüfusu beş binden aşağı olan yerlerde yenilecek, içilecek veya yakılacak maddeleri elde, sırtta veya başta satan seyyar satıcılarla, bu gibi maddeleri hayvanla veya hayvanla çekilen arabalarile köyünden getirerek şehir ve kasabada veya başka bir köyde dükkân açmaksızın satan köylüler;

14) Hususî akıl ve frengi hastaneleri ve verem sanatoryomlarıyla Maarif Vekâletinin resmî tedris programlarını ve talimatnamelerini aynen kabul eyleyen hususî ana, ilk ve orta tedrisat mektepleri ve liseler ve meslek mektepleri;

15) Kitap, risale, makale, tefrika, fıkra, forma nota ve resim halinde telif ve tercüme yapanlar (Bu işlerden dolayı bir müessesenin daimî memur ve müstahdemi olmamak şartile);

16) Umumî, mülhak ve hususî bütçelerden yalnız ücret alıp bir ay içinde istihkakı yirmi lirayı geçmeyen kadro dahilindeki müstahdemin ücretleriyle istihkak miktarı yüz lirayı geçemeyen maaşların yirmi lirası;

Tahsisat ile beraber elli lira ve ondan aşağı olan tekaüt, malûliyet, yetim ve dul maaşları;

17) Harcırahlar, zarurî masraflar ile ikamet ve seyahat yevmiyeleri, tedavi ve ölüm yardımları, umumî ve mülhak ve hususî bütçelerden verilen mesken bedelleri;

18) Ölüm veya bedenî arızalar ve maluliyetler üzerine verilen tazminat, ikramiye ve para mükâfatları ve askerî malûllere verilen terfih zamları, yangın, hayat ve malûliyet sigorta tazminatları ile yemek ve hayvan yem bedelleri ve bu mahiyetteki ödemeler;

Her nevi atış, uçuş, dalış, yarış, güreş, koşu ve spor; müsabaka ve teşvik, ikramiyeleri ve mükâfatları;

19) Devletler arasında cari teamüllere ve hukuku düvel kaidelerine göre sefirler, mümessiller ve konsoloslarla maiyetlerinde çalışan memurlar ve müstahdemler (Mütekabiliyet şart ile ve bu sıfatlarından dolayı);

20) Her türlü tahvilât ve Hazine bonoları ve bankalardaki adi mevduat ve tasarruf ve kumbara faiz ve ikramiyeleri,

21) Hususî kanunlara veya Devletle aktolunan mukavelelere istinaden temettü ve kazanç vergilerinden istisnaiyeti kabul edilmiş olanlar.

Fasıl: 2

Mükellefiyetin tayini

Hakiki ve hükmi şahıslar

Madde 4 — Kazanç vergisi, hakikî ve hükmi şahıslar namına tarh olunur. Verginin tahsili sırasında aşağıda yazılı hususî hallere bakılır:

1) Hakikî şahıslarda:

A) Karı ve koca birbirinden ayrı işlerde ve teşebbüslerde bulunmakta iseler, her biri ayrı ayrı mükelleftir.

B) Evli kadın kocasının ticarî ve sınaî işlerinde müdür de olsa, vergi mükellefi kocadır.

C) Evli kadın ticarî ve sınaî işi, sahip sıfatıyla idare ediyorsa kocası müdür veya müstahdem vaziyetinde olsa dahi vergi, kadın namına tarholunur.

D) Hususî ve adi şirketlerde mükellef, şirketi idare eden şahıstır.

2) Hükmi şahıslarda:

A) Kollektif şirketlerde, beyanname verilmesi tercih edildiği takdirde, her şerikin hissesi ayrı ayrı vergiye tâbi tutulur. (Yüzde otuz ve daha fazla nispette kazanca iştirak eden müstahdemler, bu kanunun tatbikında şerik sayılırlar).

B) Anonim, eshamlı ve eshamsız komandit, limitet şirketlerde vergi, bu şirketlerin hükmi şahsiyetlerinden aranır.

C) Türkiyede yerleşmiş ecnebi müesseselerin vergileri bu müesseseler şube halinde ise müdürleri, değilse salâhiyetli mümessilleri namına tarholunur.

3) Hizmet erbabına ait vergiler bunları istihdam edenlerden aranır.

Vergiye tarhedecek daireler

Madde 5 — Kazanç vergisi, mükelleflerin vergi mevzuuna dahil iş ve teşebbüsleri yaptıkları mahaldeki varidat dairelerince tarholunur.

Muhtelif varidat dairelerini alâkalandıran beyannameye tâbi iş ve teşebbüslerde vergi, bu muameleler bir merkezde toplanıyorsa, o merkezin bulunduğu varidat dairesince tarhedilir.

Deniz, kara, hava nakliye vasıtalarına ve bu vasıtalarda çalışanlara ait vergiler, bu vasıtaların mensup oldukları liman ve belediyelerin bulunduğu mahaldeki varidat dairelerince tarholunur.

İKİNCİ BAP

Matrahın tayini

Fasıl: 1

Beyanname

Şirketler ve müesseseler

Madde 6 — Aşağıda yazılı şirketler ve müesseseler kazançlarını gösterir beyanname vermeğe mecburdurlar:

-
- 1) Merkezleri Türkiye'de bulunan anonim, komandit limitet ve kazanç dağıtan kooperatif şirketler ve bunların şubeleri;
 - 2) Türkiye'de yerleşmiş veya yerleşmiş sayılan ecnebi müesseseleri;
 - 3) Umumî, mülhak ve hususî bütçeli daire ve müesseselerle menafii umumiyeye hadim cemiyetlere ait olup ticarî bir gaye takip eden müesseseler;

Müesseseler ve ticarî ve sınaî teşebbüs erbabı

Madde 7 — Aşağıda yazılı müesseseler ile ticarî ve sınaî iş ve teşebbüs erbabı dahi kazançlarını beyanname ile bildirmeğe mecburdurlar:

1 - Bankalar, bankerler ve bankerlik muameleleriyle uğraşan sarraflar, tasarruf ve teavün sandıkları, ithalât, ihracat ve beynelmilel nakliyat komisyoncuları ile konsinyasyon suretile iş yapan komisyoncular, komisyon üzerine muamele yapan ticaret ve fabrika mümessilleri, toptan ecza tacirleri, fabrikalar, matbaalar, transit depolar ve antrepolar, beheri (300) tondan fazla vapur işletenler, bina vergisi kanunu mucibince (Hamamlar ve fırınlar hariç olmak üzere) gayrisafî iratları iki bin lira ve ondan fazla olan mahallerde ticaret ve sanat yapanlar (iki bin liranın hesabında belediye veya köy sınırları içindeki mağaza, depo dahildir);

2) Borsa acentaları, mübayaacıları ve simsarları, her nevi sigortacılar ve sigorta komisyoncuları, noterler, mültezimler, sahip oldukları madenleri ve dalyanları ve volî mahallerini kiraya verenler, şehir ve kasabalarda apartmanları ve nüfusu beş bin ve daha ziyade olan mahallerde toptan kiraladıkları hanları doğrudan doğruya işletmeyip parça parça kiraya verenler, ikrazatçılar.

İstisnâî muameleler

- 1 - Müteahhitler ve mültezimler
- 2 - Ecnebi nakil müesseseleri şube ve acentaları
- 3 - Damga pulu ve kıymetli evrak satanlar

Madde 8 — Aşağıda yazılı işler, istisnâ muameleye tâbidir:

1 - Umumî, mülhak ve hususî bütçeli daire ve müesseselere, bankalara, sermayesinin en az yarısı Devlete ait cilan müesseselere, menafii umumiyeye hadim cemiyetlere ve imtiyazlı şirketlere karşı taahhüdatta bulunan müteahhitler ve mültezimler ile bu müteahhit ve mültezimlere karşı derece derece taahhütlerde bulunanlar bu taahhütlerden dolayı beyanname vermezler,

Yukarıdaki müesseseler ve müteahhit ve mültezimler, taahhüdün yapıldığı tarihten itibaren bir ay içinde keyfiyeti alâkalı varidat dairesine yazı ile bildirmeğe mecburdurlar.

2 - Beynelmîlel ecnebi ve transit nakliye kumpanyaları şube ve acentalarının Türkiyede veya Türkiyeye ait olarak Türkiye dışında yaptıkları muameleler dolayısıyla bir ay zarfında yolcu ve eşya nakliyatı için aldıkları para ile üçüncü şahıs makamındaki diğer kumpanlar hesabına aldıkları paralardan uhdelerinde kalan komisyon veya ücret miktarlarını, ertesi ayın nihayet onbeşinci günü akşamına kadar bir bordro ile alâkalı varidat dairesine bildirmeleri mecburidir.

Bu müddet, dış işleri için lüzumuna göre dört ayı geçmemek üzere Maliye Vekâleti tarafından uzatılabilir.

3 - Damga pulu ve kıymetli evrak satıcılarının vergileri bey'yeleri üzerinden hesap edilir.

1 - Beyannamenin muhteviyatı

2 - Ticarî yıl ve beyannamenin verilme zamanı

3 - İhbar

Madde 9 — Kazanç beyannameleri, neticesi alınmış olan ticarî yıl içinde bu kanuna göre vergiye tâbi tutulacak kazanç yekûnunu ihtiva eder.

Ticarî yıl, ikinci kânun iptidasından birinci kânun sonuna kadar süren takvim yılıdır. Beyanname vermeğe mecbur olan mükelleflerden ticarî yıllarının takvim yılı sonunda kapatılması imkânı olmadığını iddia edenlere Maliye Vekâletinin müsaadesile ticarî yıl tayin olunabilir.

İşgal ettikleri mahallin gayrisafi iratları iki bin liradan fazla olan mükelleflere, beyannameye tâbi oldukları, varidat dairesi tarafından ikinci kânun ayından evvel yazı ile bildirilir. Bu gibi mükellefler ihbarı takip eden yıl için beyannameye tâbi tutulurlar.

Kazanç beyannameleri, bu malî yıldan önce gelen mart ayı (Eshamı şirketlerde nisan ayı) ve ticarî yılları Maliye Vekâletince tayin edilen mükellefler için ticarî yılların sonundan başlayarak dördüncü ay sonuna kadar mükellef tarafından bağlı bulunduğu varidat dairesine makbuz mukabilinde verilir,

Beyannamelerin taahhütlü olarak posta ile gönderilmesi de caizdir. Bu takdirde postaneye teslim tarihi varidat dairesine teslim sayılır.

Muhtelif teşebbüs ve şubelere
ait beyannameler

Madde 10 — Aynı mükellef yekdiğerile memzucen idare ettiği muhtelif teşebbüsleri için bir, yekdiğerinden ayrı olarak idare ettiği teşebbüsler için de ayrı ayrı beyanname vermek mecburiyetindedir.

Bir veya muhtelif mahalde bulunan şubeler için ayrı ayrı beyanname verilir. Yazıhane, depo, imalâthane şube sayılmaz.

Şubelerin yıllık hesaplarını ve blânçolarını bir merkezde toplayan teşebbüs erbabı ve müesseseler yalnız bir beyanname tanzim ile bunu bütün muamelelerinin toplandığı mahallin varidat idaresine verebilirler. Bu takdirde şubeler, kazanç beyannamelerinin, bağlı oldukları müesseselerin idare merkezi tarafından verileceği hakkında bir ihbarname tanzim ve merkezlerine gönderdikleri hesap hulâsalarının suretini bu ihbarnameye bağlayarak bulundukları mahallin varidat dairesine, vaktinde, makbuz mukabilinde vermeğe mecburdurlar.

Hesaplarını merkezlerinde toplayan bu gibi şubeler yalnız (Kazanç muamele defteri) tutmakla iktifa edebilirler.

Beyannamelerin şekli

Madde 11 — Kazanç beyannamelerinde, ticaret unvanları, ticaret odasınca kayıtlı sınıflar, ticaret mahallî ika-

metgâh, iştigalin nevi, gayrisafi kazancın yekûnu, gayrisafi kazançtan tenzili iktiza eden rakamlar gösterilir.

Gayrisafi kazanç yekûnundan indirilmesi caiz miktarlar çıkarıldıktan sonra kalanı mükellefin vergiye tâbi kazancı sayılır.

Altıncı maddenin (1) ve (2) inci fıkrası ile (7) inci maddenin (1) numaralı fıkrasında yazılı mükellefler, beyannamelerde birlikte blâncolarile kâr ve zarar hesap cetvellerini vermeğe mecburdurlar.

Altıncı maddenin üçüncü fıkrasında yazılı müesseselere ait beyanname ve blâncoların nasıl ve ne zaman verileceği Maliye Vekâletince tayin olunur.

Blâncoların tanzimi sureti

1 - Mevcudat ve matlubat

2 - Düyunat

Madde 12 — 11 inci madde mucibince verilecek blâncoların tanziminde aşağıdaki hükümlere riayet olunur:

1) Mevcudat ve matlûbat kısmında:

A) Bina, arazi, alât ve edevat ve mobilye gibi maddî, ihtira beratı ve diğer beratlar ve şirketler için ilk tesis masrafı gibi gayri maddî kıymetler, maliyet fiatı üzerinden yazılmak lâzımdır.

Sanayi ve ticarete mahsus binaların tevsii ve vapurların tertibatının tanzimi gibi ticarî ve sınaî teşebbüsün inkişafına yarayan mühim masraflar ilk tesis masrafı hesabına girer (Bunların dışında kalan tamir ve idame masrafları umumî masraflara kaydolunur).

Bu Kanun mucibince amortisman payı indirilmiş olan mallarda maliyet fiatı, bu payların tenzilinden sonra kalan kısımdır.

B) Kasada veya cari hesaplarda mevcut ecnebi paraları ve borsada kayıtlı esham ve tahvilât, blâncının tanzimi günündeki borsa fiatı üzerinden hesap olunur. Bu takdirde fazla veya noksan kıymetler kâr ve zarar hesabına naklolunmak lâzımdır. Borsada kayıtlı olmayan yerli esham ve tahvilât da ticaret odalarından sorularak kıymetlendirilir.

Tediyat, kefalet akçeleri, temettü hissesine mahsuben verilen para, peşin verilen kira, sigorta masrafları, teminat ve depozito akçeleri aynen kaydolunur.

C) Matlûbat senetleri üzerinde yazılı kıymetlerle geçirilir. Bu kıymetlerle blânçonun tanzimi tarihindeki hakikî kıymetler arasındaki iskonto farkı, blânçonun düyunat kısmında hususî hesapta gösterilir.

Ç) Stok emtia, maliyet fiatı üzerinden geçirilir. (Emtiada maliyet fiatı, mubayaa fiatına, o mal için mağaza ve depoya girinceye kadar ihtiyar edilen masrafların ilâvesile hasıl olan fiattır.

Fabrikada ve imalâthanelerde, imal edilen maddelerin maliyet fiatı yazılır. (İmalâtta maliyet fiatı, iptidaî maddelerin mubayaa fiatile nakliyat ve fabrikaya kadar olan sair masraflardan o mala isabet eden kısımdan ibarettir).

Ticaret borsaları bültenlerinde yazılı veya borsaya girebilecek olupta henüz girmemiş olan maddelerin kıymetleri, ticarî yıl sonunda maliyet fiatlarına göre artmış veya eksilmiş bulunursa, maliyet fiatları yerine bültendeki kıymetler ve bültende yok ise ticaret odalarından alınacak kıymetler kaydolunur.

Tütün işlerinde ticaret odalarının, Tütün İnhisarı idaresinin de mütaleasını aldıktan sonra, bildirecekleri kıymetler kabul olunur.

Yangın, zelzele, seylâp gibi fevkalâde hadiseler neticesi olarak kıymetleri azalan sigortasız mallar için ekispertiz edilmek şartile kıymet azalması kabul edilir.

D) Meşkûk alacaklar, hususî bir hesapta gösterilir. (Bir alacağın ödenmesi lâzımgeldiği tarihten itibaren en az iki yıl geçmiş iken tahsil edilmemiş bulunması halinde bu alacak meşkûk sayılır. Bu gibi alacaklar kısmen veya tamamen kâr ve zarar hesabına zarar kaydedilebilir. Sonradan tahsil olunanların üçte biri, tahsil edildiği yılın kâr ve zarar hesabının kâr sütununa kaydedilmek lâzımdır).

2) Düyunat kısmında:

A) Sermaye hesabı bulunur. (Sermaye, teşebbüs sahibinin ticaret siciline kaydettirdiği miktar ile sonradan, vergisi verilmiş kazancından veya sair suretle sermayesine ilâve ettiği kıymetlerdir).

Eshamlı şirketlerde sermaye, hisse senetleri bedellerinden tahsil edilmiş olan miktardır.

B) Şirketlerin çıkardıkları tahvilât, üzerinde yazılı kıymetlerle gösterilir. Bu tahvilât ticaret yılı içinde üze-

rinde yazılı kıymetlerden eksik veya fazla olarak imha edilmiş olursa aradaki fark kâr ve zarar hesabına geçirilir.

C) Kıymet mukabili olan bütün borç senetlerinden henüz ödenmeyenleri, üzerinde yazılı kıymetlerde gösterilir. Kanun ile veya şirketlerin umumî heyetleri kararla kıymetleri indirilmiş olan borç senetleri, indirildikleri kıymet üzerinden kaydolunur. Ecnebi parası üzerinden olan bu gibi senetlerle mevcut cari hesaplar borçları, blâncunun tanzimi günündeki borsa fiatları üzerinden kayıt ve arada fark var ise kâr ve zarar hesabına geçirilir. Borsada fiatı olmayan ecnebi paraları, müesseseye Türk parasile mal olduğu fiat üzerinden kaydedilir.

Ç) Tescil edilmiş sermayenin (şirketlerde tediye edilmiş sermayenin) dörtte birine balığ oluncaya kadar safi kârdan % 5 ihtiyat akçesi ayrılabilir.

Esas mukavelenameleri Hükümetçe tasdik edilen şirketler, mukavelenamelerinde yazılı had dahilinde ihtiyat akçesini blâncolarının düyunat kısmına geçirirler. Şu kadar ki ihtiyat akçeleri yekûnu tediye edilmiş olan sermayenin dörtte birini geçerse fazlası kâra ilâve olur.

D) Umumî heyetleri Türkiyede toplanan ve Türkiyede kazanç dağıtan bankaların tediye edilmiş sermayelerinin % 50 sine ve umumî heyetleri Türkiyede toplanmayan ve Türkiyede kazanç dağıtmayan bankaların da Türkiyede tescil ettirdikleri veya Türkiyedeki işlerine tahsis eyledikleri sermayenin % 20 sine balığ oluncaya kadar muhtemel zarara karşılık olarak kârlarından, ihtiyat akçelerinden maada, provizyon ayırmaları caizdir.

Kâr ve zarar hesabının tanzimi

Madde 13 — Kâr ve zarar hesabına ait cetvelin tanziminde aşağıda yazılı masraflar zarar sütununa geçirilebilir:

A) İşletme masrafı, maaşlar, ücretler, kira (bina mükellefin malı ise vergisi veya kirası), muhabere, ilân, tamir, sigorta, borç faizi (sermaye için faiz kabul edilmeyeceği gibi kollektif şirketlerde azanın komandit şirketlerde komandit azaların veya bunların usul ve fûru ile karı veya kocanın şirkete ikraz edecekleri para sermaye sayılır) ve bu kocanın şirkete ikraz edecekleri para sermaye sayılır) ve bu kanun mucibince alınacak vergiden maada mü-

.....

kellefe müessese namına tarhedilmiş bütün vergi ve resimler, müessesenin namına tarhedilmiş bütün vergi ve resimler, müessesenin çalışması için yapılan umumî ve müteferrik masraflar;

Ana merkezleri ecnebi memleketlerde bulunan şirket ve müesseselerin münhasıran Türkiyede çalışan şube veya teşekkülleri için tescil edilmiş sermayelerinden başka bu sermayelerinin iki misline kadar istikraz edecekleri paranın faiz ve komisyonu;

Eğer istikraz ana merkezi tarafından Türkiyede veya Türkiye dışında bulunan bütün şube veya teşekküller için yapılmış ide, bu istikraza ait faizden, ana merkezin tediye edilmiş sermayesine nazaran, Türkiye şube veya teşekkülünün tescil edilmiş sermayesine isabet edecek miktarı:

(Her iki suretle kabul edilecek faiz miktarı yüzde beşi ve komisyon haddi de Türkiye Merkez Bankası komisyon haddini tecavüz edemez);

Ana merkezleri ecnebi memleketlerde bulunan şube ve teşekküllerin merkezleriyle olan kredi hesabı carilerinin faiz ve komisyonu (Merkez ile Türkiye şube veya teşekkülleri arasında karşılıklı ve aynı miktarda olmak ve faiz ile komisyon tutarı Türkiye Merkez Bankası iskonto haddini tecavüz etmemek şarttır);

Ana merkezleri ecnebi memleketlerde bulunan şirket ve müesseselerin Türkiyede çalışan şube veya teşekküllerinin, ana merkezleri umumî masraflarına iştirak için kârlarından ayıracakları miktar (şube veya teşekküle isabet eden hissenin ana merkezin tediye edilmiş sermayesi yekûnu ile Türkiye şube veya teşekkülünün tescil edilmiş sermayesi arasında mütenasiben ayrılmış olduğunun tevsik edilmesi şarttır) kabul olunur.

Türkiyede çalışan ecnebi şube veya teşekküllerin ana merkezi zararını kapatmak üzere kârlarından hisse ayırmaları ve bunları umumî masraf arasında göstermeleri kabul olunamaz.

B) Ticaret ve mesleğe ait işler için yapılacak seyahat masrafları;

C) Meşkûk alacaklar;

Ç) İlâma veya borç ödemededen aciz vesikasına müstenit olarak tahsili kabil olmayan alacaklar;

D) Sigorta şirketlerince tesviyesi derdest olan tazminat karşılığı;

E) Ticarî ve sınaî vasıtalar kıymetlerinden;

Binalarda yüzde dört, fabrika binalarında yüzde altı, makineler ve alât ve edevatta yüzde sekiz, deniz nakliye vasıtalarından üç yüz tondan yukarı olanlarda yüzde beş, bu ve bundan aşağı tonda olanlar da yüzde on ve bütün kara nakliye vasıtalarında yüzde yirmi beş nisbetlerinde amortisman, (gayrimenkul için amortisman payı hesaba konduğu takdirde yarısı kira konulmaz) - (İmtiyazlı anonim şirketlerde tesisatın imtiyaz müddetinin sonunda bedelsiz olarak Devlete veya Devletçe tensip olunan bir teşekküle intikali imtiyaznamesi icabından bulunduğu ve imtiyaz veya esas mukavelenamesinde sermayenin itfası için senelik muayyen bir miktar ayrılması gösterilmiş olduğu takdirde kabul olunur. Bu halde, başkaca amortisman nazarı itibare alınamaz);

F) Menafii umumiyeye hadim cemiyetlere makbuz mukabilinde yapılan iane ve teberrular;

G) Müstahdemler gibi vergiye tâbi tutulmak şartile müessesenin eski memurlarına verilen tekaüt maaş ve ücretleri;

H) Bir şirketin, müstahdemler gibi vergiye tâbi tutulmak şartile, müstahdemleri için verdiği sigorta bedeli;

İ) Ticaret kanunu hükmüne göre şirketlerin geçmiş seneye ait zararlarından kapatılmayan kısmı.

Masrafların tevsiki faturalar, muhabere ve sair evrak ile olur. Tevsiki mutad olmayan müteferrik masraflar için vesika aranmaz.

Banka ve şirketlerdeki ihtiyat
akçeleri ve provizyonların dağı-
tılması hali

Madde 14 — Bankaların ve şirketlerin ayıracakları ihtiyat akçeleri her ne suretle olursa olsun hissedarlara dağıtılır veya sermayeye ilâve edilir veyahut bunların tasfiyesi yapılırsa bu paralardan vergi alınır.

Bankaların ayıracakları provizyon, sermayeye ilâve edilir veya hissedarlara dağıtılır veyahut bankanın tasfiyesi yapılırsa bu provizyondan da vergi alınır.

Defterler

Madde 15 — Altıncı maddeye dahil olan müesseselerle yedinci maddenin (1) numaralı fıkrasına dahil olan mükellefler, Ticaret Kanunu mucibince tutulması lâzımgelen defterlerden başka (defteri kebir) tutmağa da mecburdurlar.

Kopye defteri yerine, muhaberatin makine ile alınmış suretleri tarih ve numara sırasile saklanmak ve yıl sonunda ciltlendirilmek şartile kabul olunur.

Yedinci maddenin (2) numaralı fıkrasında yazılı mükellefler, her ticarî yıl için bir (kazanç muamele defteri) tutmağa mecburdurlar. Bu mükelleflerden;

A) Borsa acentaları ve mubayaacıları ve simsarları ve mültezimler, her nevi sigortacılarla komisyoncularının tutacakları kazanç muamele defterinin hasılat kısmında iki sütun bulunacak, birinci sütunda yapılan her muamele bedeli, ikinci sütunda da bu muamelelerden kendilerine kalan para yazılacaktır. Bu defterin masraf kısmında, müstahdemlerin maaş, ücret ve aidatı ve ticaret ve muamele yaptıkları mahallin kirası, tenvir, teshin, muhabere, ilân masrafları ve meslek veya ticaretlerine lâzım olan eşyanın sigorta parası ve bu kanuna göre alınacak vergilerden başka mükellef, müessesesi için tarholunan bütün vergi ve resimler ve müessesesinin çalışması için yapılan sair masraflar kaydolunur.

Serbest meslekler erbabından beyanname vermek isteyenler, kazanç muamele defterinin hasılat kısmına hizmetleri karşılığı olarak aldıkları ücretleri ve masraf kısmına da yukarıdaki masrafları yazarlar.

Noterlerin kanunî defterleri vergiye esas tutulur.

B) İkrizatçıların tutacakları defterin hasılat sütununa, ödünç para alanın adı ve adresi, ödünç verilen para, faiz miktarı, senet tarihi, (senet resmî ve ipotekli ise hangi noterlikçe veya tapu dairesince tasdik edildiği ve tarih ve numarası) ve masraf kısmına da (A) fıkrasında yazılı masraflar kaydolunur.

C) Ticaret hanları ile, apartmanları toptan kiralayıp parça parça başkalarına kiralayanların tutacakları defterin hasılat kısmına aldıkları kira bedelleri, masraf kısmına da verdikleri kira bedelleri ile müstahdemler ücreti ve

verdikleri kiranın yüzde onunu geçmemek ve mukavelenamesinde yazılmış ve yapılmış olmak şartile kullanılmaktan mütevellit tamir masrafları ve müteferrik masraflar yazılır.

Bunlardan oda veya daireleri mobilyalı olarak kiraya verenler, masrafları arasına mobilya maliyet fiatının yüzde on beşini geçmemek şartile mobilya amortismanı koyabilirler.

Yukarıda (A, B, C) fıkralarında yazılı mükelleflerin hasılatı ile umumî masrafları tutarları arasındaki fark, safi kazançlarını teşkil edip beyannamelerine yazılır. Bunlardan ayrıca blânço ve kâr ve zarar hesabı aranmaz.

Ç) Sahip oldukları madenleri ve dalyanları ve voli mahallerini kendileri işletmeyip hasılattan hisse almak veya kısmen para ve kısmen hasılatla ortak olmak suretile kiraya vermiş olanların tutacakları defterlerin hasılat kısmına aynen aldıkları malların satış kıymetleri, kiradan bir kısım para ise bu parayı takvim yılı sonunda satılmamış mal kalmış ise bu malların o tarihte bulunduğu mahallin piyasası üzerinden kıymetleri yazılır. Masarif kısmına da, malların satışına kadar nakliye, sigorta ve depo kirası gibi masraflar yazılır. Kira, yalnız para ise noterden tasdikli kontratolar, kazanç muamele defteri yerini tutar. Bu mükelleflerden hasılattan hisse alanlar beyannamelerine hasılatlarla masraflarını yazarlar. Aradaki fark vergilerine matrah olur. Yalnız kira alanlar, beyannamelerinde noterden tasdikli kontratolarında yazılı kiralari gösterirler ve bu kontratonun tasdikili bir suretini beyannameye bağlarlar. Bu miktar vergiye matrah olur.

Defterlerin tasdiki

Madde 16 — On beşinci maddede yanlı defterlerin (ikinci nüshalardan tereküp eden ve yıl sonunda ciltlenmiş olan kopya defterleri hariç) her ticarî yıl başında notere tasdik ettirilmesi mecburidir. Defterlerini müteakip yıllarda da kullanmak isteyenler her ticarî yılın birinci ayı içinde son muamelelerini notere işaret ve tasdik ettirilirler.

Yenden işe başlayanlar işe başlamadan evvel defterlerini tasdik ettirirler.

Fasıl: 2

Gayrisafi irat

- 1 - Gayrisafi irat üzerinden mükellef olanlar
- 2 - Kıymete göre gayrisafi irat tayini
- 3 - Müşterek işgal halleri

Madde 17 — Altıncı ve yedinci maddede sayılan şirket ve müesseseler ile ticarî ve sınâî teşebbüs erbabı dışında kalan ticaret ve sanat ve hırfet sahiplerine ait vergi matrahı, bu mükelleflerin işgal ettikleri mağaza, dükkân, yazıhane, idarehane gibi mahallerin gayrisafi iradıdır (Depo ve ardiyeler iradın hesabında dahildir).

Kıymet esasına göre vergiye tâbi gayrimenkuller için, vergiye matrah ittihaz olunan kıymetlerin yüzde onu, irat sayılarak bu iratlar kazanç vergisine matrah olur.

Bir mahallin bir kısmını ticaret ve sanat mahalli ittihaz edenler için, yukarıdaki fıkralarda yazılı iratlardan bu kısma isabet edecek miktarı vergiye matrah olur. Bu tefrik muamelesi, mahallerinin bina iratları vergisi tadilât komisyonları tarafından yapılır.

İratlar veya kıymetleri bulunmayan mahaller için kazanç vergisine matrah olacak miktarlar, kezalik tadilât komisyonları tarafından emsallerine göre tayin olunur.

Tefrik veya yeniden tayin suretile bulunacak iratlara karşı yapılacak itirazlar, kazanç itiraz komisyonlarınca tetkik olunur.

Tefrik veya yeniden tayin suretile bulunacak iratlara karşı yapılacak itirazlar, kazanç itiraz komisyonlarınca tetkik olunur.

Yukarıki fıkralar mucibince tefrik ve tayin edilmiş olan gayrisafi iratlar, bina vergisi kanununa göre binanın gayrisafi iradı tadil edilinceye kadar kazanç vergisi tarhında esas tutulur.

Bu maddeye dahil olan mükelleflerden aynı dükkân veya idarehanede beyannameye tâbi teşebbüsâtı memzucen yapanlar, ticaret ve muameleleri mecmuu üzerinden

umumî hükümler dairesinde beyannameye tâbi tutulurlar.

1837 numaralı bina vergisi kanunu mucibince takdir edilen gayrisafi iratların her senenin ikinci kânun iptidasındaki vaziyeti, vergi tarhına esas olur.

Vergiye tesiri olmayan muameleler

Madde 18 — İşgal ettikleri mahallerin gayrisafi iratları üzerinden vergiye tâbi tutulanlar, aynı mahalde kazanç vergisinden muaf eşya da satacak olurlarsa, bu satışları için gayrisafi irattan tenzilât yapılmaz.

Serbest meslek erbabı

Madde 19 — Serbest meslek erbabı işgal eyledikleri yazıhane, idarehane ve muayenehanelerinin gayrisafi iratları üzerinden vergiye tâbidirler.

Serbest meslek erbabından evlerinin bir kısmını idarehane, muayenehane, yazıhane ittihaz edenler veyahut muayyen yeri olmaksızın çalışanların ikametlerine ait olan binanın veya apartman dairesinin gayrisafi iradının yarısı bu mükelleflerin vergilerinin hesabında matrah olur.

Fasıl: 3

Gündelik gayrisafi kazanç

Diğer meslek ve teşebbüs ve hizmet erbabı

Madde 20 — Aşağıda yazılı:

A) Denizlerde, nehir ve göllerde (vapur ve istiap hacmi üç yüz tonlâtodan ziyade gemiler hariç olmak üzere) ve karada mal sahibi veya müstecir sıfatile her nevi nakil ve cer vasıtası işletenler;

B) Seyyar halinde çalışan her nevi sanatkârlar, simsarlar ve tellâlar, kabzımallar, madrabazlar ve 30 uncu maddede sayılan küçük ticaret ve sanat ve hırfet erbabı nezdinde çalışanlar;

C) Birinci maddenin (D) fıkrasına dahil iş ve teşebbüs erbabı;

Gündelik gayrisafi kazançları üzerinden vergiye tâbidirler.

Sulardaki nakil vasıtaları-
na ait kazançların takdiri

Madde 21 — Denizlerde, nehir ve göllerde üç yüz tonilâtoya (üç yüz dahil) kadar istiap hacmi olan vapur ve motor ve gemi sahiplerinin ve nakil vasıtalarında çalışanların gündelik gayrisafi kazançları, her yıl ikinci kânun başında mahallinin en büyük malmemurunun veya tevkil edeceği zatın reisliği altında, varsa en büyük liman memuru ile meslekî teşekküller tarafından iki azadan, bu teşekküller bulunmadığı takdirde ticaret odalarınca, ticaret odası olmayan yerlerde belediyelerce azaları arasından veya hariçten seçilecek ehliyet ve ihtisası olan keza iki azadan mürekkep komisyon marifetile aşağıdaki hususlar gözetilerek vasıtaların nevelerine, yıllık çalışma günlerine ev sahalarına göre takdir olunur.

Vasıtaların:

A - Bir liman dahilinde,

B - Bir limanın muhtelif iskeleleri arasında,

C - Muhtelif limanlar arasında,

Çalışmalarına, çalıştırılanların diplomalı ve diplomasız olmalarına ve ihtisaslarına göre üçer dereceye ayrılırlar.

Kara nakil vasıtalarına ait

kazançların takdiri

Madde 22 — Karada her nevi nakil vasıtası sahipleriyle bunlarda çalışanların gündelik gayrisafi kazançları,

Vasıtaların:

A) Bir şehir veya kaza hududu dahilinde,

B) Vilâyet hududu dahilinde,

C) Muhtelif vilâyetler arasında,

Çalışmalarına göre her nevi üç dereceye ayrılarak 21 inci maddeye göre teşekkül edecek komisyonlar tarafından takdir olunur. Bu halde komisyonda liman memuru bulunmaz.

Muhtelif sanat ve meslek ve

ticaret sahiplerine ait kazançların

takdiri

Madde 23 — Seyyar halinde çalışan her nevi sanatkârlar, simsarlar, tellâllar, kabzımallar ve birinci maddenin

(D) fıkrasına dahil iş ve teşebbüs erbabının gündelik gayrisafi kazançları, her yıl ikinci kânun başında mahallin en büyük malmemuru veya tevkil edeceği zatın reisliği altında, var ise meslekî teşekküller tarafından, yok ise ticaret odası ve o da yok ise belediyece kendi azalarından veya hariçten seçilerek ehliyet ve ihtisas sahibi iki zatın iştirakile teşekkül edecek komisyon tarafından bunların meslek ve iştigal nevilerine göre ve her nevi üç dereceye ayrılmak suretile takdir olunur.

Fasıl: 4

Maaş ve ücretler

Hizmet erbabı ve saire

Madde 24 — Bütün hizmet erbabı ile mütekait, dul ve yetimler ve sair zat maaşı alanlar istihkakları üzerinden vergiye tabidirler.

Bordrolar

Madde 25 — Hakikî ve hükmî şahıslar, çalıştırdıkları her sınıf müdür, memur ve müstahdem ve işçilere ve mu- rakiplere, her ne nam ile olursa olsun, hizmet mukabili olarak bir ay içinde verdikleri parayı veya o mahiyetteki ayniyatı ve idare meclisleri reis ve azalarına verilen huzur ücretlerini ve bunlardan kesilmiş olan vergi miktarlarını gösteren isim üzerine tanzim edilmiş ve müessesenin salahiyyetli adamı tarafından imzalanmış bir bordroyu, ertesi ayın 20 inci günü akşamına kadar, bağlı oldukları varidat dairesine vermeğe mecburdurlar.

Ecnebi parasile yapılan ödemeler, ödeme günü fiatına ve ayniyat o günün rayicine göre kıymetlendirilerek bordroda gösterilir.

Muhtasar bordro

Madde 26 — Nafia işleri taahhütlerinde bulunanlarla muayyen mevsimlerde fazla işçi kullanan müesseseler, yalnız işçilere ödedikleri para yekûnunu, işçi ve amele adedini muhtevi bordro verilebilir. Bu takdirde istihkak sahiplerinin imza veya mühürlerini havi bordroların alâkalı memurlar tarafından istenildiğinde gösterilmesi mecburidir.

Artisler ve emsali sanatkârlar

Madde 27 — Bir defaya mahsus olsa dahi yaptıkları sanat dolayısıyla artistlere, şarkı söyleyenlere ve çalgı çalanlara verilen paralar ve bunlara ait vergi miktarları, çalıştıkları müessesenin müstahdemlerine ait bordroda gösterilmek lâzımdır. Artistlerin gündelikleri, nüfusu yirmi bine kadar olan yerlerde iki liradan, yirmi binden elli bine kadar olan yerlerde üç liradan, bundan yukarı olan yerlerde dört liradan aşağı gösterilemez.

Şarkı söyleyenlerin ve çalgı çalanların gündelikleri bunların bulundukları yerlerin nüfusuna göre artistler için gösterilen gündeliğin üçte birinden aşağı olamaz.

Bordrolara girecek sair istihkaklar

Madde 28 — Umumî, mülhak ve hususî bütçeli daire ve müesseseler, bankalar ve sermayesinin en az yarısı Devlete ait müesseseler, menafîi umumiyye hadim cemiyetler ve imtiyazlı şirketlerle ticaret ve sanayi ve ziraat odalarından ve borsalar ve köy sandıkları tarafından, bir defaya münhasır olsa bile, avukatlık, doktorluk, mühendislik gibi meslekî; veya hakemlik, istişare, proje tanzimi, takip ve tavassut gibi işlere ait istihkakların vergisi tediye sırasında kesilir.

Serbest meslekler erbabının ticarî ve sınaî müesseselerden devamlı hizmetleri dolayısıyla alacakları mebalîğ aylık bordrolara ithal olunur.

Ticaret ve sanat müesseseleri tarafından her ne nam ile olursa olsun, bir defaya münhasır olsa bile, meslekî teşekküllere mensup olmayanlara, hakemlik, istişare, proje tanzimi, takip ve tavassut gibi işler sebebile verilen her türlü paralar bordrolarda gösterilir.

Türkiyede bulunan ecnebi ve

ecnebi memlekette bulunan Türk

müesseselerinin müstahdemleri

Madde 29 — Ecnebi memlekette bulunan bir müesseseye bağlı olupta Türkiyede çalışan hizmet erbabının istihkakları, çalıştıkları müessese tarafından aylık bordroya konur. Bu gibiler, ödemeler, Türkiyede diğer bir müessese tarafından yapılmakta ise çalıştıran müessese keyfi-

yeti mensup olduğu varidat dairesine yazı ile bildirmeğe mecburdur.

Türkiyede bulunan bir müesseseseye mensup olup daimî surette ecnebi memlekette çalışan memur ve müstahdemler, çalıştığı memlekette vergiye tâbi tutulduğu isbat edilmek şartile bordroda gösterilmez.

Bordro verilmeyecek haller

Madde 30 — Umumî, mülhak ve hususî bütçelerle idare edilen daire ve müesseselerden, bankalardan ve sermayesini en az yarısı Devlete ait müesseselerden, menafii umumiyyeye hadim cemiyetlerden ve imtiyazlı şirketlerden ve köy sandıklarından, ticaret ve sanayi ve ziraat odalarından ve borsalardan, fikrî ve bedenî hizmet mukabilinde maaş, ücret, tahsisat, huzur hakkı, tazminat, yevmiye; ihbariye ve ikramiye alan memur ve müstahdemlerle bu kabil istihkak erbabı için aylık bordro tanzim edilmez.

Bina vergisi kanunu mucibince gayrisafi iradı beş yüz lirayı geçmeyen mahallerde ticaret ve sanat yapan helvacı, kasap, kömürcü, sebze, bakkal, tenekeci, berber gibi küçük ticaret ve sanat ve hırfet erbabı tarafından dahi bordro verilmesi mecburî değildir. Bunlar yalnız müstahdemlerin isimlerini varidat idaresine bildirirler.

ÜÇÜNCÜ BAP

Verginin nisbeti

Anonim ve eshamlı şirketler

Madde 31 — Merkezleri Türkiyede bulunan anonim şirketlerle eshamlı şirketler ve merkezleri ecnebi memlekette bulunan bu gibi şirketlerin Türkiyede çalışan şube veya teşekkülleri safi kârlarından yüzde on bir nisbetinde vergiye tâbidirler.

Diğer müessese ve mükellefler

Madde 32 — Merkezleri Türkiyede bulunan adı, komandit, limitet ve kazanç dağıtan kooperatif ve beyanname vermeği tercih eden kollektif şirketleri ve merkezleri ecnebi memlekette bulunan bu gibi şirketlerin Türkiyedeki şube veya teşekkülleri, umumî, mülhak ve hususî büt-

.....

çeli idare ve müesseseler ve menafii umumiyyeye hadim cemiyetlere ait olupta ticarî bir gaye takip eden müesseseler ve bu kanunun yedinci maddesinde yazılı mükellefler ve gayrisafi irat üzerinden vergiye tâbi iken beyanname vermeği tercih edenler aşağıdaki nisbet dahilinde vergi verirler:

Vergiye tâbi kazancın, 5 000	Liraya kadar olan	kısından	%	12
5 001 den 10 000	»	»	%	15
10 001 » 20 000	»	»	%	20
20 001 » 50 000	»	»	%	25
50 000 » fazlasından			%	30

Devamlı hizmet kabul eden serbest meslek erbabı hariç olmak üzere vergileri istihkaklarının tediyesi sırasında kesilmesi lâzım gelen 28 inci maddedeki mükelleflerin vergileri de, bu nisbet üzerinden hesap olunur.

İdare meclislerinin reis ve azalan hisselerile huzur hakları, her nevi müessis ve intifa hisseleri ve şirketler müdür ve memurlarının temettü hisseleri ve murakipler aidatı da, bu nisbetler üzerinden vergiye tâbi tutulur.

Müteahhit ve mültezimler,
vapur kumpanyaları acentaları
ve damga pulu bayileri

Madde 33 — Sekizinci maddenin (1) numaralı fıkrasında yazılı mükelleflerin vergi nisbeti kendilerine ödenen paranın yüzde bir buçuğudur.

Mezkûr maddenin (2) numaralı fıkrasında yazılı mükelleflerin vergi nisbeti bordro ile bildirilen miktarın yüzde ikisidir.

Damga pulu ve kıymetli evrak beyiyelerinden alınacak vergi beyiyenin yüzde beşidir.

Gayrisafi irat üzerinden

Madde 34 — İşgal ettikleri gayrimenkullerin gayrisafi iratları üzerinden vergiye tâbi tutulan mükelleflerden:

A) Kayıkhane, ahır, garaj, depo, ardiye, açık veya kapalı kömür ve odun depoları işletenlerle çanak, çömlek, tuğla ve kiremit satanlar, münhasıran pişiricilikle meşgul fırıncılar, hasırcılar, mutaflar, nalıncılar ve muafiyetler

haricinde kalan köy değirmenleri, gayrisafi iratlarının % 20 si;

B) Kasaplar, perakende satış yapan bakkallar, sebzeciler, meyvacılar, oduncu ve kömürcü, attar, kahveci, aşçı; tenekeci, camcı, nalbant, kalaycı, kolacı, tamirci; çiçekçi; balıkçı; müskirat bayileri; umumî hamamları işletenler, arzuhalıcılar, ziraat aletleri yapanlar ve satanlar gayrisafi iratlarının % 25 i;

C) Çanak, çömlek, tuğla, kiremit yapanlar, mozayik ve karosman ve mümasilini yapan imalâthanelerle taşçılar, kiremitçiler, köy ve kasaba hanları, deniz hamamları, banyolar, içerilerinde alkollü içki satılmayan pastahaneler, içkisiz ve çalgısız lokantalar, terzi, fırıncı, çilingir, doğramacı, demirci, bakırcı, heykeltıraş ve ressam, hancılar, tabelacılar, kitap naşirleri, gazeteciler, çinkograf, hakkâk, saatçi, mühürücü, hattat, muakkipler, takibi mesalih idarehaneleri, hizmetçi ve amele tedarik eden idarehane ve iş evleri ve mobilya kiralyanlar, boyacılar, ipçiler, çuvalcılar, tatlıcılar, helvacılar, kunduracılar gayrisafi iratlarının % 30 u;

Ç) Oteller, şehirdeki hanlar, pansiyonlar, içerisinde alkollü içki kullanılmayan gazinolar, kahvehaneler, çayhaneler, fotoğrafçılar, kitapçılar berberler, demir ve bakır mamulâtı satanlar, mağaza ve yazıhane sahibi emanetçiler, simsarlar, tellâllar ve 7 inci madde haricinde kalan komisyoncular ve mevaddı müşteile satanlar gayrisafi iratlarının % 35 i,

D) Tamirhane, sabunhane, tabakhane, av derisi işli- yenler, otomobil, kamyon ve sair nakil vasıtaları, mobilya, halı, dokuma, örme, meşrubat ve mekûlât imalâthanelerile sair bütün imalâthaneler ve inşaat levazımı satanlar gayrisafi iratlarının % 40 ı;

E) Toptancılar, kantariye eşyası satanlar, idarehane sahibi kabzımallar, manifaturacılar, tuhafiyeciler, kırtasiyeciler, tüccar terziler, zücadeye satanlar, hırdavatçılar, kuyumcular, hazır elbiseçiler, şapkacılar, musiki aletleri satanlar, ıtriyaçılar, halı, kürk, mobilya ve bunlara mümasil her nevi emtia ve eşya satanlar, seyahat ve spor levazımı, esliha, gözlük, dürbin, fotoğraf, sinema ve dikiz makinaları ve emsali eşya ve maddeleri satanlar, oyun-

cakçılar, içinde alkollü içki kullanmayan kır bahçeleri, çalgılı mahaller ve lokantalar gayrisafi iratlarının % 45 i;

F) Eczacılar gayrisafi iratlarının % 60 ı;

G) Tiyatrolar, içkili pastahaneler ve içkili lokanta ve büfeler gayrisafi iratlarının % 75 i;

H) İdarehanelerinde, muayenehanelerinde ve evlerinde sanat ve mesleklerini yapan dış tabipleri ve dişçiler, dava vekilleri, mimarlar, kimyagerler, baytarlar ve bu gibi İlmî ve meslekî ihtisasları ile kazanç temin eden diğer serbest meslek erbabı % 80 i;

İ) Sinemalar, dans yerleri, meyhaneler, birahaneler, içkili, çalgılı gazinolar ve lokantalar gayrisafi iratlarının % 90 ı;

J) İdarehane ve yazıhanelerinde veya evlerinde sanat ve mesleklerini yapan doktorlar, avukatlar, mühendisler, müşavirler ve mütehasıslar, altın ve zikıymet mücevherat sahanlar, antikacılar, ve yedinci madde haricinde kalan sarraflar gayrisafi iratlarının % 100 ü;

J) Bar ve umumhaneler gayrisafi iratlarının % 130 u; Nisbetinde vergiye tâbi tutulurlar.

Meslek ve işigalleri gösterilmeyenler

Madde 35 — Gayrisafi irat üzerinden vergiye tâbi o- lupta nevi ve nisbeti yukarıki maddede gösterilmeyenler mahallî ticaret odalarının, yok ise belediyelerin, mütaleası alınarak mümasili ticaret ve sanat ve meslek ve hırfete göre vergiye tâbi tutulurlar.

Bir mahalde muhtelif işlerin içtimai

Madde 36 — Bir mahalde muhtelif vergi nisbetlerine tâbi satış ve muamelelerde bulunduğu takdirde bunların tefriki kabil ise kendi nisbetleri üzerinden, değilse en yüksek nisbete tâbi olandan bir derece aşağı nisbet üzerinden vergiye tâbi tutulurlar.

Gündelik gayrisafi kazanç üzerinden mükellefler

Madde 37 — Gündelik gayrisafi kazanç üzerinden vergiye tâbi tutulan mükelleflerden:

A) Hariçten gelen sanatkârların ve temsil ve her nevi oyun heyetlerinin bilet bedellerinden damga resmi, Da-

rûlâceze hissesi gibi resimler çıkarıldıktan sonra kalanın % 50 si;

B-) Denizlerde, nehir ve göllerde ve karada mal sahibi veya müstecir sıfatile her nevi nakil ve cer vasıtası işletenler ve bunlarda çalışanlar, her nevi seyyar sanat erbabile simsarlar ve tellâllar gündelik gayrisafi kazançlarının 12 misli;

C) Birinci maddenin (D) fıkrasına dahil iş ve teşebbüsler erbabının gündelik gayrisafi kazançlarının yirmi misli; üzerinden vergi alınır.

Ç) İstanbul Balıkhanesindeki kabzımalların vergi nisbeti, bunlara Balıkhaneye tediye edilen paranın % 10 dur.

Hizmet erbabı

Madde 38 — Hizmet erbabının vergileri:

I - Umumî ve mülhak ve hususî bütçelerle idare edilen daire ve müesseselerden yapılan tediyelede:

100	liraya	kadar	kısmı için	%	5
101 - 200	»	»	»	%	6
201 - 300	»	»	»	%	7
301 - 400	»	»	»	%	8
401 -	liradan fazlası için			%	9

II - Yukarıdaki fıkrada yazılı daire ve müesseseler haricinde kalan bilûmum hakikî ve hükmi şahıslar nez- dinde çalışanlara yapılan tediyelede:

100	liraya kadar	% 7
100	liradan yukarısı için	% 9

nisbetleri üzerinden hesap olunur.

Muhtelif tediyelede vergi nisbeti, her tediye miktarı ayrı ayrı nazarı dikkata alınmak suretile tayin olunur.

Muhtelif cihetlerden istihkakı olupta yekûnu yüz lirayı geçmeyen maaşların yalnız yirmi lirası vergiden muaf tutulur.

Umumî, mülhak ve hususî bütçelerle idare edilen daire ve müesseseler de tekaüt maaşı alanlardan gerek bu daire ve müesseselerde, gerek bunlar haricinde kalan bilûmum hakikî ve hükmi şahıslar nezdinde çalışanların tekaüt istihkakları ile diğer istihkakları muafiyet hükmünün tatbikinde ayrı ayrı nazarı itibara alınır.

DÖRDÜNCÜ BAP

Verginin tarhı

Yoklama, tebliğ

Madde 39 — Varidat memurları her yıl, mart ayı içinde beyannameye tâbi mükelleflerin umumî yoklamasını yaparlar.

Varidat memurları, her yıl mart ayı (Anonim şirketler için nisan ayı) ve ticarî yıllar Maliye Vekâletince tayin edilenler için ticarî yılın sonundan itibaren dördüncü ay sonuna kadar beyanname vermeyenlerin isimlerini tesbit ve beyanname vermiş olanların vergilerini beyannamelerinde yazılı safi kazanç miktarına göre hesap ve beyannameye müstenit ilk tarhiyat olduğunu yazarak mükelleflere ihbarname ile bildirirler.

Hesap mütehasısları

Madde 40 — Maliye Vekâletinin tensip edeceği şehirlerde kazanç vergisi beyannamelerinin tetkiki ile iştigal etmek üzere yeminli hesap mütehasısları kullanılır.

Mütehasısların yüksek tahsil görmüş, Maliye müfettişliğinde, Divanı Muhasebat birinci sınıf murakıplığında veya azalığında veya malî ve ticarî müesseselerde en az beş yıl muvaffakiyyetle çalışmış muhasebe usullerine, vergi ve ticaret kanunlarına vakıf olmaları şarttır. Müsavi şartlar dahilinde lisan bilenler tercih olunur.

Hesap mütehasıslarının vazifeleri, adetleri, ne suretle çalışacakları, seçilme ve murakabe şekilleri nizamnamede gösterilir.

Hesapların tetkiki

Madde 41 — Beyannamelerin tetkiki sırasında hesap mütehasısı kullanılan yerlerde bu mütehasıslar ve kullanılmayan yerlerde varidat tahakkuk memurları, mükelleflerden verginin tayinine medar olacak her türlü hesabın ve bu hesaplara ait vesikaların kendileri tarafından veya vekilleri ile gönderilmesini yazı ile istemeğe salâhiyetlidirler. Bu hususta mükellefin tevkili, adî mektupla da yapılabilir; şu kadar ki bu mektuba konulan imzanın tanınmış olması lâzımdır.

Mükellef, yazı ile istenme tarihinden başlayarak on beş gün içinde istenilen malûmat ve vesikaları vermeğe mecburdur. Haklı sebepler yüzünden verilemeyeceğini bu müddet içinde yazı ile bildirmek şartile tahakkuk memuru veya hesap mütehassısı tarafında en çok beş gün daha mühlet verilir. Bu mühlet içinde istenilen malûmat ve vesikaları vermediği takdirde, resen tarhiyat yapılır.

Tahakkuk memuru veya hesap mütehassısı tetkik sırasında:

1) Resmî dairelerden her türlü malûmat ve vesikaların ve noterlerden kazanç vergisi ile alâkalı ve mahrem olmayan malûmatın verilmesini;

2) Vazifesini kolaylaştırmağa yarayacak malûmatı verebilecek kimselerden her türlü malûmatın verilmesini;

3) Bankalardan, borsalardan, şirketlerden, ticaret odalarından ve umumî surette kazanç sahiplerinin mensup oldukları meslekî müseccel teşekküllerden vazifelerinin icap ettirdiği malûmatın bildirilmesini;

Yazı ile isteyebilirler.

Bu isteme üzerine yukarıdaki vesikaların asıl veya suretlerinin veya malûmatın on beş gün içinde hesap mütehassısına veya tahakkuk memuruna verilmesi mecburidir.

Maliye müfettiş ve murakipleri ve tetkik memurları dahi yapacakları teftiş ve tetkik sırasında yukarıdaki salâhiyetleri haizdirler.

Doğru çıkmayan beyannameler

Madde 42 — Yapılan tetkik neticesinde vergiye tâbi kazanç miktarında beyannamede yazılı miktardan, bin lirayı geçmemek şartile, yüzde ona kadar bir fazlalık olduğu meydana çıkarsa, bu fazlanın vergisi alınarak ceza aranılmaz.

Çıkan fark, bin lirayı geçerse keyfiyet mükellefe yazı ile tebliğ ve itirazı varsa tebliği takip eden günden başlayarak on beş gün içinde yazı ile bildirmesi ihtar olunur. Mükellefin vereceği cevap üzerine aradaki farkın maddî bir yanlışlıktan ileri geldiği ve suiniyet olmadığı anlaşıldığı takdirde, tetkik neticesinde bulunan fark, zamsız olarak matraha ilâve olunur.

Mükellef yazı ile yapılan tebliğe cevap vermez veya cevabı bu kanunun hükümlerine uygun gelmezse, aradaki fark matraha ilâve ve fazlaya ait vergi iki kat olarak tarholunur.

Mükellef, kazancının noksan bildirilmesinin yanlışlıktan ileri geldiğini, verginin ait olduğu malî yıl içinde görüp, beyannamesi alâkalı memurlar tarafından tetkika başlanmazdan evvel varidat dairesine yazı ile haber verdiği takdirde bu kısma ait vergi zamsız olarak tarh ve tahsil olunur.

Resen tarhiyat

Madde 43 — Beyannamelerini vaktinde vermeyen veya beyanname vermiş olupta bu kanuna göre tutulması lâzım gelen defterleri tutmayan veya göstermeyen veya istenilen vesikaları vermeyenlerin kazançları resen takdir olunur. Bu suretle takdir olunacak kazançlarına göre hesap edilecek vergi, beyannamelerine müsteniden tarhedilen vergilerden fazla ise farkı zam ve tahsil olunur.

Hizmet erbabına ait aylık bordroları vaktinde vermeyenler hakkında da bu suretle muamele yapılır.

Resen tarhiyatta matrahlar hesap mütehassıslarının kullanıldığı vilâyetlerde en büyük malmemurunun veya tevkil edeceği memurun reisliği altında bu mütahassıslardan birile mükellefin mensup olduğu müseccel meslekî teşekküller tarafından ve bu teşekküllerin bulunmadığı yerlerde ticaret odalarınca ve bu da yoksa belediyelerce kendi azalarından veya hariçten seçilecek iki vukuf ehlinden kurulan dört kişilik bir heyet tarafından tayin olunur.

Hesap mütehassısları bulunmayan vilâyet merkezlerinde mütehassısların yerine, bu heyetlerde varidat müdürü veya tevkil edecekleri memur bulunur.

Kazalarda bu heyetler en büyük malmemurunun veya vekilinin reisliği altında varidat memuru ve biri meslekî teşekküllerden, yoksa belediyeden ve diğeri ticaret odası tarafından ticaret odası da yoksa her ikisi de yukarıki fıkrada gösterildiği surette belediye tarafından seçilmiş iki aza ile kurulur. Meslekî teşekküller ve belediye ve ticaret odaları bulundukları mahallin en büyük malmemurunun iş'arı üzerine vukuf ehlini ve bunların sayısı kadar da yedek azayı seçerler.

Resen takdir heyetlerinin
vazife ve salâhiyetleri

Madde 44 — Yukarıdaki maddede yazılı heyetlerin nisanın on beşinci gününde vazifeye başlamış olmaları lâzımdır. Bu heyetler varidat memurlarının bağlı bulmadıkları en büyük malmemuru ve varidat müdürü delâletile verecekleri müzekkereler ve evrak üzerine tetkikat yaparlar. Heyetler, matrahın tayininde hesap mütehassıslarının ve varidat memurlarının müracaat edebildikleri membalara müracaat ve icabında mükellefin elinde bulabilecekleri defterlerden ve vesikalardan istifade ederler. Takdir neticesine dair verilecek kararlarda takdirin dayandığı deliller ve vesikalar açıkça gösterilir.

Tetkik neticesinde zararda
olduğu anlaşılan mükellefler

Madde 45 — Resen yapılan tetkik neticesinde, mükellefin zararda olduğu anlaşılırsa, tetkik için heyet azalarına verilen mutat ücret tahakkuk ettirilerek defaten ve vergi gibi tahsil olunur. Bu miktar yüz elli lirayı geçemez. Kendilerinden ceza istenen mükellefler ihbarnamenin tebliği tarihinden başlayarak bir ay içinde itiraz edebilirler. İtiraz komisyonunun bu kararları temyiz olunamaz.

Gayrisafi irada göre mükellefiyetin
başlangıcı, tarhiyat, ihbar

Madde 46 — İşgal ettikleri mahallerin gayrisafi iratları üzerinden vergiye tâbi tutulacak mükellefler için takvim yılı başlangıcı, mükellefiyet başlangıcı sayılır ve geçmiş takvim yılı içindeki kazançlarına bu tarihteki gayri safi iratları esas tutulur.

İkinci kânun ayı başından itibaren bir ay içinde bitirilmek üzere, varidat memurları, memuriyetleri dahilinde bulunan, gayrisafi iratları üzerinden vergiye tâbi tutulacak mükelleflerin umumî yoklamasını ve işgal ettikleri binaların gayrisafi iratlarına göre vergi tarhiyatını yapmağa mecburdurlar. Tarholunan vergiler ihbarname ile mükellefe tebliğ olunur. Tebligatın mart ayı sonuna kadar bitirilmesi lâzımdır.

Beyanname vermeği tercih
edenler

Madde 47 — Gayrisafi iratları üzerinden vergiye tâbi tutulacak mükelleflerle kollektif şirketler birinci kânun sonuna kadar, mensup oldukları tahakkuk dairelerine yazı ile müracaat ederek, gelecek yıl için beyannameli mükellefler gibi muameleye tâbi tutulmalarını isteyebilirler. Bu takdirde işlemiş bulunan takvim yılının vergisi gayrisafi irat esası üzerinden tarholunarak onu takip eden yıl için beyannameliler gibi vergiye tâbi tutulurlar.

Beyanname esasına girmiş olupta, vaktinde beyanname vermeyenler hakkında resen tarhiyat yapılır.

Bir kere beyanname vermeği istemiş olanlar, üç yıldan evvel bu usulden vazgeçemezler. Bu müddetin sonunda keyfiyetin ikinci kânun ayından evvel alâkalı tahakkuk dairesine yazı ile bildirilmesi mecburidir.

Gündelik gayrisafi kazanç-
ların tayini

Madde 48 — Gündelik gayrisafi kazançları tayin edecek heyetlerin teşkili ve vazifelerine başlaması vilâyetlerde varidat müdürleri, kazalarda mahallin en büyük malmernuru tarafından aza gönderecek daire ve teşekküllere yazı ile bildirilir. Bunun üzerine on beş gün içinde heyet kurulmaz veya vazifeye başlamaz veya vazifeyi noksan yapmış olursa işin mahiyetine göre liman reisi veya memuru veya ticaret odası ve yok ise belediye reislerde birlikte varidat memurları tarafından gündelik gayrisafi kazanç takdir olunur.

Gayrisafi kazanç cetvellerinin
verilme zamanı

Madde 49 — Yukarıda, gösterilen heyetler tarafından hazırlanacak gayrisafi kazançlara ait cetvellerin her yıl şubat ayı sonuna kadar mahallinin en büyük malmemuruna verilmesi lâzımdır.

Gündelik gayrisafi kazanç-
larından vergi verenlerin mükel-
lefiyet şeklini değiştirmeleri

Madde 50 — Gündelik gayrisafi kazançları üzerinden vergi veren mükellefler bir müessesede hizmet kabul ederlerse vergi taksitlerini ödemiş iseler isimleri o müessese-

nin bordrosunda gösterilmekle beraber istihkaklarından taksit sonuna kadar vergi kesilmez.

Hizmet erbabına ait matrahın tayini

Madde 51 — Hizmet erbabına ait bordrolar, mükellefin ticarî defterlerinin ve sair vesikalarının tetkiki suretile sağlanır.

Tetkik neticesinde bazı memur ve müstahdemlerin veyahut bunlara verilen paralardan bir kısmının bordrolara konulmaması gibi ketimler görülürse bu suretle ketmedilmiş olan vergiler veya farkları birinci defasında iki kat ve tekerrürü halinde beş kat olarak tarholunur.

Resen tayin edilen matrahlara
ait vergiler

Madde 52 — Resen tayin olunan matrahlar üzerinden tarholunan vergiler, mükelleflerile vilâyetlerde varidat müdürüne, kazalarda mahallin en büyük malmemurlarına ihbarname ile tebliğ edilir. Beyanname verilmemesinden veya beyanname verilmiş olupta muhteviyatı defter ve vesikalarla tevsik edilmemesinden dolayı resen tayin olunan matrahlar veya matrah farklarına ait vergiler birinci yılda iki kat ve müteakip yılda tekerrür ettiği takdirde beş kat olarak tarholunur.

Bir biri ardınca üç defa beyanname vermeyen mükelleflerin vergileri, beş kat olarak tahsil edilmekle beraber mahallî idare heyetleri karare müesseselerinin altı ay müddetle kapatılmasını istemeğe Maliye Vekili salâhiyetlidir.

Kanun hükümlerine riayet-
sizliğin tarhiyattaki tesirleri

Madde 53 — Hesaplarını merkezlerinde toplayan müesseselerin şubeleri, ihbarname ile hesap hulâsalarını bulundukları mahallin varidat idaresine vaktinde vermedikleri takdirde her şube için merkezin tahakkuk edecek vergisine % 10 zammolunur.

Hizmet erbabına ait aylık bordroları vaktinde vermeyenler hakkında, resen tayin olunan matrahlardan alınacak aylık vergi % 10 zamlı tarh ve çalıştıranlara tebliğ olunur.

Hizmet erbabına ait % 10 zam ile ellinci maddede yazılı vergi zamlarından dolayı çalıştıranların çalışanlara rücu hakları yoktur.

BEŞİNCİ BAP

İşe başlama, bırakma ve devir halleri

İşe başlama

Madde 54 — Yeni işe başlayan beyannameye tâbi veya işgal ettikleri mahallerin gayrisafi iratları üzerinden vergi verecek mükellefler işe başladıkları tarihten bir ay içinde keyfiyeti bağlı oldukları varidat daireslerine yazı ile haber vermeğe mecburdurlar.

Bu mükelleflerin işe başladıkları takvim yılına ait vergileri müteakip takvim yılında tarholunur. Hariçten gelen sanatkârların ve temsil ve her nevi oyun heyetlerinin hangi mahalde çalışmağa başlayacakların, o mahalli işletenler ve bunlar yoksa kiralayanlar tarafından en geç bir gün evvel alacaklı varidat dairesine yazı ile bildirilmesi lâzımdır.

İşi bırakma

Madde 55 — Beyannameye tâbi mükelleflerle işgal ettikleri mahallerin gayrisafi iratları üzerinden vergi verecek mükelleflerden işlerini bırakanlar, bırakma tarihinden itibaren keyfiyeti bir ay içinde varidat dairesine yazı ile haber verirler.

Bunlardan beyannameye tâbi olanlar bırakma tarihinden itibaren üç ay içinde hesabı verilmemiş olan müddete ait bütün muamelelerini gösterecek şekilde beyannamelerini vermeğe mecburdurlar.

- 1 - İşi devir
- 2 - Mevsime göre çalışanlar

Madde 56 — Beyannameye tâbi mükellefler tarafından işin devri halinde devralanlar, devrin yapılmasından evvel keyfiyeti alâkalı varidat dairesine yazı ile haber verirler.

Devir alanlar devredene ait tahakkuk etmiş ve edecek kazanç vergilerini taksit zamanlarında ödemeği devir mu-

amelesinin yapılmasından evvel varidat dairesine karşı yazı ile taahhüt ettikleri takdirde devredenden bu vergi aranmaz.

Yılın muayyen mevsimlerinde kır bahçeleri, deniz hamamları, plajları ve emsali yerleri işletenler her mevsimde işe başladıklarını ve işi terkettiklerini, işe başlama ve terk tarihinden itibaren on beş gün içinde yazı ile haber vermeğe mecburdurlar.

Vergi karnesi alanların işe başlama, işi bırakma veya devir halleri

Madde 57 — 80 inci madde mucibince vergi karnesi almağa mecbur olan nakil vasıtaları sahipleri, bu vasıtaları kullanmaktan vazgeçmiş olurlarsa, en geç bir ay içinde varidat dairesine müracaat ederek keyfiyeti vergi karnesi üzerine kaydettirirler. Bu takdirde tahakkuk etmiş olan vergileri müteakip taksitten itibaren terkin olunur. Aksi halde işlerini bıraktıkları anlaşılıncaya kadar taksitleri aranır.

Nakil vasıtaları satılır veya başkasına devrolunursa devredenler satış veya devir tarihinden itibaren on beş gün içinde alâkalı varidat dairesine haber vermeğe ve vergi karnesine satış ve devir keyfiyetini ve yeni sahibinin adını ve adresini işare ettirmeğe mecburdurlar. Bu gibi nakil vasıtalarına ait olup henüz ödenmemiş vergi taksitleri kalmış ise devralandan tahsil olunur.

Malî yıl içinde mükellef, işlettiği nakil vasıtasını daha az vergiye tâbi olan nakil vasıtası ile değiştirir ve bunu on beş gün içinde varidat dairesine haber vererek karnesine işaret ettirirse, müteakip taksitten itibaren vergisi yeni nakil vasıtası üzerinden alınır.

Karne almağa mecbur diğer mükellefler işlerini terkettikleri takdirde keyfiyeti on beş gün içinde varidat idaresine haber vermeğe ve karnelerin işaret ettirmeğe mecburdurlar.

Cezalar

Madde 58 — 54, 55 ve 56 inci maddelerde yazılı mükelleflerden işe başladıklarını veya işi bıraktıklarını vaktinde yazı ile bildirmeyenlerin vergilerine % 15 zammolu-

nur. Bu zam işe başlamayı haber vermeyenlerde ilk yılın vergisine; bırakma halinde, bırakmanın vuku bulduğu ticarî yıl iptidasından bırakma tarihine kadar olan zamana ait vergiye tatbik olunur.

Vefat, tafiye fesih ve iflâs halleri

Madde 59 — Vefat edenlerin tarh ve tahakkuk muamelelerine ait mükellefiyetlerinden dolayı, mirası reddetmemiş olan mirasçılar mes'uldürler. Vefat, tasfiye ve fesih hadiseleri, terk hükmündedir. Ancak vefat halinde ihbar mükellefiyeti üç ay daha uzatılır.

İflâs hususî hükümlerine tâbidir.

Ecnebi memlekete gidecek olanlar

Madde 60 — Ticaret, sanat ve mesleğini bırakan mükelleflerden ecnebi memleketlere gidecek olanların tarhedilmiş olan vergileri işlerini bıraktıkları günden itibaren müddetle kayıtlı olmaksızın tahsil olunur. Bu gibi mükelleflerin pasaportları vergiden borçlu olmadıklarına dair bağlı oldukları varidat dairesinden alınmış bir vesika gösterilmedikçe verilmez ve vize edilmez.

ALTINCI BAP

Kanunî yollar

Fasıl: 1

İtiraz

İtirazın şekil ve müddeti

Madde 61 — Mükellefler, beyannameye müstenit ilk tarhiyat hariç olmak üzere, ihbarnamenin tebliğinden itibaren otuz gün içinde tarholunan vergiye itiraz edebilirler. İtirazların yazı ile olması şarttır.

İtiraznameler, mükellefin bağlı olduğu varidat dairesine veya o mahallin en büyük malmemuruna pulsuz makbuz mukabilinde verilir. Tahhütlü olarak posta ile gönderilmesi de caizdir. Bu takdirde postahaneye teslim tarihi varidat dairesine teslim tarihi sayılır.

Mahallin en büyük mülkiye memuruna verilmiş olan itiraznameler, mukabilinde makbuz alınmış olmak şartıyla, kabul olunur.

Resen yapılan tarhiyata, varidat dairesi namına itiraz hakkı vilâyetlerde varidat müdürlüğüne, kazalarda mahallin en büyük malmemuruna aittir.

Varidat dairesi namına yapılacak itirazların müddeti dahi ihbarnamenin tebliğinden itibaren 30 gündür.

Gündelik gayrisafi kazanca ait cetvellerin vilâyetlerde varidat müdürlüğüne ve kazalarda en büyük malmemurluğuna tevdi tarihinden itibaren on beş gün içinde bu cetveller mündericatına varidat dairesince; gündelik gayrisafi kazancın gerek heyetçe, gerek varidat idaresince tayini halinde birinci taksitin tahsili gününden itibaren, keza on beş gün içinde mükelleflerin, takdir olunan gündelik gayrisafi kazanca ve sınıf ve derecelerine itiraz komisyonları nezdinde itiraz hakkı vardır. Komisyonların bu hususlara dair kararları kat'idir.

İtirazların tebliği ve
mükellefin müdafaası

Madde 62 — Tahakkuk memuru mükellef tarafından verilen itiraznameyi on beş gün içinde vilâyetlerde varidat müdürüne, kazalarda en büyük malmemuruna, mütalaasını ilâve ile teslim eder. Varidat müdürü veya en büyük malmemuru itirazı mucip hadiseyi maddî hata veya yanlış nisbet tatbiki gibi açık bir kanunsuzluk şeklinde görürse düzeltilmesini tahakkuk memuruna emreder. Bunların haricindeki itiraz evrakını itiraz komisyonuna verir.

İtiraz, varidat daireleri tarafından yapılacak olursa, itiraznamenin kısa esbabı mucibesile beş gün zarfında mükellefe tebliği lâzımdır. Mükellef bu tebliği aldığı tarihten itibaren on beş gün içinde komisyonlar nezdinde müdafaasını yazı ile yapar.

İtiraz komisyonları

Madde 63 — Ankara, İstanbul, İzmir şehirlerde Maliye Vekâletinin lüzumlu göreceği diğer şehirlerde muvazzaf itiraz komisyonları kurulur. Bu komisyonlar Adliye Vekâleti tarafından gösterilecek ticaret işlerinde ihtisas sahibi ve hâkimlik vasıflarını haiz olanlar arasından Maliye Vekâletince intihap ve tayin olunacak bir reis ile Maliye Vekâletinin talebi üzerine biri mahallî ticaret odasından ve diğeri belediye tarafından seçilecek üç zattan terekkep

eder. Bu komisyonlara dahil olan reisle ticaret odalarından seçilecek azanın yüksek mektep mezunu olması ve reis ve azaların malî kanunlara ve hesap işlerine vakıf bulunmaları şarttır. Bu komisyonlara dahil olan şahıslar memurlar gibi başkaca iş deruhte edemezler. Aynı şehirde müteaddit komisyon teşkili caizdir.

Yukarıki fıkra haricinde kalan vilâyetlerle kaza merkezlerinde itiraz komisyonları mahallinin en büyük mülkiye memurunun ve mazeretleri halinde tevkil edecekleri zatın reislikleri altında, vilâyetlerde varidat müdürü ve kazalarda varidat memuru ile bulunan yerlerde ticaret odalarından, bulunmayan yerlerde belediyelerden, kendi azalarından veya hariçten, seçilecek bir zattan teşekkül eder.

İtiraz komisyonları tetki-
katı ve kararları

Madde 64 — İtiraz komisyonları en geç nisanın yirminci günü vazifelerine başlarlar. Bu komisyonlar tam bir salâhiyeti haiz olup tetkikatını itiraznameye ve merbut evrak ve vesikalara ve sair delillere istinaden yaparlar. Taraflar, kendileri veya vekilleri vasıtasile izahat vermediği, yazı ile talep ederlerse, dinlenmeleri mecburidir. Mükellef tarafından tanınmış imzasile gönderilen akrabası veya daimî müstahdemi, vekili gibi, dinlenebilir.

Komisyonun tayin ve tebliğ ettiği günde bulunmayanların dinlenme hakları düşer. Komisyon lüzum görürse veya yazı ile istenirse tayin edeceği bir zatın nezaret ve mes'uliyeti altında yeminli vukuf ehli marifetile defterler ve vesikalara müracaat olunmak ve münasip görülecek sair şekillerde mükellef ve icap edenler davet edilmek suretile gerek matrah ve nisbet ve gerek sair hususlarda tetkikat yapar ve ona göre kararını verir.

İtiraz, gündelik gayrisafi kazançlara ait olduğu takdirde komisyon, lüzum göreceği şekil ve surette meslekî teşekküllerden veya hariçten malûmat alarak tetkikatını yapar ve kararını verir.

Komisyon kararının esbabı mucibeye dayanması şarttır.

Kararların tebliğ ve imzası

Madde 65 — İtiraz üzerine verilen kararların hulâsa-

.....

sı alâkalılara tebliğ olunmak üzere vilâyetlerde varidat müdürlüğüne ve kazalarda en büyük malmemurluğuna imza mukabilinde ve tarih gösterilerek teslim olunur.

İtiraz komisyonlarının kararlarını zapta mahsus defter heyetçe ve malmemurlarına tebliğ edilecek kararlar reis tarafından imza edilir ve komisyonun resmî mühürile mühürlenir.

Tetkik müddetleri

Madde 66 — İtiraz komisyonları tetkiklerini evrakın kendilerine verildiği tarihten itibaren nihayet üç ay için de karara bağlarlar. Muvazzaf komisyon teşkil edilen şehirlerde bu müddet Maliye Vekâleti tarafından uzatılabilir.

Fasıl: 2

Temyiz

Temyiz müddeti ve şekli

Madde 67 — Mükellefler, itiraz komisyonu tarafından verilen kararların kendilerine tebliğini ve malmemurları da itiraz komisyonu kararının kendilerine teslimini takip eden günden itibaren (15) gün içinde temyizini isteyebilir. İtiraz edilmeyen tarhiyat için itiraz müddetinin bitmesini takip eden günden itibaren on beş gün içinde temyizen tetkikat talebinde bulunulabilir. Şu kadar ki, bu suretle vaki olacak temyiz talepleri vakti gelen vergi taksitlerinin tahsiline mani değildir. Gerek itiraz, gerek temyiz müddetleri içinde itiraz edilmeyen tarhiyat kat'ileşir.

Temyiz istidanameleri alâkadar varidat dairelerine verilir. Bu daireler temyiz istidalarını aldıklarından itibaren on gün zarfında vilâyetlerde varidat müdürleri, kazalarda en büyük malmemurları vasıtasile temyiz komisyonuna gönderirler.

Bu istidanamelerin doğrudan doğruya temyiz komisyonuna verilmesi caizdir.

Temyiz komisyonlarının teşkili

Madde 68 — İcabi kadar temyiz komisyonu teşkili ve bunların faaliyet merkezlerinin tayini Maliye Vekâletine aittir. Her temyiz komisyonu bir reis ile iki azadan teşekkül eder. Temyiz komisyonu bir reis ile iki azadan teşekkül eder. Temyiz komisyonu reisi Adliye Vekâletinin hâ-

kimlikte, avukatlıkta, Devlet daireleri hukuk müşavirliği veya hukuk işleri müdürlüklerinde en az on sene çalışmış olanlardan göstereceği üç namzet arasından Maliye Vekâletince seçilir. Azadan biri Maliye Vekâleti, diğeri İktisat Vekâleti tarafından intihap ve tayin olunur. Maliye azasının yüksek mektepten mezun ve en az üç sene müddetle defterdarlıkta veya Maliye Vekâleti şubelerde vilâyetler birinci sınıf varidat müdürlüklerinde bulunmuş olması ve iktisat azasının da muadil vasıfları haiz bulunması lâzımdır.

Temyiz komisyonu reis ve azaları, memurlar gibi, hariçten iş deruhte edemezler.

Temyizin tetkik müddeti

İcranın tehiri

Madde 69 — Temyiz komisyonları tetkiklerini temyiz taleplerinin alındığı tarihten itibaren en geç altı ay içinde bitirirler.

Kararların tasdik ve bozulma halleri

Madde 70 — Temyiz komisyonları tarh ve tahakkuk muamelelerinin kanuna uygun olup olmadığına, tarh edilen vergi miktarına itiraz edilmiş ise mevcut vesikalardan ve icabında mahallinden sorarak alacağı malûmattan hasıl edeceği kanaatlere göre kararını verir. Temyiz komisyonları bozdukları kararların bozulma sebeplerini gösterirler. Kararlarını işe ait evrak ile beraber mahallî itiraz komisyonuna iade ederler. Bu komisyonlar resen nihaî kararlar da verebilirler. Bozma kararlarının mükellefe tebliği lâzımdır. Bu tebliğe karşı mükellefin on gün zarfında bir diyeceği varsa itiraz komisyonuna bildirir. İtiraz komisyonları bozma kararına tebaiyetle bozma muamelelerini temyiz kararı dairesinde tamamlar ve evrakı yeniden temyiz komisyonuna gönderir.

Temyiz komisyonlarının nihaî kararları üzerine vergi kat'ileşir. Bu kararlar alâkalılara tebliğ edilmek üzere vilâyetlerde varidat müdürlerine ve kazalarda mahallinin en büyük malmemurun gönderilir.

Sonradan verilecek itiraznameler

Madde 71 — Gerek mükellef ve gerek malmemurları itiraz ve temyiz komisyonlarınca itiraz ve temyiz hakkın-

da birinci itirazlarına ilâveten ve evvelki itirazlarını tamamlamak üzere yeniden itirazname verebilirler. Komisyonlarca bu suretle birinci itiraznameyi tamamlayan itiraznamede ve müdafaalarda yazılı hususlar reddedilmeksizin karar verilecek olursa bu gibi kararlar dahi temyiz komisyonlarınca bozulur.

Madde 72 — Temyiz komisyonları, itiraz komisyonlarınca verilmiş olan kararların icrasını - tahsilinin tehiri istenilen vergi miktarınca para veya Hazine bonusu ve tahvilâtı veya banka mektubu teminat gösterilmek şartile - tehir edebilirler.

Bu gibi tehir talepleri her işe tercihan karar altına alınır.

YEDİNCİ BAP

Vergi ve cezaların tahsili

Fasıl: 1

Tahsilat

Taksitler

Madde 73 — Bu kanun mucibince tahakkuk ettirilen vergiler, biri haziran diğeri birinci kânun aylarında olmak üzere iki taksitte tahsil olunur.

Hususî hükümler

Madde 74 — Aşağıda yazılı mükelleflerden vergi şu su suretle tahsil olunur:

A) Anonim, eshamlı komandit ve kazanç dağıtan kooperatif ve limitet şirketlerde, her hisseye düşen vergi, hissedarlara tevzi sırasında mahsup edilmek üzere blânçonun heyeti umumiyede tasdikını müteakip bu şirketlerce hesap edilerek haziran ayı içinde şirketlerin bağlı oldukları varidat dairesine bildirilir ve aynı günde tediye olunur. İhtiyat akçeleri ve provizyonların vergiye tâbi tutulmaları halinde de aynı suretle muamele olunur. Umumî; hususî ve mülhak bütçeli daire ve müesseselerle menafii umumiyeye hadim cemiyetlere ait olup ticarî gaye takip eden müesseselerin vergileri, blânçoların vermek üzere

Maliye Vekâletince tayin olunan müddetin bitmesinden itibaren, on beş gün içinde toptan tahsil olunur.

B) (8) inci maddenin (1) numaralı fıkrasında yazılı mükelleflere ait vergiler, ifasını taahhüt ettikleri işin bedeline mahsuben, ister avans, ister kat'î tediye mahiyetinde bulunsun her tediye yaptıkça tahhüdün vukubulduğu daire ve müessese muhasebecileri tarafından hesap ve tevkif olunur. Bu suretle tahsil olunan paralar, kesildiği tarihten itibaren on beş gün içinde alâkalı varidat dairesine teslim olunur.

İkinci ve müteakip derecede müteahhit ve mültezim vaziyetinde olanların vergileri, birinci müteahhit veya mültezim tarafından kendilerine tediye yapıldıkça alıkonularak on beş gün içinde bunların çalıştıkları mahallin varidat dairesine bordro ile teslim edilir.

Sekinzinci maddenin ikinci fıkrasında yazılı olup bordro le varidat idaresine bildirilecek miktarların aynı günde teslim edilmesi mecburidir.

C) Hizmet erbabına ve vergileri bunlar gibi tediye sırasında kesilecek sair mükelleflere ait tahakkukat yekûnu, aylık bordroların varidat dairesine verildiği günde malsandığına teslim edilmek lâzımdır.

Daire ve müesseseler tarafından tediye sırasında tevkif olunacak paralar, tediye müteakip bir hafta içinde malsandığına teslim edilir.

Tevkif edilen vergileri yukarıki fıkralarda yazılı müddetler içinde malsandığına teslim etmeyen daire ve müesseselerin ita âmirleri ve muhasebecileri ile sair teşebbüsat sahip veya müdür ve muhasebecilerinden teslime mecbur oldukları paraları % 10 fazlasile tahsil olunur.

Muhasipler vazifelerini yaptıklarını isbat ederlerse mes'uliyet yalnız ita âmiri, müdür veya teşebbüs sahibine ait olur.

Ç) Damga pulu ve kıymetli evrak bayilerine verilen bey'iyelerin kazanç vergisi, tediye sırasında alınır.

D) Hariçten gelen sanatkârların ve temsil ve her nevi oyun heyetlerinin sanat yapmalarını temin eden müessese sahipleri, bilet bedelleri üzerinden tahakkuk eden vergiyi mükelleflere rücu hakları mahfuz kalmak üzere vermeğe mecburdurlar. Bu yerleri işleyen veya kiralayanlar

bir haftadan az devam eden temsil ve müsamere ve oyunlarda, bunların hitamını takip eden günden itibaren üçüncü gün akşamına kadar, ve bir haftadan fazla devam edenler de, her haftanın hitamından itibaren haftalık vergi tutarını kezaik üçüncü günü akşamına kadar alâkalı varidat dairesine teslim mecburdurlar. Bu mükellefler dühuliye bileti kullanmaz veya aldıkları ücret mukabilinde bilet vermezlerse veya 54 üncü maddede yazılı ihbarı yapmazlarsa sanat icra eyledikleri mahallin alabileceği müşteri sayısının beherine iki lira üzerinden tayin ve vergileri ona göre hesap ve o mahalli işletenler veya muvakkaten kiralayanlardan % 15 zam ile tahsil olunur.

E) Beyannameye tâbi mükellefler işlerini devrettiklerini bildirmedikleri takdirde devredene ait tahakkuk etmiş ve edecek vergiler, devir alandan da tahsil olunabilir.

F) Gayrisafi varidatları üzerinden vergiye tâbi tutulan mükellefler işlerini terkeyledikleri takdirde terk tarihine kadar geçen müddete isabet eden vergileri on beş gün zarfında defaten tahsil olunur.

G) Kır bahçelerini ve deniz hamamlarını ve emsali yerleri senenin muayyen mevsiminde işletenlerin her aya isabet eden vergileri o ayın sonundan itibaren on gün içinde tahsil olunur.

H) Vergi karnesine tâbi mükelleflerden işlerini terkedenler karnelerini iade edecekleri güne kadar geçen zamana ait vergilerini defaten ödemeğe mecburdurlar.

İ) Gayrisafi iratları beş yüz liradan aşağı olan mükellefler nezdinde çalışanların işlerini terkeylediklerini, istihdam edenler, terkten itibaren on beş gün içinde bildirmelerse, bildirinceye kadar vergileri bunları çalıştıranlardan alınır.

J) İstanbul balıkhanesinde iş gören kabzımalların vergileri, balıkthane idaresince bunlara tediye yapılırken kesilir.

Resen ve ikmalen tahsilatta taksitler

Madde 75 — Resen veya ikmalen yapılacak tarhiyatta birinci taksit haziran ayında alınır. Henüz tarhiyat ikmal edilmemiş ise, tarhiyatın mükellefe tebliğ edildiği ta-

rihten itibaren bir ay içinde birinci taksit tahsil olunur. Vergi bakiyesinin tahsili ikinci taksit müddeti girse de tarhiyatın katileşmesine bırakılarak bu tarihten itibaren bir ay içinde tahsil olunur.

Hizmet erbabına ait resen veya ikmalen tarhiyatta, tahakkuk eden verginin tamamı tebliği takip eden günden itibaren on beş gün içinde tahsil olunur.

Beyannameye müstenit ilk tarhiyatta tahsil, taksit müddetlerinin girmesile başlar.

Ketim

Madde 76 — Kazanç vergisinin tarh ve tahakkuk muameleleri ikmal ve vergi de tahsil olunduktan sonra gerek senesi içinde ve gerek tahakkuk müruru zamanları olmadan her hangi bir ihbar olur veya yeni deliller çıkarsa bu suretle bulunan noksanın tamamlanması için mahallin en büyük varidat memurunun teşebbüsü ile mükellef nezdinde yapılması lâzım gelen tetkikat, mütehassıs kullanılan şehirlerde mütehassıslar tarafından ve mütehassıs bulunmayan şehirlerde resen takdir heyetleri veya Maliye müfettiş veya murakıplerince yapılır.

Tetkikat neticesinde, ticarî defterlerde hesap hileleri veya muntazam vesikalar bulundurulmaması veya çift defter tutulması gibi vasıtalarla müracaatla verginin ketmedildiği meydana çıkarsa bu kısma ait vergi, dört kat olarak tahsil olunur. Ve bu gibi hallere cüret edenler ayrıca üç aydan üç yıla kadar hapis cezasile cezalandırılırlar.

Bu kanuna göre vergiye tâbi bir iş ve teşebbüs tamamen mektum kalırsa bu iş ve teşebbüs beyannameye tâbi olduğuna göre ketim müddetine ait vergileri resen ve üç kat olarak tarhedilip yarısı derhal ve diğer yarısı da tarhiyatın katiyet kesbettiği tarihten itibaren dördüncü ay içinde tahsil olunur. Mektum kalan teşebbüs, beyannameye tâbi olmayan işlerden ise işin mahiyetine göre tarholunacak vergiler iki kat olarak aynı suretle tahsil edilir.

Resen icra edilen takdir sırasında, nazarı dikkate alınmış olan vesikalar ve malûmat haricinde tahakkuk müruru zamanları vaki olmadan yeni deliller ve malûmata munhsır olmak üzere ikmalen tarhiyat yapılır. Bu teşeb-

büs beyannameye tâbi işlerden ise ikmalen yapılacak tarhiyat iki kat ve beyannameye tâbi olmayan işlerden ise vergi zamsız olarak alınır.

Vergi tahsilatında icra muameleleri

Madde 77 — Bu kanunda tayin olunan taksit ve tediye zamanlarında verginin aslı ile zamlarını ve ruhsat tezkeresi ve vergi karnesi harçlarını tediye etmeyenler hakkında tahsili emval kanununa göre muamele yapılır.

Taksit ve tediye zamanlarında taksitlerini tediye etmeyenlere ait vergi % 10 zam ile tahsil olunur.

Fasıl: 2

Müruru zaman

Tahakkuk ve tahsil müruru zamanları

Madde 78 — Verginin tahakkuk ettirildiği malî yılın sonundan itibaren her hangi sebeple olursa olsun hakikî şahıslarda üç ve hükmî şahıslarda dört yıl içinde tarhedilmeyen ve tarhedilip de kesbi katiyet ettiği malî yılı takip eden malî yıldan itibaren beş yıl içinde tahsil olunmayan vergiler müruru zamana uğrar. Ruhsat tezkereleri ve vergi karneleri harçları aynı hükme tâbidir.

Ecnebi memleketlerde bulunanlar için tahsil müruru zamanı on senedir.

SEKİZİNCİ BAP

Ruhsat tezkeresi ve vergi karnesi

Ruhsat tezkeresi
almağa mecbur olanlar

Madde 79 — Bu kanunla vergiden müstesna tutululardan ve hizmet erbabı ile karne almaları lâzım gelenlerden maada bütün mükellefler ruhsat tezkeresi almağa mecburdurlar.

Karne almağa mecbur olanlar

Madde 80 — Gündelik gayrisafi iratları 500 liradan aşağı olan yerlerde iş yapan mükelleflerin yanında çalışanlar, vergi karnesi almağa mecburdurlar.

Karne ve ruhsat tezkeresinin alma zamanı

Madde 81 — Ruhsat tezkereleri ve vergi karneleri malî yılın birinci ayında ve yeniden işe başlama halinde de başlama tarihinden itibaren bir ay içinde varidat idarelerinden alınır.

Ruhsat tezkeresi bir, vergi karnesi iki malî yıl için muteberdir. Vergi karnesine fotoğraf yapıştırılması mecburidir.

Ruhsat tezkeresi harçları

Madde 82 — Ruhsat tezkeresi aşağıda yazılı harçlar mukabilinde verilir:

- A) Altıncı ve yedinci maddelerde yazılı mükellefler için yirmi beş lira;
- B) Sekizinci maddede yazılı mükellefler için, damga pulu ve kıymetli evrak bayileri hariç olmak üzere, dört lira;
- C) İşgal ettikleri mahallerin gayrisafi iratları vergilerine matrah ittihaz edilen mükelleflerden gayrisafi iratları beş yüz liradan aşağı olanlar ile damga pulu ve kıymetli evrak bayileri için bir lira ve bez yüz lira ve daha fazla olanlar için iki lira.

Bedava ruhsat tezkeresi

Madde 83 — Rüsümü bahriye kanununa göre tayfa tezkeresi alanlarla Türkiyede yerleşmiş sayılmayan mükelleflere bedava ruhsat tezkeresi verilir.

Vergi karnesi harçları

Madde 84 — Vergi karneleri aşağıda yazılı harçlar mukabilinde verilir.

- A) Deniz nakil vasıtalarında elli ton ve daha yukarı her vasıta için üç lira;
- B) Deniz nakil vasıtalarında elli tondan aşağı olan her vasıta için iki lira;
- C) Otobüs, omnibüs, otomobil ve emsali binek vasıtaları için üç lira;

Ç) Kamyon, kamyonet için bir buçuk lira;

D) Çift ve tek atlı binek arabaları, çift atlı yük arabaları, ücretle nakliyatta kullanılan her nevi hayvan arabaları için bir lira;

E) Nakliyatta kullanılan at, katır, deve, eşek için elli kuruş;

F) Yukarıda yazılı vasıtalarda çalışan ve gündelik gayrisafi kazançları üzerinden vergi veren mükelleflerden:

1) Diplomalı ve diplomasız sanatkâr ve ustalardan iki lira,

2) Sair işçilerden bir lira,

G) Yukarıda sayılanlar haricinde kalıp gündelik gayrisafi kazanç üzerinden vergiye tâbi mükellefler için elli kuruş.

Cezaî hükümler

Madde 85 — Kanunda gösterilen müddet içinde ruhsat tezkeresi almayan mükelleflerden seksen ikinci maddenin (A) fıkrasında yazılı olanlardan beş kat, (B) fıkrasında yazılı olanlardan üç kat ve (C) fıkrasında yazılı olanlardan iki kat harç alınır.

Vaktinde vergi karnesi almayan mükelleflerin karne harçları iki kat alınır.

DOKUZUNCU BAP

Hususî hükümler

Tebliğ usulleri ve müddetler

Madde 86 — Bu kanunda yazılı tebliğlerde ve itiraz ve temyiz müddetlerinin hesabında Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunda kabul edilen hükümler cereyan eder.

Bu kanunda yazılı diğer müddetlerin son günü resmî bir tatil gününe tesadüf ederse, müddet, tatili takip eden günün akşamına kadar uzar.

Hususî nakil vasıtaları ruhsat tezkeresi

Madde 87 — Beyannameye tâbi şirket ve müesseselerin kendi işleri için kullandıkları nakliye vasıtalarına ayrıca vergi tarhedilmeyip bu vasıtalar, şirket ve müesseseler emrinde kullandıkça muteber olmak üzere, alâkalılara be-

dava ruhsat tezkeresi verilir. Bu suretle ruhsat tezkeresi almayan veya ruhsat tezkeresi alıpta nakil vasıtalarını şirket ve müessesesinin işleri haricinde kullanan mükelleflere tarholunacak vergi iki kat tahsil olunur.

Sırları ifşa edenler

Madde 88 — Vergi tarhı hususunda vazifeli olanlarla hesap mütehasısları, resen takdir heyetleri, itiraz ve temyiz komisyonu reis ve azaları yaptıkları vazife dolayısıyla öğrendikleri sırları ifşa edemezler. Hilâfına hareket edenler Türk Ceza Kanununun 198 inci maddesine göre ceza görürler. Bunlardan cürümleri tekerrür edenler, bir daha Devlet hizmetinde kullanılamazlar.

Vazifelerini yapmayan memurlar

Madde 89 — Verilen vazifeleri yapmayan memurlarla hesap mütehasısları, takdir heyetleri reis ve azaları ve (88) inci maddede yazılı cürmü işleyenler hakkında, memurin muhakemat kanununa tâbi olmaksızın takibat yapılır.

Temyiz komisyonlarının diğer vazifeleri

Madde 90 — Temyiz komisyonları veraset ve intikal ve hayvanlar ve muamele vergisi ve mülga vergilerden temettü ve harp kazançları vergileri hakkındaki temyiz taleplerini dahi bu vergilere ait kanunlar hükmüne göre ve bu kanunun (70) inci maddesindeki usul dairesinde tetkikle karara bağlarlar.

Verginin terkinin

Madde 91 — Yanmak, su basmak gibi mücbir sebepler yüzünden mahvolan sigortasız ticarethanelerin buna tekaddüm eden takvim yılına göre tahakkuk ettirilmiş olan vergilerinden, henüz tahsil edilmemiş olanlar Maliye Vekâletince terkin olunur.

Belediyelere ve liman dairelerine ait vazifeler

Madde 92 — Kara ve deniz nakliye vasıtaları için belediyeler ve liman idareleri seyrüsefer ruhsatıyesi ve plâka verirken bu vasıtaları işletenlerin vergi karnelerini ararlar. Vergi karnesi olmayanlara vergi karnesi gösterinciye

kadar ruhsatiye ve plâka vermezler. Hilâfına hareket eden memurlar hakkında, (89) uncu madde mucibince muamele olunur.

Tahakkuk şubeleri ve varidat kalemleri

Madde 93 — Bu kanunda yazılı varidat daireleri ve varidat ve tahakkuk memurları tabirleri, tahakkuk şubesi teşkilâtı olan yerlerde tahakkuk şubelerini ve şube teşkilâtı olmayan yerlerde varidat kalemlerini ifade eder.

Defterlerin Türkçe tutulması ve vesikaların saklanması

Madde 94 — Mükellefler bu kanuna göre tutacakları defterleri Türkçe yazmağa ve bunlara geçirilecek kayıtlara ait evrakı müsbiteyi tahakkuk müruru zamanları müddetince saklamağa ve talep vukuunda göstermeğe mecburdurlar.

Komisyon ve heyetlerde nisap

Madde 95 — Komisyon ve heyetler, kanunda yazılı adetlerle toplanırlar ve ekseriyetle karar verirler. Reyler denk olursa reisin bulunduğu tarafın dediği olur.

Akraba işleri

Madde 96 — Komisyon ve heyetlerin reis ve azaları üçüncü dereceye kadar (üçüncü dahil) akrabalarına taallük eden işlerde bulunamazlar.

Devamsızlık

Madde 97 — Komisyon ve heyetlerde bulunan müntehap aza mazeretleri olmaksızın bir biri ardınca üç içtimaa gelmedikleri takdirde istifa etmiş sayılırlar.

Gelmeyenlere vekâlet

Madde 98 — Muvazzaf itiraz komisyonları ile temyiz komisyonlarının reis ve azalarından mazeret dolayısıle gelmeyenlere Maliye Vekilinin tensip edeceği zat vekâlet eder.

Şubelerinin yıllık hesaplarını bir merkezde toplayan mükellefler

Madde 99 — Şubelerin yıllık hesaplarını bir merkezde toplayan mükellefler, kazançlarının her şubeye düşen mik-

tarını beyannamelerinde ayrıca gösterirler. Şubelerin bulundukları yerlerin mahallî idarelerine ait vergi hisseleri bu miktarlara göre hesap ve tahsilini müteakip tevzi olunur.

Mülga hükümler

Madde 100 — 27 şubat 1926 tarih ve 755 numaralı (kazanç vergisi kanunu), 9 haziran 1926 tarih ve 926 numaralı (kazanç vergisi kanununun ikinci maddesine bazı fıkralar tezyiline dair kanun), 21 mayıs 1927 tarih ve 1038 numaralı (kazanç vergisi kanununun bazı maddelerinin tadiline dair kanun), 18 haziran 1927 tarih 1088 numaralı (Kazanç vergisi kanununun 36 ıncı maddesinin tadiline dair kanun), 16 şubat 1928 tarih ve 1909 numaralı (Kazanç vergisi kanununun bazı maddelerin tadil eden 1038 numaralı kanunun 71 inci muvakkat maddesinin tadili hakkındaki kanun), 18 mayıs 1929 tarih ve 1452 numaralı (Devlet memurlar maaşatının tevhit ve teadülü hakkındaki kanun) un kazanç vergisine müteallik hükümleri, 18 mayıs 1929 tarih ve 1453 numaralı (zabitan ve askerî memurların maaşatı hakkındaki kanun)un kazanç vergisine müteallik hükümleri, 18 mayıs 1929 tarih ve 1454 numaralı (bilâ vasıta vergilere munzam kesirlerin tevhit ve nisbetlerinin tadiline dair kanun) un 7, 8, 9, 10, 11 inci maddeleri, 19 mayıs 1931 tarih ve 1847 numaralı (Umumî, mülhak ve hususî bütçelerden verilen maaş, ücret, tahsisat, hakkı huzur, tazminat, yevmiye, ikramiye ve ihbariyelerden alınacak kazanç vergisi hakkındaki kanun), 19 mayıs 1930 tarih ve 1629 numaralı (Eğlence ve hususî istihlâk vergisi kanun)u, 15 nisan 1338 tarih ve 216 numaralı (Merakibi bahriyeden alınacak rüsum hakkındaki kanun) a merbut tarifenin (1) numaralı bendinde yazılı merakipten yüz tona kadar olan müruriye resmile (3) numaralı bendinde yazılı şehriye resmi ve bunlara müteferri bilcümle tefsir ve kararlar ve bu kanuna muhalif olan sair hükümler mülgadır.

Muvakkat maddeler

Temettü vergisi verenler

Madde 1 — 1926, 1927, 1928 senelerinde; 1340 senesinde vermiş oldukları temettü vergilerinin üç mislini vermek

suretile mükellefiyetini yapmış olanların 755 numaralı kazanç vergisi kanununa göre tarhedilmiş olupta henüz tahsil edilmeyen vergi cezaları terkin olunmuştur.

Kanunun meriyetinden evvelki kazançlara ait mükellefiyetler

Madde 2 — Bu kanunun mer'iyete girdiği tarihten evvelki zamanlara ait olup henüz tarhiyatı yapılmamış veyahut kat'iyet kesbetmemiş olan vergilerde mükellefiyet şekli, vergi nisbeti, muafiyetler ve müruru zaman eski hükümlere; tarh ve tahakkuk muameleleri bu kanun hükümlerine tâbidir. Bu nevi muamelelerin tâbi tutulacağı misil ve para cezaları hakkında bu kanun ile eski kanunda yazılı olanlardan hangisi mükellefin lehine ise o tatbik olunur.

8) inci maddede yazılı mükellefiyet şekline tâbi mükellefler hakkında bu kanun hükümleri, mer'iyete girdiği tarihten itibaren, tatbik olunur. Mezkûr maddeye dahil olan müteahhit ve mültezimlerden taahhüt ve iltizam teşebbüslerinden maada beyannameye tâbi iştigalleri bulunmayanlar ile ecnebi nakliyat kumpanya ve acentaları bu kanunun mer'iyeti tarihinde hesaplarını keserek üç ay içinde bu muamelelerinin neticelerini bildiren beyannamelerini vermeğe mecburdurlar.

Bu kanunun mer'yeti tarihine kadar ödenmemiş olan müteahhit ve mültezim istihkakları bu kanun hükümlerine tâbi tutulur.

Şu kadar ki Teşviki Sanayi Kanunundan istifade eden müesseselerin bu kanunun neşrinden evvel vuku bulan taahhütleri ile yine bu kanunun neşrinden evvel vergileri tahakkuk ettirilmiş olan müteahhit ve mültezimler hakkında eski kanun hükümleri caridir.

1934 yılı için hazırlık

Madde 3 — 1934 malî yılı vergileri için bu kanunun tarh ve tahakkuka ait hükümleri neşrini müteakip tatbik olunur.

Bu kanun hükümlerine göre işgal edilen mahallerin gayrisafi iratları vergilerine matrah ittihaz olunan mükellefler ile mütedavil sermaye üzerine ticaret yapanlardan ikraz ve istikraz ve banka muameleleriyle iştigal edenler ve

kambiyo ve nukut ve mücevherat üzerine iş yapanların ve eczacıların vergileri bu kanun dairesinde gayrisafî irat üzerinden yeniden tarholunur.

Kira bedelleri üzerinden tarhiyat

Madde 4 — Han ve apartmanların asma katlarında pasaj ve koridorlarında, merdiven altı gibi yerlerinde ticaret, sanat ve hîrfet ve meslek icra eden mükelleflerin kazanç vergileri, bu gibi mahallin bina vergisi kanunu mucibince gayrisafî iratları ayrılınca kadar, mükelleflerin işgal ettikleri mahaller için noterden tasdikli kira mukavelenameleri mevcut ise bu mukavelenamelerde yazılı kira bedelleri vergilerine matrah olur.

İhtiyata alınmış paralar.

Madde 5 — Bu kanunun mer'iyeti tarihine kadar ihtiyata alınmış olan paraların sermayeye nisbeti ne olursa olsun dağıtma veya sermayeye ilâve veya tasfiye yapılmadıkça vergiye tâbi tutulmaz.

Kanunun mer'iyeti

Madde 101 — Bu Kanun 1 haziran 1934 tarihinden muteberdir.

Kanunun hükümlerini icraya memur olanlar

Madde 102 — Bu Kanunun hükümlerini icraya Adliye, Dahiliye, Maliye ve İktisat Vekilleri memurdur.

25/3/1934

Muhacir ve mültecilerin gümrük muafiyeti hakkında Kanun

Kanun No. 2396

Kabul tarihi: 22/3/1934

Madde 1 — 885 numaralı İskân Kanunu mucibince muhacir sîfatile kabul edilen muhacirlerle hariçten gelen mülteci ve aşîret efradının birlikte getirecekleri aşağıda gösterilen kendi eşyaları, malları ve hayvanları gümrük resmile

bir defaya mahsus olmak üzere sair bütün teklif ve resimlerden muaftır:

1 - Bir aile için:

A - Zat ve ev eşyası kâmilin;

B - Meslek ve meşgale eşyası atideki kayıtlarla:

Çiftçi ise: Çift hayvanları, arabaları, araba ve koşu takımları, çiftçiliğe mahsus her nevi alât ve edevat ve makineleri, her nevi damızlık hayvanları, tohumluk ve yiyecek zahireleri ve aşıkları kâmilin ve öteden beri besledikleri büyük ve küçük hayvanlarla ziraî mahsullerinden kıymeti altı bin liraya kadar olan miktarı:

Sanatkâr ise: Her nevi sanat alât ve edevatı ve makineleri; söküp getirecekleri fabrikaları ve alât ve edevatı kâmilin ve fabrikaları masnuatından ve iptidâî maddelerinden kıymeti altı bin liraya kadar olan miktarları;

(Trikotaj fabrikası makineleri ve kauçuk sanayii mamulâtından olan ayakkabıları hariçtir. Ancak zata mahsus ve kullanılmış küçük trikotaj makineleri muafiyetten istifade eder.)

Tüccardan ise: Öteden beri satagelmekte oldukları ticaret mallarından kıymeti (12 000) liraya kadar olan miktarı (şeker, benzin, petrol, koza, ipek ve ipekliler ve inhisara tâbi maddelerle trikotaj makineleri ve kauçuk sanayii masnuatından olan ayakkabıları hariçtir.

2 - Bir cemaat için (bir köy veya mahalle veya cemaate ait kullanılmış eşya):

A - Bütün mektep eşyası,

B - Bütün cami eşyası,

C - Vakıflara ait eşya ve mahsuller,

Ç - Köy ve mahalle odası eşyası ve hatıralar ve cemaate yadigâr eşya,

D - Köyün veya mahallenin orta malı olan boğalar, aygırlar ve teke ve koçlar ve damızlık bütün hayvanlar,

E - Köy veya mahallenin harman ve orak makinesi ve traktör gibi müşterek ziraî makine ve aletleri, köy değirmeni ve un fabrikası gibi müşterek sanat fabrikaları makineleri.

Madde 2 — Muhacir ve mülteciler birinci madde haricinde menkul ve gayrimenkul mallarının bedeli veya ellerinde mevcut nakitleri mukabili Türkiyede meşgul olacak-

ları sanat veya ticaret veya ziraat eşyası getirebilirler. Bu suretle getirilecek eşya gümrük ve diğer resimlere tâbidir. Ancak bu eşyanın şeker, benzin, petrol, ipek ve ipeklilerden ve Türkiyede İnhisara tâbi maddelerle trikotaj makineleri ve kauçuk sanayii mahsulatından olan ayakkabılardan olmaması şarttır.

Madde 3 — Hükümetçe memleket iktisadiyatını korumak üzere alınan ve alınacak olan tedbirler birinci ve ikinci maddelere göre hariçten getirilebilecek eşya hakkında tatbik edilmez.

Madde 4 — Birinci ve ikinci maddelerdeki muafiyetlerden istifade edebilmek, Türk tabiiyetine girmek için beyanname verip mukabilinde bir makbuz almağa ve getirilen malların muhacir ve mültecilerin kendi malları olmasına mütevakıftır.

Hudutlarda muayyen kapılar haricinden girmeye mecbur kalmış olan muhacirler ve mülteciler getirecekleri mallar hakkında bir beyanname verirler. Aksi sabit oluncaya kadar bu beyannameler muafiyet için muteber olur. Kapılardan gelecek muhacir ve mültecilerin nizamnamesinde şekil ve mahiyetleri tesbit edilecek bir vesikayı göstermeleri lâzımdır.

Türk tabiiyetine girmekten vazgeçen veya giremeyen veya getirdikleri malların kendi malları olmadığı sabit olanlardan birinci madde mucibince affedilmiş olan tekâlif ve resimler tamamen tahsil olunur. İkinci maddeye tevfikân geçirilmiş eşya için bu teklif ve resimler iki misli alınır.

Madde 5 — Muhacir ve mültecilerin gümrüksüz olarak ithal edecekleri malların kıymeti gümrükten geçtiği yerin piyasasındaki toptan fiata göre tayin olunur.

Madde 6 — 885 sayılı iskân kanununun onuncu maddesi hükmü ilga olunmuştur.

Muvakkat madde — Bu kanunun neşri tarihinde muhacir ve mülteci malı olarak gümrüklerde bulunan şeker, benzin, petrol, ipek ve ipekliler ve inhisara tâbi maddelerle trikotaj makineleri ve kauçuk sanayii masnuatından olan ayakkabıları, aile başına beş bin liralık miktarı, malların kıymeti gümrükten geçtikleri yer piyasasındaki top-

.....

tan fiata göre tayin olunarak bir defaya mahsus olmak üzere gümrük resimleriyle sair bütün teklif ve resimlerden muaf olarak ithal olunur.

Madde 7 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 8 — Bu Kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

25/3/1934

2387 numaralı kanun (Vakıf akar ve arazinin ve mahsullerinin ne suretle kiraya verileceği ve idare edileceği) hakkında olup Resmî gazetenin 13/3/1934 tarih ve 2652 inci sayısındadır.

2389 numaralı kanun 1933 malî senesi muvazeneyi umumiye kanununa merbut bütçelerde bazı tadilât icrasına ve Konya sulama idaresi bütçesinin varidat kısmına ilâve edilecek tahsisata dair olup Resmî gazetenin 14/3/1934 tarih ve 2653 inci sayısındadır.

2391 numaralı kanun (Hilâliahmer şefkat ve hatıra pullarının ilkasına dair 16 kânunuevvel 1926 tarih ve 933 numaralı kanunun tadiline dair) olup Resmî gazetenin 25/3/1934 tarih ve 2662 inci sayısındadır.

2392 numaralı kanun (1933 malî senesi muvazenei umumiye kanununa merbut bütçelerde bazı tadilât yapılmasına dair) olup Resmî gazetenin 25/3/1934 tarih ve 2662 inci sayısındadır.

2394 numaralı kanun (Mektep kitapları bedelinden 29 219 lira 21 kuruşun Maarif Vekâleti 1932 malî senesi bütçesinin 535 inci faslına tahsisatı munzamma olarak ilâvesine dair) olup Resmî gazetenin 25/5/934 tarih ve 2662 inci sayısındadır.

.....

T. B. M. M. Kararları
TEKAÜT KANUNUNUN 25 İNCİ MADDESİNE DAİR

Karar No. 797

1683 sayılı Askerî ve Mülkî Tekaüt Kanununun 25 inci maddesinin (Türkiye Büyük Millet Meclisinin teessüsünden itibaren B. M. M. Reisliğinde bulunanlar ve İcra Vekilleri Heyetine dahil olupta bilfiil vekillik etmiş olanlar tekaüt müddetini ikmal etmemiş olsalar bile kendilerine birinci derece üzerinden tekaüt maaşı tahsis edilir) diye muharrer olan ilk fıkrasındaki (Büyük Millet Meclisi Reisliğinde bulunanlar) tabirinin sarahati karşısında ne ikinci reislerine ne de Reis vekillerinin bu hükmün şumulü dahiline giremeyeceğine karar verilmiştir.

15/3/1934

25 Kânunuevvel 1335 tarihli Evkaf tahsisatı fevkalâde
kararnamesinin 7 inci maddesini tadil eden 1340
senesi Evkaf bütçe kanununun 7 inci maddesi
hakkında

Karar No. 798

Hükmü elyevm mer'i olan 1340 Evkaf Bütçe Kanununun (gerek Evkaf bütçesinden ve gerek Muvazenei Umumiye ile diğer mülhak bütçelerden tahsisatı fevkalâdeye tâbi maaş ve ticareti bulunanlar ile müessesatı hususiye ve resmîyede şehri veya senevi muhassasat ile müstahdem bulunanların hayratı şerifedeki hizmetlerinden olan vazifelerine göre verilmesi lâzım gelen tahsilatı fevkalâdeleri nısıf olarak ita olunur) suretinde olan 7 inci maddesinin 1 inci fıkrasında Muvazenei Umumiye ile diğer mülhak bütçelerden tahsisatı fevkalâdeye tâbi maaş ve ücret ve muhassasatı olanların mutlak olarak zikredilmesi hasebile bunun filen müstahdem olanlarla olmayanlara şumulü mülâhaza edilerek Muvazenei Umumiyeden tekaüt, yetim ve

dul maaşı bulunanların hayratı şerifedeki hizmetlerine mukabil Evkaftan verilen maaş ve ücretlerinin tahsisatı fevkalâdelerinin nısıf olarak verilmesi tabîi olmakla meselede tefsire muhtaç bir cihet görülememiştir.

21/3/1934

**Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü
hakkındaki kanunun 8 inci maddesinin
tefsirine ihtiyaç olmadığına dair**

Karar No. 799

Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülüne dair olan kanunun (8) inci maddesinde (Mafevk dereceye terfi için en az üç sene bir derecede bulunmuş olmak şarttır. Yüksek bir mektepten mezun olanlar için bu müddet iki senedir. Müddetlerini ikmal etmeden inhilâl vukuu dolayısıyla mavefk derecede bir memuriyete terfian tayini icap edenler müddetleri hitamına kadar eski derece maaşlarını alırlar. Teselsülü derece sırası takip etmeyen memuriyetlerde her daire teşkilât ve memurin kanunu ahkâmına göre bir memurun azamî üç derece mavefk memuriyete tayini caizdir. Ancak teselsül zaruretile üç derece mafevk bir memuriyete tayin olunanlara ikinci ve bir terfi müddetini doldurduktan sonra da üçüncü derece mafevk maaşı verilebilir) denilmesine göre teselsülü derece sırasını takip eden terfilerde bir derece mafevk maaşın verilebilmesi için iki veya üç seneyi doldurmak şart kılındığı gibi teselsülü derece sırasını takip etmeyen memuriyetlerde üç derece mafevk bir memuriyete tayin olunanlar için bulunduğu derecede kezalik iki veya üç seneyi doldurduktan sonra iki derecede kezalik iki veya üç seneyi doldurduktan sonra iki derece mavefk maaşının ve tekrar iki veya üç seneyi doldurduktan sonra da üç derece mavefü maaşının verilebileceği sarihane anlaşılmakta olduğundan bu bapta tefsire muhtaç bir cihet görülememiştir.

22/3/1934

İcra vekilleri heyeti kararnameleri

Kararname No. 2/239

7/3/934

Muhtelif daire ve müesseseler tarafından hariçten getirilmesine zaruret hasıl olan ilişik listede yazılı eşya ve malzemenin İktisat Vekilliğinin tasdikile, kontenjana bakmadan memlekete sokulmasına izin verilmesi; Müşarileyh Vekilliğın 26/2/934 tarih ve 1361/55 sayılı tezkeresi ve Maliye Vekilliğinin 27/2/1934 tarih ve 1620 sayılı mütaleanamesi üzerine İcra Vekilleri Heyetince 7/3/1934 te kabul olunmuştur.

Aşağıda yazılı muhtelif müesseseler ihtiyacı için hariçten tedarikine zaruret görülen muhtelif eşya İktisat Vekâletinin tasdikile tahdit harici ithal olunur:

1 — İstanbul Belediyesi tarafından Kerestecilerde yaptırılmakta olan hal binası için Almanyadan getirilecek olan (700) ton demir.

2 — Bozcaada su tesisatı için Almanyadan getirilecek olan takriben (4000) lira değerindeki su boruları ve teferruatı.

3 — Bodrum Şehri su tesisatı için Bodrum belediyesi tarafından Almanyadan getirilecek olan takriben (6000) lira değerindeki su boruları ve teferruatı.

4 — K. M. Tripo Mahdumları Deri Fabrikası tarafından Romanyadan getirilecek olan, debagat hulâsaları imaline mahsus 872 kilogram safi ağırlığında bir adet bakır kazan.

5 — Türk Güneşi Musiki Fabrikası sahibi Zeynel Abidin Bey tarafından (Cümbüş) musiki aletlerinin yüzlerinde kullanılmak üzere Almanyadan getirilecek olan (100) kilo ağırlığındaki şeffaf deriler.

6 — Fenerler İdaresi tarafından sahil fenerlerinin tenviri için Fransadan getirilecek olan Catolzique gazları.

7 — İstanbulda Onnik Kazazyan cam ve ayna traş atelyesi için Almanyadan getirilecek olan takriben (114) mark değerindeki 3 sandık bileği taşı.

8 — Nafia Vekâleti tarafından, ahşap traverslerin enjekte edilmesi için Almanyadan getirilecek olan takriben (90,000) lira değerindeki 3.000 ton katran yağı.

9 — Nafia Vekâleti Devlet Demiryolları ihtiyacı için Al- manyadan getirilecek olan (6.000) kilo Arkosealit, (5.800) kilo Durist ve (1200) kilo Arkotop köprü inşaat malzemesi.

10 — Sivas elektrik tesisatı için Sivas Elektrik Birliği tarafından Çekoslovakya'dan getirilecek olan takriben (1000) lira değerindeki muhtelif elektrik malbemesi.

11 — Maarif Vekâleti tarafından Musiki Muallim mektebi için müteahhit Koçzade Vehbi Bey tarafından Almanyadan yetiştirilmiş bulunan (9.117,65) mark ve (7950) İsviçre frangı değerindeki muhtelif inşaat ve kalorifer malzemesi.

12 — Millî müdafaa Vekâleti Harita Umum Müdürlüğü tarafından Fransadan getirilmiş olan (30) lira değerindeki papiye jozefin.

13 — Arslan ve Eskihişar müttehit çimento ve su kireci fabrikaları anonim şirketi tarafından Fransadan getirilmek istenilen (6200) Fransız frangı değerindeki 2000 adet Sileks taşı.

14 — Uşak şeker fabrikası tarafından Almanyadan getirilmiş olan (8350) mark değerindeki intaş dolabı cam kavanozları.

15 — Adana Millî mensucat fabrikasının yeni inşaatında kullanılmak üzere kliring yapılmış bir memlekettten getirilecek olan takriben 160 ton demir inşaat malzemesi, 3 ton civata ve perçin çivisi, 22,5 ton oluklu çinko levha ile 1800 metro murabba cam.

16 — Dahiliye Vekâleti Vilâyetler evi inşaatı için Almanyadan getirilecek olan takriben (32,000) mark değerindeki muhtelif malzeme.

17 — Nafia Vekâleti Devlet demiryolları için Almanyadan getirilecek olan takriben (2000) dolar değerindeki muhtelif fren malzemesi.

18 — Sümerbank Beykoz debagat ve kundura fabrikası için Almanyadan getirilecek olan takriben (30,000) mark değerindeki keten iplikler.

2/213 numaralı kararname:

Türk bayrağı altına girecek gemilerin evsafını tayinine 14860 numaralı nizamnamenin hükümlerini değiştiren

nizamnameye ait olup Resmi gazetenin 7/3/934 tarih ve 2647 numaralı nüshasındadır.

2/220 numaralı kararname Kanunu medeninin Vilâyet vesayet ve miras hukukuna müteallik hükümlerin tabik suretini gösteren nizamnameye ait olup Resmi gazetenin 8/3/934 tarih ve 2648 numaralı nüshasındadır.

15435 numaralı kararname Osmanlı Bankası Sîtatüsünün bazı maddesinin değiştirilmesine ait olup Resmi gazetenin 10/3/934 tarih ve 2649 numaralı sayısında münderiçtir.

2/216 numaralı kararname Aksaray Çiftçi Kardaşlar Kooperatif şirketinin fes ve tasfiyesine ait olup Resmi gazetenin 11/3/934 tarih ve 2650 numaralı sayısında münderiçtir.

2/234 numaralı kararname kararname İtalyanlarla aramızda mevcut Modüs Vivandinin müddetinin temdidine dair olup Resmi gazetenin 12/3/934 tarih ve 2651 inci sayısında münderiçtir.

2/258 numaralı kararname muhtelif suretlerle müzelerimize hariçten gelen aşari atıkanın gümrüklerde serbestçe geçirilmesi hakkında olup Resmi gazetenin 19/3/934 tarih ve 2657 inci sayısında münderiçtir.

2/216 numaralı kararname Teşfiki Sanayi Kanunundan istifade eden müesseselerin gümrük resmiyle munzam resimden ve muamele vergisinden muaf olarak getirdikleri ham maddeler cetvelindeki yanlışlıkların tashihine dair olup Resmi gazetenin 19/3/934 tarih ve 2657 inci sayısında münderiçtir.

**Borçlarından dolayı maaş ve ücretlerinin haczi tekarrür
eden memurların İcra dairelerince maaşlarından yapılacak
tevkifatın kimlere tebliği lâzım geleceğine
dair Şûrayı Devlet kararı**

Tanzimat Dairesi Mazbatası

Esas : 5

Karar: 5

Borçlarından dolayı maaş ücretlerinin haczi tekarrür eden memurlar hakkında ittihaz olunan kararların icra

dairelerince doğrudan doğruya vekâlet muhasebelerine tebliğ olunduğu anlaşıldığı, halbuki 2004 numaralı İcra ve İflâs Kanununun 355 inci maddesinin bu hususu malmemurlarile beraber aynı zamanda daire amirlerine de tahmil etmiş olduğunu ve bu mecburiyetin tahakkuk ve tediye zeklinde iki safhaya ayrıldığını bunlardan tahakkuk safhasının tahakkuk dairelerince yapılan bir iş olup muhasipleri alâkadar etmediğini, tediye safhasından da muhasiplerin ancak tahakkuk dairelerince tahakkuk ettirilen tevkifatı yapmak ve müddetinde icraya teslim etmek hususlarından mes'ul olmaları icabedeceği mütaleasında bulunularak İcra dairelerince bundan sonra yapılacak tebligatın tahakkuk dairelerine yapılmasının tamimi lüzumu Adliye Vekâletine arz edilmiş ise de vekâleti müşarileyhanın borçlu memur ve müstahdemlerin maaş ve ücretlerinde tevkifat icrası için yine malmemurlarına tebliğat yapılacağı hususunda ısrar olunacağı iş'ar edildiği ve binaenaleyh Adliye Vekâletinin mezkûr maddedeki daire âmiri kaydını nazarı dikkate almaksızın bütün tebligatın malmemurlarına yapılması esasını kabul ederek bu hususta doğacak bütün mes'uliyetleri bu işlerle vazifedar bulunmadığı izah olunan malmemurlarına tahmil etmesi hakkaniyete mugayir görüldüğünden meselenin bir kerre de Şûrayı Devlet Kanununun 15 inci maddesi mucibince Şûrayı Devletçe tetkiki zımında Maliye Vekâletinin Yüksek Başvekâletten Şûrayı Devlet Reisliğine tevdi edilen 14/1/1934 tarihli ve 717/3 numaralı tezkeresi, ilişkisi Adliye Vekâletinin cevabî tezkeresi ile birlikte dairemize havale edilmekle okundu.

Maliye Vekâletinin noktai nazarı esasen maaş ve dertlere ait bordrolar tahakkuk dairelerince tanzim ve memurların vaziyetlerindeki tebeddülât da yine bu dairelerce tesbit ve takip edilmekte olduğundan ve Muhasebei Umumiye Kanunu ise tahakkuk ve tediye işlerini ayrı ayrı mütalea ve mesuliyetlerini tayin etmiş bulunduğu icra emirlerini doğrudan doğruya tahakkuk dairelerine tebliği ve istihkaklarının tediyesi sırasında malmemurlarınca bordroda irae olunan icra tevkifatının derhal alıkonularak vakit ve zamanında icra dairelerine teslimi muamelâtın selâmeti namına lüzumlu ve emri kanunun hüsnü tatbiki noktasından zarurî görülmekte olduğu ve Adliye Vekâle-

tince maddedeki daire âmiri kaydının nazarı dikkate alınmayarak bütün tebligatın malmemurlarına yapılması lâzımgüleceğı yolundaki ısrarı bu hususta tevellüt edecek bütün mesuliyetleri bu memurlara yükletmek neticesini tevliit edip halbuki hiç bir suretle alâkadar olmadıkları ve kanunen vazifedar bulunmadıkları işlerden dolayı bu memurların mes'ul tutulması hakkaniyet ve adalete uygun görülmemekte bulunduğı merkezindedir.

Adliye Vekâletinin noktai nazarı ise İcra ve İflâs Kanununun 355 inci maddesine istinat ederek umumî muvazeneye dahil dairelerdeki borçlu memur ve müstahdemlerin maaş ve ücretlerinden tevkifat ıcrası için malmemurlarına ve hususî ve mülhak bütçelerle idare olunan devairdeki borçlu memur ve müstahdemlerin ücretlerinin haczi için de daire âmirlerine tebligat yapılması muktazi bulunduğı cihetindedir.

9/6/1932 tarihli ve 2004 numaralı İcra ve İflâs Kanununun 355 inci maddesi aynen şöyledir.

(Devlet işlerinde veya hususî müesseselerde bulunan borçlu memur veya müstahdemlerin maaş ve ücretlerinden kesilmesi için icra dairelerinden yapılacak tebligatın kanunî muhatapları haczin icra edildiğini ve borçlunun maaş ve ücretinin miktarını nihayet bir hafta içinde bildirmeğı ve borç bitinceye kadar icra dairesinin tebligatı mucibince haciz olunan miktarı tevkif edip hemen daireye göndermeğı mecburdurlar.

Memurun maaşı, ücret veya memuriyetinde veyahut başka bir şubeden maaş almağı mucip olacak surette vuku bulacak tebeddülleri ve hizmetine nihayet verildiğı takdirde bu keyfiyet de malmemuru veyahut daire âmiri veyahut hususî müesseselerin kanunî muhatapları derhal icra dairesine bildirmeğı ve ikinci halde haciz muamelesinden o şube veya âmirini haberdar etmeğı mecburdur.)

İcabı düşünöldü:

Maddenin birinci kısmında (İcra dairelerinden yapılacak tebligatın kanunî muhatapları) tabiri kullanılmakla iktifa edilmiş olup bu kısımda derç edilen işlerin bir kısmı Maliye Vekâletince izah olunduğı veçhile filhakika tahakkuk memurlarına taallük etmekte ve paranın tevkif

ve irsali keyfiyeti de muhasiplere ait bulunmaktadır. Maddenin ikinci kısmında yazılı mecburiyet ise malmemuru veya daire âmirine veyahut hususî müesseselerin kanunî muhataplarına tahmil edilmiş olup vazii kanun bu mecburiyeti münhasıran malmemuruna tahmil etmeyerek maksadını edatı terdit ile ifade cihetini tercih edip (veya daire âmiri) demiş olduğuna nazaran hem tahakkuk memurlarını hem muhasipleri alâkadar edebilen bu vaziyetlerde (daire âmirinin) icra dairelerince yapılacak tebligatın kanunî muhatabı ad ve telâkki ederek tebligatın ona göre yapılması maslahata ve kanunun hükümlerine daha uygun görülmektedir. Gerçi malmemurlarınca tediye sırasında tevkifatın icrası tahakkuk bordroları üzerinde bu tevkifatın gösterilmesine mütevakıf olduğuna nazaran Maliye Vekâletince istinat olunan mülâhaza veçhile meselenin tahakkuk memurlarını alâkadar etmesi tabîi ise de diğer tevkifatın hemen icrasile dairesine gönderilmesi malmemurlarını da meselede alâkadar göstermekte olup vazii kanunun daire âmiri tabirini kullanması ağırlığı ihtimale göre her iki vazifenin daha yüksek nazım ve mürakibini bu işte alâkadar bulundurmağa matuf olacağından ve hususî ve mülhak bütçe ile idare edilen müesseseler için esasen bu vaziyet kabul edilmekte bulunduğundan muvazenei umumiyeeye dahil daireler için de aynı esasın kabulü münasip olacağı düşünülmektedir.

Keyfiyetin bir kere de Heyeti Umumiyece müzakeresi zımnında Riyaseti Celileye takdimi 31/1/1934 tarihinde ittifakla kararlaştırılmıştır.

Heyeti Umumiye Mazbatası

No. 31/35

Borçlarından dolayı maaş ve ücretlerinin haczi tekarrür eden memurların icra dairelerince maaşlarından yapılacak tevkifatın kimlere tebliği lâzım geleceğine dair Tanzimat Dairesinin 31/1/1934 tarihli ve 5/5 numaralı mazbatası Heyeti Umumiyede okunarak dermeyan edilen mütalea kanuna ve esbabı mucibeye müstenit bulunduğundan 8/2/1934 tarihinde ittifakla muvafık görüldü.

Tamimler
EMNİYET İŞLERİ UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Ş. III

No. 1803

Polis teşkilât kanununun 16 ıncı maddesinin 4 üncü fıkrası mucibince namzet olarak polis memurluğuna tayin edilenlerin, ilk açılacak Polis mektebi tahsil devresine şevkleri mecburidir. Binaenaleyh gerek şimdiye kadar mesleğe alınarak henüz Polis mektebine sevkedilmeyen ve gerek bundan sonra alınacak namzetlerden ilk tahsil devresine bilâharcırah gidip geleceklerine dair bir teahhüt senedi alınması ve bu senedi vermeyenlerin mesleğe kabul edilmemesi ehemmiyetle tavsiye ve alınacak senetlerin birer suretinin Vekâlete irsali rica olunur efendim.

21/3/934

Ş. III

No. 1804

Polis mensuplarının, memurin kanununun 57 inci maddesi mucibince gerek polis divanları ve gerek Emniyet İş. U. Müdürlüğü nezdindeki Müdürler Encümeni tarafından verilen inzibatî cezaları on gün zarfında temyiz etmek hakkına malik bulundukları evvelce tamim edilmişti.

Memurlarımız, kanunun tayin ettiği müddeti bilmemeleri yüzünden bu haklarını vaktinde istimal edemedikleri geçen işlerden anlaşılmış ve bunun önüne geçmek için kararların alâkadarlara tebliğinde alınacak ilmühaberlerin birer nümunesi gönderilmiştir. Bu ilmühaberde temyiz müddetleri de yazılı olduğundan her memur bunu imza ederken kaç gün zarfında karara itiraz edebileceğini göre-

rek arzu ederse müddetin mürurundan evvel bu hakkı istimal edebilir. Binaenaleyh her kararın alâkadar memura tebliği esnasında bu ilmühaberini okutturulması lüzumunun icap edenlere emir ve tefhimini rica ederim efendim.

21/3/934

Nümune — 1

Emniyet İş. U. Müdürlüğü Müdürler Encümenince hakkında verilen.....
.....tarih ve numaralı kararı..... tarihinde
aldım ve bu kararın bana tebliği tarihinden itibaren on gün zarfında Devlet
Şûrasına müracaatla temyiz edebileceğime dair olan Memurin kanununun
57inci maddesi hükmüne muttali oldum.

Nümune — 2

.....Vilâyeti Emniyet Müdürlüğü Polis divanı tarafından
hakkında verilen tarih ve numaralı kararı aldım ve bu
kararın bana tebliği tarihinden itibaren on gün zarfında Emniyet İş. U.
Müdürlüğü nezdindeki Müdürler Encümenine müracaat ederek temyiz
edebileceğime dair olan Memurin kanununun 57 inci maddesi hükmüne
muttali oldum.

MATBUAT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

No. 16/355

Cümhuriyet Halk Fırkası, Hakimiyeti Miliye matbaasında
«ANKARA» adlı Fransızca haftalık bir gazete neşrine karar vermiştir.
Gazete Hakimiyeti Milliye hacmında, sekiz sahife olarak çıkacaktır.
Fransızca «ANKARA» gazetesi Türkiyedeki satışından başka
Balkanlarla Avrupa ve Amerikadaki siyasî, iktisadî müesseselere,
klüplere, otellere, gazete ve mecmualara parasız gönderilecek ve ayrıca
yabancı memleketlerde satışı temin olunacaktır.

Fransızca «ANKARA» gazetesi beynelmilel intişar sahası en geniş
olan Türk gazetesi olacaktır. Gazetenin Devlet merkezinde Fırka organı
olarak neşredilmesi, mem-

leket içinde ve dışında Türkiye işlerini ecnebi dilden takip edenler için en kuvvetli bir alâka sebebidir.

Bu itibarla Devlet alım satım ilânlarının «ANKARA» gazetesinde neşrinde fayda mülâhaza etmekteyiz. Müzayede ve münakaşa kanununun ecnebi memleketlerde neşrine lüzum gösterdiği veya alelilâk ecnebileri alâkalı kılacak mevzularda bütün ilânlarla mahallî alım satımlara ait ilânların Fransızca «ANKARA» gazetesinde neşredilmesi muvafıktır.

Bu suretle Devlet hizmeti görülürken, Fransızca «ANKARA» gazetesinin malî vaziyeti de düzeltilmiş olacaktır, Efendim, miş olacaktır, Efendim.

Vekâlet dairelerine, Birinci Umum Mümetişliğe ve vilâyetlere yazılmıştır.

14/Mart/1934

VİLÂYETLER İDARESİ UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

Ö Z:

Yurt gazetesinin Posta kutularından alınmasının temini hakkında:

Ş. II

No. 988

Postasız veya posta merkezlerinde posta kutusu olan köylere, C. Halk Fırkası tarafından on beş günde bir çıkarılıp parasız olarak gönderilen (Yurt) gazetesinin köylünün eline vaktinde geçmediği ve sebep olarak ta posta merkezlerinde köy adına ayrılan Posta kutularının on beş günde bir olsun yoklanıp açılmaması ve gelen gazetelerin bu kutular içerisinde kalmasından ileri geldiği anlaşılmıştır. Köylünün memleket ve dünya işleri karşısında uyanık bulunması ve alınan tedbirlerin boşa gitmemesi için bu kutuların vaktinde açılması ve ihtiyar heyetlerince bu işle tavgif edilenlerin vazifelerini yapmakta ihmal etmeme-

.....

lerinin temini ve lâzım gelen tekayyüdatın gösterilmesi temenni olunur efendim.

Vilâyetlere ve B. U. Müfettişliğe yazılmıştır.

9/3/1934

ÖZ:

Altıncı cilt Dustur H.

Ş. II

No. 1454

Başvekâlet Celile neşriyat müdürlüğünce tertip ve neşredilen üçüncü tertip altıncı cilt düsturdan () adet postaya tevdiân gönderilmiştir.

Düsturların, demirbaş eşya defterine beher cildin bedeli olan bir lira yirmi kuruş olarak kaydedilmesi ve zayi edenlerden bu fiat üzerinde tazmin ettirilmesi tamamen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere, Birinci Umumî Müfettişliğe ve vekâlet dairelerine yazılmıştır.

14/3/1934

Ö Z:

Resmî dairelerde evrakı birbirine bağlamak için tel raptiyenin kullanılmaması hakkında:.

Ş. III

No. 313

Resmî dairelerde evrakı birbirine bağlamak için kullanılan tel raptiyeler az bir tazyikle gevşeyip evrakın da-

ğılmasma ve hafif bir temasla karışmasına sebebiyet verdiğinden mahzurları bittetcrûbe anlaşılan ve esasen Maliye Vekâletince de iki sene evvel bu mahzurları nazarı dikkata alınarak kırtasiye arasından ve 933, 934 seneleri satış listelerinden çıkarılmış olan mezkûr tel raptiyelerin bundan sonra kullanılmaması Yüksek Başvekâletten emir buyurulmuş olduğundan muktezasına itina edilmesi tamimen tebliğ olunur efendim.

18/3/1934

**Teşkilât, Fek ve ilhaka ait
muameleler**

Kararname No. 10306

Madde 1 — Aydın vilâyetinin Bozdoğan kazasına bağlı Kırçaklı köyü bu kazadan ayrılarak Nazilli kazasına ve yine bu vilâyete bağlı Nazilli kazasına merbut Yellice köyü de mezkûr kazadan ayrılarak Bozdoğan kazasına bağlanmışlardır.

Madde 2 — Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

3/3/1934

Kararname No. 10319

Madde 1 — Manisa vilâyetinin Alâşehir kazasına bağlı Damatlı; Yeşilkavak, Budhan; Çakaldoğan köyleri bu kazadan ayrılarak Salihli kazasına bağlanmışlardır.

Madde 2 — Bu kararnamenin icrasına Dahiliye vekili memurdur.

5/3/1934

Kararname No. 10335

Madde 1 — Manisa vilâyetinin Kula kazasına bağlı (Çarıkalabaşlı) köyü bu kazadan ayrılarak Alaşehir kazasına bağlanmıştır.

Madde 2 — Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

15/3/1934

Kararname No. 10348

Madde 1 — Manisa Vilâyetine bağlı Eşme kazası merkezi (Takmak) mevkiinden Elvanlar istasyonuna nakledilmiştir.

Madde 2 — Bu kararnamenin İcrasına Dahiliye vekili memurdur.

17/3/1934

Kararname No. 10320

Madde 1 — Siirt vilâyetinin Eruh kazasına bağlı Lodi nahiyesi merkezi Balıkân köyünden Ayni köyüne kaldırılmıştır.

Madde 2 — Bu kararnamenin İcrasına Dahiliye vekili memurdur.

5/3/1934

**934 SENESİ MART AYI ZARFINDAKİ KÖY TEBED-
DÜLATINI GÖSTERİR CETVEL**

1 — Yaluva kazasına bağlı Göllük köyü Çalıca köyü ile birleştirilmiştir.

2 — Eğridir kazasına bağlı Cebel nahiyesi adı Sütçüler olarak değiştirilmiştir.

3 — Söke kazasının Bağarası nahiyesine bağlı Reşadiye köyü adı Avcılar olarak değiştirilmiştir.

4 — Söke kazasının Akköy nahiyesine bağlı Avşar köyü bu nahiyeden ayrılarak mezkûr kaza merkezine bağlanmıştır.

5 — Dinar kazasının Daskırı nahiyesine bağlı Madenler köyü bu nahiyeden ayrılarak mezkûr kaza merkezine bağlanmıştır.

6 — Gediz kazasına bağlı Tekke köyü adı Pınarbaşı olarak değiştirilmiştir.

7 — Karaman kazasının Kılbasan nahiyesine bağlı Beydili köyü bu nahiyeden ayrılarak mezkûr kaza merkezine bağlanmıştır.

8 — Lapseki kazasının Karaağaç köyüne merbut Yenimahalle bu köyden ayrılarak Çömlekçi namile müstakil bir köy haline konulmuştur.

9 — Lapseki kazasına bağlı Boyçayırı nahiyesine merbut Göreci köyü bu nahiyeden ayrılarak mezkûr kaza merkezine bağlanmıştır.

10 — Lapseki kazasının Umurbey nahiyesine bağlı Kemiklialan köyü Suluca köyü ile birleştirilmiştir.

11 — Çine kazasına bağlı Akçaova nahiyesine merbut Çine köyü bu nahiyeden ayrılarak mezkûr kaza merkezine bağlanmıştır.

28/2/934 den 25/3/934 tarihine kadar Dahiliye Vekâletince muamelesi ik- maledilen tekaüt ve yetim maaşları

<u>İsim ve memuriyeti</u>	<u>Nev'i tahsis</u>
İstanbul Belediyesi Fatih şubesi hademesi	
Haşim Ef.	Tekaüt
İstanbul Belediyesi Eminönü tahsildarı	
Mustafa Ef.	Yetim

İstanbul Belediyesi Duhuliye makbuz kâtibi Fazil Ef.	Tekaüt
İstanbul Belediyesi Tephirhanesi tephirci Ali Ef.	»
İstanbul Belediyesi Hisar dairesi mühendisi M. Selâhattin Ef.	»
İstanbul Belediyesi Zabıtaı belediye baş memur muavini Ali Ef.	Yetim
İstanbul Belediyesi Eminönü belediye şubesi ressamı İhya Sedat B.	»
İstanbul Belediyesi Bakırköy belediye şubesi tahsildarı Ali Ef.	Tekaüt
İstanbul Belediyesi Eminönü şubesi kâtibi Muhittin Ef.	»
İstanbul Belediyesi Karadeniz nakliye vasıtaları tahsil heyeti tahsildarı Haşan Ef.	»
İstanbul Belediyesi ser memur muavini Fuat B.	Yetim
» » Tephircisi Ahmet Ziya Ef.	Tekaüt
» » Tephircisi Ahmet Necip Ef.	»
» » Şirketler kontrolörü Saim B.	»
» » Köprü tahsildarı Aptullah Ef.	»
» » Reis muavini Şerif B.	»
» » Hesap işleri varidat şubesi mürakibi Şakir B.	»
İstanbul Belediyesi Fen müfettişi Kenan B.	Yetim
» » Evrak müdürlüğü mukayyidi Ömer Mazhar Ef.	Tekaüt
İstanbul Belediyesi Küçük pazar belediye tahakkuk memuru İbrahim Ef.	Yetim
İstanbul Belediyesi Duhuliye müdürlüğü mutemedi Ali Ziya B.	»
İstanbul Belediyesi Banka altı belediye şubesi tahsildarı Salih Sabri Ef.	Tekaüt
İstanbul Belediyesi Sirkeci belediye şubesi tahakkuk memur ve kâtibi Haşan Mazhar Ef.	»
İstanbul Belediyesi Hisar dairesi postacısı İbrahim Ef.	»
Edirne hususî muhasebe tahsildarı Mehmet Hamdi Ef.	»
Adapazarı hususî muhasebe memuru Muhtar Ef.	Yetim

İzmir hususî muhasebe merkez kâtibi Cevdet Ef.	Tekaüt
Burdur hususî muhasebe tahsildarı Mehmet Sadık Ef.	»
İzmir hususî muhasebe varidat kâtibi Rifat Ef.	Yetim
Maçka hususî muhasebe memuru Apturrahman Ef.	»
Aydın hususî muhasebe müdürü Ali Rıza B.	Tekaüt
Denizli hususî muhasebe evrak mukayyidi Salâhatin Ef.	Yetim
Nazilli hususî muhasebe tahsildarı Mustafa Ef.	Tekaüt
Mihaliççık hususî muhasebe memuru Ahmet Ef.	
İkramiye	Yetim
Elâziz hususî muhasebe başkâtibi Mehmet Ali Ef.	»
Ankara hususî yollar kâtibi Ziya Ef.	»
İzmir hususî muhasebe icra memuru Fuat B.	Tekaüt
Gemlik hususî muhasebe memuru Haşan Tahsin Ef.	Yetim
Urfa encümen başkâtibi Refi Ef.	»
Manisa hususî muhasebe tahsildarı Mehmet Celâlettin Ef.	Tekaüt
Midyat hususî muhasebe tahsildarı Derviş Ef.	Yetim
Maraş memleket hastanesi kâtibi Ahmet Vefik Ef.	»
Gördes hususî muhasebe tahsildarı İbrahim Ef.	Tekaüt
Siirt hususî muhasebe kâtibi Mustafa Ef.	Yetim
Sincan nahiyesi müdürü Mustafa B.	Tekaüt
Bursa iskân kâtibi Şerif Ef.	Yetim
Niğde iskân müdürü Şemsettin B.	»
Köse nahiyesi müdürü ve Gümüşane meb'usu Ruşen B.	»
Hozat nüfus kâtibi Mehmet Ef.	»
Reis nahiyesi müdürü İzzet B.	İkramiye Tekaüt
Hazro nahiyesi müdürü Ahmet Murat B.	Yetim
Ordu memleket hastanesi idare memuru Haşan Tahsin Ef.	Zam Tekaüt
Salıhlı kaymakamlığından mütekait Kâmil B.	»
Çardak nahiyesi müdürü ve Adpazara barut inhisarı memur muavini Yusuf B.	»
Diyaribekir iskân memuru Şevket B.	Yetim
Mucur nüfus memuru Halil Remzi Ef. İkramiye	Tekaüt
Burdur valisi Hazım B.	Yetim
Diyandin kaymakam vekili Ahmet Lutfi B.	Tekaüt

ARAMIZDAN AYRILANLAR

Belediyeler Bankası Umum Müdürü İsa Beyi gaybettik.

İsa Zihni Bey Serez Livasına merbut Demirhisar kazası merkezi olan Demirhisar kasabasında 1301 senesi haziranında dünyaya gelmiş idi.

İptidâî ve rüşî tahsilini memleketinde yaptıktan sonra kaza mal kalemine girmek suretile Maliye mesleğine intisap etmiş ve üç senesi Demirhisarda altı senesi Serez de olmak üzere muhtelif mal memurluğunda bulunduktan sonra İstanbul gelmiş ve 330 den itibaren sırasile Üsküdar Muhasebei Liva cetvel kitabesinde, Kartal mal müdürlüğünde, Darüleytam müdüriyeti umumiyesi muhasebe müdürlüğünde, Ziraat ve Dahiliye vekâleti muhasebe müdürlüğünde bulunmuş idi. Son vazifesi olan Belediyeler Bankası Umum Müdürlüğüne tayin edilmeden evvel bulunduğu Dahiliye muhasebe müdürlüğünde altı seneyi müteceviz hiz-

met etmiş ve Dahiliye vekâletindeki arkadaşlarına kendisini çok sevdirmiş dürüst, hayırhah bir arkadaş idi. Kendisinden çok hizmetler beklenildiği bir sırada grip neticesi septisemiden vefatı bütün mesai arkadaşları ve kendisini sevenleri elem içinde bırakmıştır. Ailesine derin taziyetlerimizi arzederiz.

Çankırı Mektupçusu İsmail Bey Rüştüden mezundur. Hususî tahsili vardır. 1302 tarihinde Ergani madeninde doğmuştur.

Memuriyet hayatına 1319 tarihinde Ergani madeni cinayet mahkemesi zabıt kâtipliği ile girmiş ve nahiye müdürlüklerinde de memuriyet vermiş bulunan mumaileyh 1928 tarihinde Muradiye, 929 tarihinde Resülayn ve yine o sene içinde Koçhisar kazaları kaymakamlıklarında bulunmuştur.

.....

Bilâhare mektupçuluğa geçmiş ve Aksaray vilâyeti Mektupçusu iken vilâyetin ilgası ile 24/6/933 tarihinde Çankırı vilâyeti Mektupçuluğuna nakledilmiş idi. İsmail B. ciğerlerindeki zafiyet ve kansızlıktan 22/3/934 tarihinde Çankırıda hayata gözlerini yummuştur. Keder gören ailesine taziyetlerimizi arzederiz.

—

Gayri Resmî kısım

Taylorculuktan İş kafiyeciliğine

Geçen makalemde ⁽¹⁾ uslaştırmam, tersine çevrilmiş bir Taylorculuk olduğunu ileri sürmüştüm. Bu makalede Taylorculuk «Psikoteknik» «İş Fiziolojisi» İş kafiyeciliği ve Fortculuk cereyanlarını kısaca gözden geçireceğiz.

Böylece asıl mevzuumuz olan «Devlet Uşşuluğu»nun temellerini tamamlamış olacağız.

TAYLORCULUK:

Taylor her şeyden evvel bir mühendisti, her şeyden önce, hattâ yalnız iktisadî bir gaye gütmüştü.

Bunun için Taylorculukta önce Fabrika kurulur, makinaları yerleştirilir. Fabrika, elden geldiği kadar işçileri ayrı ayrı çalıştıracak surette yapılır. Makinalar işçiye hiç bir teknik veya fikrî hareket imkânı vermeyecek surette tanzim olunur; işçinin yapacağı hareketler çok sade ve çok muttarittir. İşler sistemleştirildiği ve işçiler birbirinden ayrıldığı için her bir işçinin ne kadar iş çıkardığı kolaylıkla kontrol edilebilecektir. Fazla iş çıkaranlara ikramiye verilecektir.

İşçilerin yapacağı hareketler inceden inceye tahlil ve tetkik edilmiştir. Bütün faidesiz hareketler kaldırılmıştır; yalnız faideli hareketler bırakılmıştır. Bu faideli hareketlerle bir işin asgarî ne kadar zamanda bitirilebileceği kronometre ile tayin edilmiştir.

Bütün bu tertibat alındıktan sonra, nasıl yapılacağı bütün teferruatına kadar tesbit edilen işleri görmeye elverişli işçi aranır. Alman işçiler tecrübe edilir, faidesiz ha-

¹ «idare» Mart/1934, Sayı 72.

reketlerden vaz geçerek kronometre ile tesbit edilen asgarî müddete yakın zaman içinde iş çıkarabilenleri tutulur. İntibak etmeyen işçilere yol verilir ve yerlerine başka işçiler tecrübe edilir.

TAYLORCULUĞUN TENKİDİ:

İstihsalin artması, maliyet fiatının düşmesi gibi çok iyi iktisadî neticeler veren Taylor sisteminde içtimaî ve ruhî noktalardan bir çok kötülükler göze çarpyor.

Bir kerre insan içtimaî bir hayvandır; yalnız yaşamaktan hoşlanmaz. Başka insanlarla birlikte yaşamak ister. Taylorculuk, işçileri münferit hücrelerde çalıştırmakla onları daimî surette bunaltmakta ve bezdirmektedir.

Zamanımızda ağır hapis cezası, insanı münferit bir odaya kapamak suretiyle tatbik olunmaktadır. İdam cezası mevcut olmayan bazı memleketlerde bu ağır hapis cezası tatbik olunuyor. Buralarda böyle bir cezaya çarpılanlar sıkıntıdan intihar ederler. Kendilerini kolaylıkla öldürecek bir vasıta bulamayınca başlarını divarlara çarparak kırmak suretiyle intihar ederler.

Buda gösteriyor ki, yalnızlık insanlar için dayanılamayacak kadar ağır bir işkencedir. İşte Taylorculuk işçilere böyle bir işkence tatbik etmiş oluyor. Bunda insanlığa karşı bir suikast yoktur. Bu kötülük, mes'elenin sırf iktisadî ve teknik cepheden muhakeme edilmesi dolayısıyla doğmuştur.

İkincisi, her insanın kendine mahsus hareket tarzları vardır. Herkes aynı surette yürümez, oturmaz, konuşmaz. Bu benzeyişsizliklerde göreneklerin, küçüklükten beri kökleşmiş itiyatların, mizacın, bünyenin tesirleri vardır. Hareket tiplerini tesbit ederek insanları tamamen aynı surette harekete icbar etmek çok sıkıcıdır; insanı cendere içine sokmak kadar sıkıcıdır.

Taylorculuk - hareket ve zamandan tasarruf maksadiyle olsa dahi- işçilere «manivelayı öyle tutma, böyle tut; küreği öyle çekme böyle çek» demekle; hele istemediği tarzda bedenî hareketlere engel olmak için işçinin çalışacağı yeri darlatmakla işçileri sıkı bir cendereye sokmuş oluyor.

Üçüncüsü, insanlar yeknasaklıktan usanırlar, sıkılırlar. Taylorculuk sabahtan akşama kadar yeknasak hareketler yapmaya icbar etmekle işçileri sıkıyor. Taylorculukta işçilerin hareketleri o kadar yeknasaklaştırılmıştır ki, elinden çekici düşen amele iyilip yerden çekicini almaz. Çünkü böyle bir hareket programda yoktur. Çekici başka bir işçi yerden alıp eline verir. Bu halin ne kadar sıkıcı ve usandırıcı olduğu meydandadır.

Dördüncüsü, insan zekâsı en ziyade inkişaf etmiş bir hayvandır. İnsanı bütün fikrî hareketlerden menederek münhasıran bedenî harekete icbar etmek insanın en tabîi ve en kuvvetli temayüllerini baltalamak olduğu için Taylorculuk bu noktadan da üzücü ve usandırıcıdır.

Beşincisi, insanda müthiş bir irade kuvveti vardır. Bu kuvvet bedenî ve ruhî kabiliyetlerin müsaadesi nisbetinde tahrik edilirse iyidir, bu müsaadenin fevkinde tahrik edilirse yıpranma, çabuk ihtiyarlama ve ölüme müncer olur.

Taylorculukta her işçinin muayyen zamanlar zarfında yaptığı işler sıkı bir surette kontrol edildiğinden ve fazla iş çıkaranlara naktî mükâfat, az iş çıkaranlara ise yol verildiğinden, işçiler fazla iş çıkarmak için kendilerini haddinden fazla yoruyorlar. Yani işçiler bu suretle haddinden fazla tahrik edilmiş oluyor. Netice iktisadî noktadan çok iyi oluyor amma, içtimaî noktadan insanların çabuk yıpranmasına, çabuk ihtiyarlamasına ve hattâ çabuk ölmesine münker oluyor.

Padou Üniversitesi Profesörlerinden Achille Loria'nın «Zamanımızın içtimaî mes'eleleri» başlıklı eserinde pek güzel anlattığı gibi işçilik yaşayışının iyi tanzim edilmemesi yüzünden işçilerin 15,20 senelik ömürleri türpüleniyor. Buna birde Taylorculuğu ilâve edersek türpülenen ömür korkunç bir nisbet ifade eder.

Hulâsa: Taylorculuk sırf teknik ve iktisadî bir gaye takip etmek yüzünden hiçte insanî olmayan bir çok unsurlar ortaya atmış ve işçilik, içtimaiyatçılık, ruhiyatçılık, sosyalistik alemlerinde pek çok aleyhtarlar kazanmıştır.

TAYLORCULUK VE SOSYALİSTLİK:

Büyük sanayi doğmadan evvel her bir işçi başlı başına bir yaratıcı varlıktı. İşçi kendi hesabına çalışıyordu. Müs-

.....

takildi, başlı başına eser yaratması izzeti nefsinin okşuyordu. Bugünkü serbest meslek erbabı gibi meselâ: Hekimler, Avukatlar, Mühendisler, Muallimler gibi çalışmakta sevinç duyuyordu.

Büyük sanayi; iş bölümünü çok ileri götürmekle, işçiyi sık sık değişen yeni çalışma tarzlarına uymak mecburiyetine sokmakla işçinin izzeti nefsinin zedeledi, çalışma zevkin baltaladı.

İşçi evvelce yaratıcı bir insan iken bir vasıta, bir alet derekesine düştüğünü gördü. Kendini öyle hissetti. Şevki kırıldı.

Bu yüzden Kari Marks işçi kömeleri üzerinde pek müessir oldu. Marksçılar kendini bir alet, bir vasıta derekesinde gören işçiye; «Sen yarının yeni dünyasını kuracaksın, bugün sana hâkim olanlara hâkim olacaksın; dünyayı sen idare edeceksin, büyük roller oynayacaksın» demekle işçinin nabzına göre şerbet vermiş oldu. İşçinin susadığını sunmuş oldu.

Taylorculuk bu sosyalistlik cereyanını körükledi. İşçileri ve sosyalistleri büsbütün köpürttü. Taylorculuğu karşı köpürmekte işçiler - itiraf etmeli ki- haksız değillerdi. Bereket versin uslaştırma Taylorculuğun bu haksızlıklarını ortadan kaldırdı.

USLAŞTIRMA VE TESANÜT:

«Sanayide israf» başlıklı eser, altı sanat şubesinde senevi 15 milyar dolarlık israfa Amerika Müttehidesinde nasıl meydan verildiğini canlı bir surette tebarüz ettirmektedir. ⁽¹⁾

«Uslaştırma» cereyanını uyandıran bu mühim esere göre sanayideki israfın yarısından çoğunun mes'uliyeti patronlarda ve müdürlerde, dörtte birinin mes'uliyeti işçilerdedir.

Böylece uslaştırma hareketi daha ilk adımını atarken en büyük itabını patronlara tevcih etti. «İsrafların yarısından çoğunun mes'uliyeti patronlara aittir. Patronlar

¹ Bu eser hakkında «İdare» Mart/1934 sayı 72 sahifa 319 müracaat.

ihmalleri, dikkatsizlikleri, veya cehaletleri yüzünden bu kadar büyük mikyasta israfa meydan vermekle hem kendilerini, hem işçilerini, hem müstehliklerini hem de memleketi mütezarrır ediyorlar.» diyerek patronları gerek kendilerini, gerek işçilerini, gerek müstehliklerini ve nihayet millî iktisadî daha iyi düşünmeye, daha iyi tatmin etmeye davet etti.

Uslaştırma ikinci itabını işçilere tevcih etti. «İsrafların dörtte birine kadarının mes'uliyeti işçilere aittir. İşçiler ihmalleri, dikkatsizlikleri veya cehaletleri yüzünden her sene milyarlarca dolarlık israfa meydan vermekle hem kendilerini, hem patronlarını, hem müstehlikleri, hem de millî iktisadî mütezarrır ediyorlar.» diyerek işçileri, gerek kendilerini, gerek patronlarını, gerek müstehlikleri ve nihayet İktisadî milliyi daha iyi düşünmeye, daha iyi tatmin etmeye davet etti.

Görülüyor ki, uslaştırma hareketi sosyalistlerin birbiriyle menfaatları mücadele halinde olduğunu ileri sürdükleri işçi ile patronun menfaatlarının birbirine ne kadar bağlı olduğunu tebarüz ettirmiş ve bunlar arasına sokulmak istenilen zıddiyet yerine tesanüt ikame etmeye çalışmıştır.

PSİKOTEKNİK:

Psychotechnique uslaştırmanın insanî ve tesanütçü temayüllerine çok uygundur. Psychotechnique'in kurucusu Münsterberg'dir ve Giese ile yakından teşriki mesai etmiştir.

Psychotechnique Taylorculuğun taban tabana zıttıdır. Münsterberg evvelü fabrikayı ve makineyi değil evvelâ insanı tetkik ediyor; fertlerin ruhî haslatlarını araştırıyor ve makineyi insana intibak ettirmeğe çalışıyor. Taylor ise insanı makineye intibak ettirmeğe çalışırdı. Münsterberg insanların ruhî kabiliyet ve istidatlarını tayin ediyor ve insanları en ziyade kabiliyetli oldukları işlerde çalıştırmak, işleri insanların ruhî temayüllerine göre tanzim etmek hedefini takip ediyor. Taylorculuk bir mühendislik nazariyesidir denilirse Münsterberg sistemine de bir filezof nazariyesidir demelidir.

Psychotechnique tatbikatı üç kısım ihtiva eder:

- 1 — Ferdî kabiliyetlerin tetkiki;
- 2 — Çıraklık;
- 3 — İşlerin tensiki. Bu noktalar üzerinde duraklamağa yerimiz müsait olmadığı için geçiyorum.

İŞ FİZYOLOJİSİ:

Uzlaştırmının daha genç bir yavrusu da (İş Fizyolojisi) dir. Bu yeni ilmin en büyük kurucusu bu namda Berlin Enstitüsü azasından Profesör Edgar Atzler'dir. Biliyoruz ki, iş veriminin artırılması mutlaka bir uzlaştırma sayılamaz. Çünkü verimi arttırmak için bir milletin canından bezmesine, güçten, kuvvetten düşmesine katlanılamaz.

Profesör Atzler buna dair yol göstermiştir. O yol da şudur:

Her emek sarfettikçe vücudumuzda bir ihtirak vaki olur. Bu ihtirakı temin için havadan Oksijen alırsız ve havaya hamızı karbon çıkarırsız. Bu hamızı karbon vücudümüzdeki ihtirakın mahsulüdür.

Eğer bir alet vasıtasıyla ne kadar Oksijen aldığımızı ve ne kadar hamızı karbon çıkardığımızı tayin edebilirsek vücudümüzdeki ya, hidrat dökarbon gibi maddelerin ne miktarda yandığını da tayin edebiliriz.

Bu maddelerden bir gramının yanmasından doğan kuvveti bildiğimiz için vücudümüzde yanan maddelerin miktarı malûm olunca bu ihtiraktan hasıl olan kuvveti de tayin etmek kabil olur.

Böylece yuttuğumuz oksijeni ve çıkardığımız hamızı karbonu ölçen alet, bir işi görmek için ne kadar kuvvet sarfettiğimizi de tayin eder.

İstirahat halindeki insanın kalbinin, akciğerlerinin ve hazım cihazının işlemesi için ne kadar kuvvet sarfettiğini de yuttuğu oksijenle tayin edersek, çalışan insanla dinlenen insan arasındaki oksijen yutmak ve hamızı karbon çıkarmak hususunda görülen fark muayyen bir işin ne kadar insan kuvveti sarfettirdiğini gösterir.

Bu sayede bir çok tecrübeler yapılmıştır. Meselâ: Bir manivelanın çevrilmesi hareketini tetkik etmişlerdir. He-

defleri şunu bulmaktır: Bir insanın asgarî kuvvet ve kalori sarfederek azamî iş görebilmesi için manivelanın merkezi yerden ne kadar yükseklikte olmalı, kutru ne kadar uzun olmalı, mukavemeti kaç kilogrammetre olmalıdır?

Manivela merkezini yerden sırasıyla 55, 82, 114, 162 santimetre yüksekliğine çıkarmışlar, manivelanın nısıf kutrunu 19, 28 ve 36 santimetre olarak tecrübe etmişler ve nihayet manivela mukavemetini 6, 13, 19, 26 ve 32 kilogrammetre arasında tehalüf ettirmişler ve neticede merkezi yerden 118 santimetre yüksekliğinde, nısıf kutru 28 santimetre uzunluğunda ve her devrinde 13 kilogrammetre mukavemetinde bulunan manivelanın ideal bir manivela olduğu, çünkü böyle bir manivela ile bir kilogrammetrelik iş görebilmek için (11) kalori sarf edildiği anlaşılıyor. Halbuki manivelanın merkezi faraza yerden 162 santimetre yüksekliğinde ve her devrinde 32 kilogrammetre mukavemetinde olursa bir kilogrammetrelik iş için 33 kalori yani üç misli kuvvet sarfedildiği görülüyor.

Böylece «İş Fizyolojisi» daha fabrika kurulmadan evvel insanı nazarı itibare alıyor ve diyor ki: «İnsanlara asgarî mihnet ve emek yükleyerek azamî netice elde etmek istenirse meselâ manivlâlar şu yükseklikte, kuturları şu uzunlukta, mukavemetleri şu kilogrammetrede olmalıdır. Aksi takdirde insan emeği israf edilmiş ve insanlığa lüzumsuz külfet yükletilmiş olur.»

Görülüyor ki Taylorculukta makineye göre insan aranır ve yetiştirilirken, burada insana göre makine yapmak düşünülüyor.

FORTÇULUK:

Ulaştırma kavrayabilmek için fortçuluk ve fortlaştırma hakkında da bir fikir sahibi olmak lâzımdır.

Hanrı ford «Hayatım ve eserim» ile «bugün ve yarın» başlıklı iki kitabı ve 42 fabrikasıyla tanıyoruz. Fort 27 sene evvel 28.000 dolarla işe başlamış. Şimdiki halde 42 Fabrikada 165.000 işçi çalıştırıyormuş ve bunlara senevî 250.000.000 milyon dolar ücret veriyormuş. Müessesenin kıymeti bir milyar dolar takdir edilmektedir.

Senevi (750) milyon dolarlık mal çıkarmaktadır ve senevi 12 milyon dolar kadar safi temettü temin eylemektedir.

Fort hiç doğruluktan ayrılmamış, hiç Spekülâsyon yapmamış, hiç borç etmemiş. En büyük düşmanları bile servetini doğru ve temiz yollardan giderek kazandığını teslim ediyorlar.

Fabrikalarındaki işçilik hayatı ve işlerin nasıl tanzim edildiği hakkında gerek eserlerinde gerekse Alman mühendislerinden Hultzech'in Etütlerinde çok meraklı malûmat var.

Fort işçilerini ayrı, ayrı çalıştırmıyor, grup halinde için zorlamıyor, işi nasıl kolaylarına gelirse öyle yapmak için zorlamıyor, işi nasıl kolaylarına gelirse öyle yapmakta serbest bırakıyor. Fort fabrikalarında kafiyeli iş ve akıcı iş tanzim etmiştir. İşçinin hareketleri kafiyelidir, bir devir yapıp aynı hareketi tekrar eder, bu hareketlerin teferruatında serbest olduğu için bu kafiye işçinin yorgunluğunu azaltıyor. Bando muzika ile yürüyen bir tabur asker ile bandosuz yürüyen asker arasında fark vardır. Çalgısız yürüyen asker daha çabuk yorulur ve sıkılır. Bunu Fort fabrikasında tatbik ediyor. Amele grup halinde de çalıştığı için, eli de işe alışınca neşe ile çalışıyor. Şarkı söyleyerek çalışıyor.

Fort fabrikalarında bunlardan başka işçilerin izzeti nefislerini. okşayacak ve neşelerini arttıracak tertibat vardır. Akıcı iş vardır. Otomobil ta başlangıçtan sonuna kadar fabrika içinde ve bütün işçilerin gözü önünde ilerler. Fabrika kapısından çıkan otomobili her işçi görür ve bilir ki vücade getirilen bu eserde kendisinin bir hissesi vardır, buna emeği geçmiştir.

Fort yüksek gündelik taraftarıdır. İşçilerine 6 dolardan aşağı gündelik vermezmiş. Forda göre işçi bir müstehliktir, ne kadar çok para kazanırsa o kadar iyi çalışacağı gibi o kadar da fazla istihlâk yapacağından müstahsil olan fabrika sahibi bundan o kadar fazla faydalanır.

Fort daima ammeye hizmet etmek için çalıştığını söylüyor. Her şeyden evvel ammenin menfaatini gözetmeyen, ammenin menfaatini kendi menfaatinde üstün tutmaya her müteşebbis zarar etmeğe mahkûmdur.» diyor.

Forda göre fabrikatörler mamulâtının evvelâ maliyet fiyatını tayin ederler ve ona göre bir satış fiyatı tespit ederlermiş. Fort aksini yapmış evvelâ satış fiyatını tayin etmiş. Halkın hangi fiyata bir otomobili seve, seve alacağını hesap etmiş, ona göre maliyet fiyatı tespit etmiş. Ana göre imalâtını tanzim etmiş.

Maliyet fiyatını indirmek için işçi gündeliğini indirmiş. Zamandan kazanmağa düşünmüş. Zaman israfı Fordun nazarında emek israfıdır. Madde israfı ile emek israfı arasında fark yoktur. Her kıymet ifade eden madde bir emek mahulüdür. Filhakika Fordun fabrikalarında bu böyledir. Fort hariçten ham madde olarak yalnız lâstik satın alıyor. Başka bütün ihtiyaçlarını kendi yaptırıyor.

Meselâ cumartesi günü sabahı maden ocağından çıkan demir parçaları Fabrikalarına pazartesi sabahı giriyor ve salı günü saat on beşte otomobil olarak çıkıyor. İmalâtını bu kadar kısa bir zamana sığdıran Fort maliyet fiyatından çok kazanıyor.

Görülüyor ki, verimi arttırmak için ne işçileri sıkmağa, ne her hareketlerine karışmağa, ne gündeliklerini indirmeğe lüzum vardır. Marifet hem işçiyi, hem müstehliki memnun edecek tedbirleri bulmaktadır.

Fort işçilerini himaye etmez. Onları sigorta etmez. Forda çalışır; kazanır rahat, rahat yaşar.

Forda göre eğer bir işçi «Beş çalışıyorum, çok iş görüyorum. Patronu kazandırıyorum. Şu gördüğüm işin yarısını görsem, patron bir işçi daha tutmak mecburiyetinde kalır. Böylece işsiz kalan bir arkadaşı kazandırmış olurum.» diye düşünürse yanılır. Çünkü patron muayyen bir iş için bir işçi çalıştıracağına iki işçi çalıştırırsa mamulâtının maliyet fiyatı yükselir. Yükselince daha pahalı satmağa mecbur kalır.

Pahalı satınca rağbet azalır. Azalınca malını satamaz olur. Satamayınca zararına satmağa mecbur kalır. Bu vaziyete düşünce ya iflâs eder veya faaliyetini terk ve tatil eyler. Böylece işçi başka bir işçi arkadaşına yardım edeyim derken hem kendisine, hem patronuna, hem de yeniden işsiz kalan arkadaşına kötülük etmiş olur.

Fort müstahsil, müstehlik ve işçi arasındaki menfaat birliklerini ve tesanütlerini gayet iyi kavramış, gayet iyi anlatmıştır.

NORMALAŞTIRMA VE TİPLEŞTİRME:

Makaleyi bitirmek için Normalaştırma ve tipleştirme hakkında da kısa bir fikir vermek isterim.

Normalaştırmada sadeleştirme, birleştirme, benzetme düşünceleri saklıdır. Normalaştırmada umumî bir anlaşma vardır. Tipleştirmede umumiyet ve anlaşma yoktur. Meselâ rayların birbirinden uzaklığı, vagonların bağlama ve fren sistemlerinin birleştirilmesi birer normalaştırma sayılabilir. Bu hususlarda bütün memleketler arasında 1846 da bir anlaşma olmuştur. Yalnız Rusya ile İspanya millî müdafaa kaygusuyla bu anlaşma olmuştur. Yalnız Rusya ile İspanya millî müdafaa kaygusuyla bu anlaşma olmuştur. Yalnız Rusya ile İspanya millî müdafaa kaygusuyla bu anlaşma olmuştur. Yalnız Rusya ile İspanya millî müdafaa kaygusuyla bu anlaşma olmuştur. Yalnız Rusya ile İspanya millî müdafaa kaygusuyla bu anlaşma olmuştur.

Tipleştirmede, müstahsil, müstehlik ve mutavassıtlar arasında bir anlaşma yoktur. Tipleştirmede daha ziyade müstahsilin akibeti kendine raci olmak üzere ortaya attığı yeknasak model mevzuubahistir.

Meselâ: Fort otomobili, salamandira sobası ve ilâh... gibi..

Gelecek makalemizde Devlet usçuluğundan bahsedeceğiz.

Prof SÜHEYP NİZAMİ

İtalyada memur intihap ve tayini

İtalyada Devlet memurları resmî mekteplerden veyahut teessüsleri ve programları Devlet kanunlarile tanzim edilmiş mekteplerden alınır. Devlet hizmetlerinde veya hukuku âmmе müesseselerinde vazife görmek umumî mahiyette bir terbiyeye ve vazifelerin ehemmiyetine göre muhtelif derecelerde bir kültüre ihtiyaç göstermektedir. Mamafih bu kültür her hangi bir devri tarihîde bir memleketi tescie eden kültürden farklı değildir.

Bir memura sureti mahsusada lâzım olan kültür, bunun için ihdas edilen müesseselerde nema bulur ve orada teşekkül eder. Binaenaleyh bir müessesese Sıhhat, Fen, Hukuk, Maliye işlerinde bir mütehassıs ararken Tababet, Mühendislik, Avukatlık, Maliyecilik tahsil etmiş bir kimseyi alması lâzım ve kâfidir.

Devletin muhtaç olduğu memurlar resmî mekteplerde yetişir, hususî mekteplerin vücudüne hiç ihtiyaç göstermez. Hattâ bu hususî mektepler cemiyet için tehlikeli bile olur, zira hizmeti âmmenin ifası için lâzım olan derslerin bambaşka bir tarzda verilmesi, bir çok seneler çalıştığı halde, her hangi bir sebeple tahsilini ikmale ve bir vazifeyi ifaya kabul edilmeyen namzetleri fena bir vaziyete sokabilir.

İtalyada memur yetiştirmeğe mahsus iptidâî kurslar yoktur. Memuriyete kabul için bir tarzı mahsus vardır bahusus müdürlükler için.

Mülkiye memurları üç zümreye ayrılmıştır:

1 — A zümresi, ki bir müdüriyete tayin olunan ve büyük bir mes'uliyet deruhte eden memurlar kadrolarını ihtiva eder.

2 — B zümresi, ki icraî bir vazifeyi hamil olan yahut daha mühim bir takım munzam vazifeleri ifa eden memurlar kadrosunu muhtevidir.

3 — C zümresi, ki evrak ve kayıt memurları kadrosunu şamildir. Hademe bu tasnife dahil değildir.

*

* *

Memurlar müsabaka ile alınır. Müsabakaya girmek için İtalyan olmak; siyasî haklara malik bulunmak; ahlâkî, siyasî ve içtimâî nakısalardan azade olmak, bedenen salim olmak şarttır. Bundan başka müsabakaya iştirak edenlerin:

a Zümresi için Üniversite doktorasını vermiş olmak:

b » » Liseyi ikmal etmiş bulunmak;

c » » Orta tahsil şهادetnamesini haiz olmak şarttır.

Memur alınacak şube ile münasebettar fakültelerden doktora şهادetnamesini haiz olanlar da muhtelif müsabakalara kabul olunabilirler.

Bu suretle idare mesleği için Hukuk mezunu olmak icap eder. Lâkin bazı ahvalde buna mudali doktora şهادetnamesini haiz olanlar da kabul olunur.

*

* *

Bununla beraber müsabakayı tertip eden idareler, dahil olacakların haiz olmaları lâzım gelen şartları ayrıca tayin de ederler.

Müsabakalar, şimdiye kadar, her idare tarafından hususî surette tertip ediliyordu. Bu ananevi usul, son zamanlarda, İdarî teşkilâtın salâhiyetler şahsiyetleri tarafından yapılan bir tetkikin mevzuu olmuştur. Bu tetkik münasebetile meydana çıkmıştır ki, kabul için yapılan ve hepsinde yalnız bir sıfat=titre aranılan müsabakaların çokluğu bir karışıklık tevhit ediyor ve büyük masrafları mucip oluyor. Hattâ bu müsabakalara iştirak edebilmek için mektebe müteallik bazı sıfatlara malik olmak mecburiyetine binaen bu müsabakaların kaldırılması faydalı olacağı bile düşünülmüştür. Mademki müsabakaya iştirak edenler burada evvelki müktesebatlarından farklı bir kıymete sahip olduklarını isbat

edemiyorlar ve ehliyetleri ellerindeki şâhadetnamelerden kâfi mertebede anlaşılıyor; hakikatta, Devlet memuriyetlerine girecek kimseleri - taşıdıkları sıfatlar derecesine göre- mülâzemetle almak ve bunları tahsilleri esnasında elde etmiş oldukları neticelere göre tasnif etmek muvafık görünür. Bu tasnifler her idare için muteber olmak lâzımdır: Bahusus şâhadetnameyi ehliyetle hücce addeden memuriyetler için. Her talebeye lâîk olduğu notu vererek kendi tedrisat Enstitülerinde şâhadetnameler tevzi eden Devletin, memuriyete alacağı şâhadetnameli kimseler için bu hücceti nazarı itibare almaması ve hidematı âmmeye talip olanların, imtihanında alacakları notlara nazaran, ehliyetini bilâşart ve mukayeseli surette tayin etmek üzere yeni unsurlar vasıtasile müsabakalar tertip etmesi, ilk nazarda, tuhaf bile görünür.

Lâkin bu usulü ve mer'î olup şimdiye kadar yeni bir tarz ibdâ edilmemesini izah eden nizamnamelerin tatbikini muhik gösterecek sebepler yok değildir.

Evvelâ, muhakkaktır ki, tâli tedrisat, Devlet hizmetleri için lâzım olan malûmatı tedarike kâfidir. Bu tedrisat, lâzım olan malûmatın esasını teşkil eder. Sonra muhtelif hizmetlerin icaplarına göre bu malûmat inkişaf eder.

Kabul müsabakaları için yapılan programlar, müsabakaya iştirak edenleri, evvelce ikmal edilmiş olan tedrisat esasına göre, hem daha derin, daha sarih, hem de daha mahdud yani her hizmet ile doğrudan doğruya münasebettar kanunlara ve nazârî ve amelî malûmata müteveççih, bir hazırlığa sevk ediyor. Kabul imtihanları, bu suretle, mektep tahsilinden sonra, memur yetiştirmek hususunda ikinci kademeyi teşkil etmektedirler.

Bidayette meselâ her memuriyete has olan bir takım ince teferrüatta içtinabı gayri kabil bazı noksanları bulunan yeni memur, umumî mahiyeti haiz olan malûmatına, bir faideli ameliye ile beraber, ihtisâsî bir mahiyet verecektir.

Lâkin şurasını da beyan edelim ki, aynı müsabakaya iştirak edenler muhtelif tedris müesseselerinde iktisap edilmiş evsâftadırlar. Ve muhtelif devrelerde yetiştirmişlerdir. Bu evsâftan çıkan takdirlerin kabule şayan olan kimselerin tasnifi için kat'î birer unsur olduğunu kabule nasıl im-

kân vardır? Kezalik bu suretle doğru bir iş yapıldığına ve Devlet hizmetlerine lâzım olan hususatin en mükemmel surette temin edilmiş olduğuna nasıl it'minan hasıl edilebilir? Bu mütalea ihmal edilemez. Bundan istintaç olunur ki, birleştirici ve müsavileştirici olan yeni imtihan, bazı esaslarla beraber, kıymet takdiri için ve daha emin bir istifa=selection için labüt ve zarurî bir vasıta gibi telâkki olunabilir.

*

* *

Müşabakada muvaffak olduktan sonra kabul edilen kimse hizmete alınır. Lâkin, muhtelif idarelerin icaplarına göre değişen ve altı aydan hiç bir vakit aşağı olmayan, ilk devrede bu kimsenin hizmeti tecrübe mahiyetindedir. İfa ettiği hizmeti, mensup olduğu idare, her hangi bir sebepten dolayı, hüsnü takdir etmediği surette mülâzemette bulunan kimse, hiç bir usul ve merasime tâbi olmaksızın, çıkarılabilir.

Mülâzime, tecrübe devresi esnasında, verilen maaş kat'î surette hizmete kabulünden sonra verilen maaştan daha azdır.

Yeni memurları evvelâ bir tecrübe devresine tâbi tutmak lüzumu kolaylıkla ispat olunabilir. Hizmete çağırılmış olanlar ve lâzım gelen tahsili bitirdikten ve müşabakaya dahil kimseler arasında faikiyetlerini gösteren bir muvaffakiyetle imtihan verdikten sonra hizmete girenler, çağırılmış oldukları hizmetlere istidatları bulunduğunu yeni bir delil ile isbat etmiş olurlar.

Bu devre esnasında, idareler yeni aldıkları memurların tarzı hareketlerini, zekâlarını, ikdam ve müdavemetlerini, ihtimamlarını tetkik ve takdir ederler. Memurlar, bunca zahmetlerden sonra kazandıkları mevkiî kaybetmek korkusile, lâzım gelen muaveneti büyük bir ihtimam ile bezi etmeğe kadir olduklarını göstermeğe, yeni vazifelerini en büyük bir faaliyetle ifa etmeğe ve nazari bilgilerini itmama hadim ameli bilgilerin hiç birini ihmal etmeksizin bunu yapmağa çalışırlar.

Mülâzemet devresi memnuniyeti mucip bir şekilde ikmal edildikten sonra -menfi bir neticeye binaen kabul

edilmemek nadir vuku bulan bir hâdisedir- memur sureti kat'iyede ve kanunların bahsettikleri teminat ile tayin olunur.

Mamafih nizamnameler olsuretle tanzim edilmiştir ki, memur, memuriyetine ait vazifeleri ifa etmekle beraber, mensup olduğu idareye ait hizmetlerin hususî icaplarına göre tamamilen ihtisas kesbetmek suretile, mesleğine müteallik hususatta lâzım gelen ihtimamı göstermek, terakki etmek, kemal sahibi olmak mecburiyetindedir.

Filhakika, kadroda terakki ve terfî, ilk tayinden sonra, münhasıran idarenin takdirde mümkün olabilir. Bu da ifa edilen hizmetin -bazı dereceler için ve, umumiyetle, bir derece için- keyfiyeti esasına müstenit olur. Sonraki terfiler, memurun tekrar mensup olduğu idare dahilinde imtihan tabî tutulmasına vabestedir. Bu imtihanlar istihkak = mériite ve istidat = aptitude imtihanı namile ikiye ayrılır. Bu imtihanlara ait programlarda her mesleğe ait hizmetlerin esasları = doctrine nizamları ve tatbikatı derpiş edilmiştir.

Bu imtihanlara göre, memur, istikbalini temin için, daha ilk senelerden itibaren, tetebbüatta bulunmağa ve nazari malûmatın tevsi ile beraber, vazifesine müteallik kanun ve nizamları daha iyi öğrenmeğe ve gündelik mesaisile öğrenebileceğinden ziyade malûmat edinmeğe mecburdur.

İstihkak imtihanlarında muvaffak olan memurlar, yalnız istidat imtihanlarında muvaffakiyetli bir netice elde etmiş olan memurlara nisbetle, vaziyetlerinin düzeldiğini görürler.

Bahse mevzu olan imtihanların, gerek istihkak ve gerek istidat imtihanlarının, meslekte biraz aşağı derecedeki memuriyetler için icra edilmesi münasiptir. Çünkü genç iken daha kolay tekemmül edilir. Hattâ memurun geçirmeğe mecbur olduğu tecrübenin sıkıntılı mübhemiyeti içinde, çok uzun bir müddet kalmaması tavsiyeye şayandır.

Sonraki terfiler memurun vazifesini yaparken göstereceği meziyet ve kabiliyetlere göre icra olunacaktır.

*

* *

İtalya nizamnamelerine göre bir memurun yetişmesine zirdeki vasıtalar yardım ve hizmetler ederler:

1 — Mesleklerin ehemmiyetlerine göre, muhtelif derecedeki tedrisat kurslarında iktisap edilmiş olan hars;

2 — Muhtelif zamanlarda, muhtelif ve fakat aynı cinsten mekteplerde iktisap etmiş oldukları malûmatı müsbit aynı şâhadetnameyi haiz namzetleri aynı hükme tâbi kılan imtihan;

3 — Kat'î tayine tekaddüm eden bir tecrübe devresi;

4 — Muayyen bir ihtisas programile, meslekte terfi ve terakki için yapılan imtihan.

Bu usul «Organik» gibidir ve takip edilen gayeleri temin etmektedir, ve İtalyan müessesatının - ki bazı hususî ahval veya bazı hususî derecat için zarurî bir takım istisnaları da ihtiva ederler - umumî ve esasî hatlarını aksettirmektedir.

Tabîîdir ki, meselâ, meşhur şahsiyetler için müsabaka icrası talep ve iddia olunamaz. Diğer taraftan, müstahdemler (kapıcılar, hizmetçiler ve emsali) için de müsabakaya ihtiyaç yoktur.

Adliyede, mülâzimlerin tayini müsabaka ile yapılır. Kezalik hâkim muavini = preteur - adjoint yahut juge - adjont veya istinaf mahkemesi azaldığı mertebelerine terfi için de müsabakaya lüzum vardır.

Üniversite müderrisleri, haiz oldukları sıfat ve ünvanlara göre ve istisnaen doğrudan doğruya tayin olunurlar. Güzel sanatlar mektepleri profesörlerde Orta mektepler profesörleri de bilimtihan tayin olunurlar.

Bazı ahvali mahsusada muavin suretile bir takım memurlar tayin edilebilir. Bunlar için muayyen ve yeknasak bir kaide yoktur; çünkü bunlar daimî mahiyeti haiz olmayan bazı ihtiyaçlar için alınırlar ve pek mahdud surette alınırlar. Bazen bir takım memurların mukavele ile alınması bile kabul olunuyor. Lâkin, bu takdirde, memuriyet muvakkat olur. Bu makule memurlar pek mahtuturlar ve umumiyetle ikinci derecedeki vazifelerde kullanılırlar.

Devletçe idare olunan müesseselerde ücretle müstahdem olanlar:

-
- A) Müsabaka ile (eğer daimî mütehassıs amele alınacak ise);
- B) İntihap ile (eğer gündelikçi veya muvakkat amele, yahut hidematı âmme de kullanılan daimî veya muvakkat memur alınacak ise);
- C) Muhtelif nizamnamelere göre ve her halde nezaretin mütekaddem müsaadesi ve bir tecrübe devresinde memnuniyet bahş bir netice alınmış olması şartile, müsabaka veya intihap ile (eğer iş başı, mubassir v. s.... yahut Devlet müesseselerinde müstahdem ecnebiler arasından kontrolör ve mubassır amele alınacak ise);

Muharip ordular zabitleri, ancak lise şehadetnamesini haiz olanların kabul olundukları harp akademilerinde tahsil gördükten sonra, bir tazrı mahsusta tayin olunurlar. Fennî kıtaat zabitleri, ancak Üniversite şehadetnamesini haiz olanların iştirak edebildikleri umumî müsabakalar neticesinde tayin edilirler.

Zabitlerin terfi imtihanları için muttarit şekiller yoktur. Bazı ahvalde imtihan istenilmez, diğer bazı ahvalde, bilâkis, kadrolara göre tehallûf eden iki veya daha ziyade rütbe için imtihana lüzum vardır.

—SON—

ALİ KEMALÎ

Bilecik Valisi

—————

Şehirler ve Belediyecilik

İsviçrede

— 23 —

TARİHİ ve bir çok değişikliklerden sonra 29/Mayıs/ 1874 de ilân edilen Teşkilâtı esasiye kanunu ile idare edilmekte olan İsviçre hükümdarlık hukukunu haiz 22 Kantondan yanı «Fédérale» hükümetinden mürekkep bir Confédération dur. Teşkilâtı esasiye kanununun birinci maddesi ile de keyfiyet bu şekilde tespit edilmiştir.

Mezkûr kanunun 95 inci maddesine göre de: Halkın ve kantonların hukuku mahfuz kalmak üzere, Konfederasyonun yüksek idaresi Fedaral meclisi tarafından ifa edilir. Bu mecliste İsviçre milletini temsil eden millî meclisle, İsviçre kantonlarını yani hükümetlerini temsil eden hükümetler meclisinden mürekkeptir. İcra kuvveti, 7 kişiden mürekkep bir Fedaral meclisi tarafından tatbik olunur.

Mahalli ve beledi selâhiyete gelince:

Bunu Teşkilâtı esasiye kanununun üçüncü maddesi, kantonların yani mahalli hükümetlerin selâhiyetleri içinde göstermiş ve esas itibarile tahdit etmemiştir. Binaenaleyh Kantonlar Federasyona terkedilmemiş olan bütün hükümet hukukunu haizdirler.

Birbirine çok benzeyen bir çok kısımlarında da değişiklik gösteren İsviçre mahallî idarelerinden yalnız «Zürich» kantonu idaresi hakkında izahat arzetmekle iktifa edeceğiz.

ZÜRİCH BELEDİYELERİ

Bu kantonun 340 bin kadar nüfusu ve 1729 kilo metre murabbai mesahası vardır. Kanton teşkilât kanununun 28 inci maddesine göre Teşrii kuvvet, yani kanun yapmak salâhiyeti Kanton meclisinin yardımıle halk tarafından tatbik edilir.

Kanton meclisi, Nisbi seçme usulile ve 1800 kişiye bir aza olmak üzere seçilir.

Kantonun İcra ve İdare makamları, yani hükümet meclisi Kanton teşkilât kanununun 37 inci maddesine göre: Kanton meclisi azaları seçilirken aynı zamanda yine doğrudan doğruya halk tarafından intihap edilmiş yedi azadan mürekkeptir.

Kanton Teşkilât kanununun 43-45 inci maddelerine göre de bu küçük hükümet arazisi 11 kazaya ayrılmıştır. Her kazanın nüfusuna göre 2-4 azadan mürekkep birer İdare meclisi, ve bu meclise reislik yapan ve (Statthalter) denilen bir Kaymakamı vardır. Bu meclis bilhassa Belediye işlerini mürakaba eder. Bununla beraber, nüfusu 10,000 den fazla olan Belediyeler için teşkilâtın da, İdaresinde, Kontrolunda, memur tayininde, intihap ve rey işlerinde, vergi nisbetlerinde, ayrı hükümler tatbik edilebileceği, Teşkilât kanununun 55 inci maddesile tespit edilmiştir.

Bu maddeye göre Zürih için tesbit olunan esaslar 1891 de ilân edilmişti. 1912 deki tadilâtta kâfi gelmemiş 1926 da tekrar gözden geçirilerek yeni hükümler konmuştur.

Bu kanuna göre Belediyenin çok mühim işleri için halk doğrudan doğruya rey verir, yani siyasî haklarına malik ve reşit halktan erkek olanların reyile o işe karar verilir. Diğer işler için şehir intihapçıları 125 kişilik bir meclis seçerler. Bunların müddeti üç senedir. Bunların içinden dokuz kişi icra vazifesini görür.

MALİ ESASLAR

Zurih Kantonu içinde her mükellef kendi iradile mütenasip olarak Belediye ve Kanton masraflarına iştirake mecburdur. İrat sermaye vergileri müterakki bir nisbete tâbidir. Asgarî maiyet haddinde bulunanlar müstesnadır. İrat vergisinde müterakki nisbet asgarî verginin beş mislini ve sermaye vergisinde müterakki nisbet asgarî verginin iki mislini geçemez.

ZÜRİCH - BELEDİYESİ MALÎ TEŞKİLÂTI

Bütçeyi yapmak, sermaye ve irat vergileri üzerine konacak munzam kesirleri tayin etmek, munzam tahsisatla fevkalâde tahsisat vermek Büyük Belediye Meclisine aittir. Bir iş için her sene tekerrür eden 20,000 franktan yukarı masrafla 200,000 franktan yukarı fevkalâde ve bir defaya mahsus yeni masraflar; intihapçıların bunlar için ayrı ayrı reyleri alınmadıkça Belediye meclisi tarafından bütçeye konamaz, yahut halkın reyine müracaat edilmek kaydı şartile bütçeye konulabilir.

Bundan başka:

- A - Belediye emlakının İdaresinin tanzimi
- B - Yeni inşaat için malî plân hazırlanması
- C - Borçların ödenme plânının tetkiki
- D - 50,000 liradan yukarı alım ve satımlar
- E - Uzun vadeli istikrazlar
- F - Muhtelif teşebbüslere ortak olmak (200,000) Fr. kadar

G — 50,000 franktan yukarı inşaat plânlarının tasvibi gibi hususlarda Büyük Belediye meclisine yani 125 azalı Zürich Belediye meclisine aittir.

İdare kısmına bakan dokuz azadan her biri kendi idare ettiği kısmın gelecek sene bütçesini 15 Temmuz'a kadar Belediye malî servisi şefine tevdi mecburdur. Tevhit edilmiş bütçe Birinci teşrinin on beşine kadar Belediye meclisine verilmiş olması lâzımdır. Malî sene başı Kânunusaniden başlar. Geçen sene kat'î hesabının da Mayıs sonundan evvel verilmesi şarttır.

Bununla beraber bir çok senelerden beri yapılan tecrübelerle nazaran tatbikatta, bütçenin tasvibi, malî senenin ikinci ayının sonlarına doğru kabil olmakta ve geçen sene kat'î hesabının meclise tevdi de içinde bulunulan malî senenin sonlarına doğru mümkün olmaktadır.

Muhtelif gelirler:

1 — Yangın söndürme hizmeti mukabilinde: Burada bizim tarik bedelinin şekline benzer bir yangın söndürme mükellefiyeti var. Erkeklerden 20-50 yaş arasındakiler bununla mükelleftir. Mükellefiyetten müstesna kalmak

isteyenler nakten öderler. Vergi nisbeti müterakkidir. 2000 frank iradı olan birinci sınıftan iki frank olmak üzere, on beşinci sınıftan yani 20,000 frank iradı olanlardan 200 frank vergiye kadar yükselir.

2 — Tanzifat resmi:

Her senenin masrafına göre bütçe yapılırken tesbit edilir. Son senelerde oda başına 2,60 franktır.

3 — Lâğımlardan istifade resmi:

Bir evde bir senede kullanılan su parasının % 15 e kadar.

4 — Muvakkat ikamet ruhsatiyesi:

Gerek ziyaretçilerden ve gerek ecnebilerden 3 frank resim (Artistler için iki frank zam edilir).

5 — İnşaat ve tamirat ruhsatiyesi:

Tarifesine göre 15-500 franga kadar. En yüksek nisbet ticarethanelere aittir.

6 — Gayri menkul mülkiyetinin tebeddülü resmi:

Bunun miktarı müterakkidir. Mülkün mübayaa bedeline bağlıdır. Mülkün mübayaa kıymeti 50,000 frangi geçmezse binde beş, 750 bin franktan yukarı binde 20 zam.

7 — Tezyidi ikamet resmi:

Bir mülkün satışında satan adamdan aşağıdaki nisbetlere göre alınır.

a - Malın kıymeti % birden % 10 kadar çoğalmışsa: ilk sene için % 10 ikinci sene için % 9,3-5 sene % 6 resim.

b - Malın kıymeti % 10-20 çoğalmışsa: İlk sene % 15 ikinci sene % 13,3-5 sene % 10,6-10 sene % 6,11-15 sene % 3 resim.

c - Malın kıymeti % 40-50 çoğalmışsa: İlk iki sene % 25,3-5 sene için % 19,6-10 sene için % 15,11-15 sene için % 9 ve çok uzun bir mülkiyetten sonra ise % 3.

d - Bu nisbetlerin her birisi % 25 e kadar gitmek üzere muayyen tarifesi vardır.

8 — a- Şahsî vergi, irat vergisi, hükmî şahıslar için sermaye vergisi

gibi hükümet yani Kanton namına alman vergilere, Belediyeler % 250 ye kadar münzam kesir koyabilirler. Zürich Belediyesinin bu zammı % 123 tir. Şirketlerden safi kârın % 3 derecesinde Belediye hissesi alınır. Şahsî

vergi adam başına beş franktır. Kantonun yani Federal hükümetinin aldığı verginin % 180 ini geçmek mecburiyetinde kalan Belediyeler bu şahsî vergi gibi iki misline çıkarabilirler. Kanton vergisi her üç sene için, Belediyeler hissesi her sene için tesbit edilir. İrat vergisi ilk binde bir, ikinci binde iki, üçüncü binde üç ve 42 bine kadar her bin için 8 franktır. Birinci bin frank irat her mükellef için vergiden müstesnadır. Bundan sonraki 500 frank evliler için vergiden müstesnadır. Bundan sonra her 300 frank 18 yaşından küçük her çocuk için vergiden müstesna olarak bırakılır. Kendisine bakamayacak olan ihtiyar ve malûller de çocuklar gibi hesap edilir.

b - İrat vergisinin fevkinde ve bundan başka olarak bir de sermaye vergisi vardır ki, 500,000 sermayeye kadar binde bir buçuk 1,000,000 sermayeye kadar binde iki bundan yukarısı için binde iki buçuk vergi alınır.

9 — Su sarfiyatından alınan vergi:

İlk bin metre mik'abına kadar her metre mik'amı için 50 santim, ikinci binde 15 santim, bundan sonra her bin metre mik'abın beher metre mik'abına 10 santim vergi alınır.

10 — Elektrik sarfiyatından vergi:

Küçük istihlâkât için 5-10 frank.

Büyük istihlâkâtan:

2.000	kilovata kadar	25	Frank
5.000	» »	22	»
15.000	» »	20	»
25.000	» »	18	»
100,000	» »	11	»

11 — Bunlardan başka cenaze defni, mezarlık hizmeti, tramvay işletmesi de Belediye inhisarı altındadır. Belediye mezbakası, Belediye Orman İdaresi ayrıca ve mühim irat menbalarıdır.

K. NACİ

Mahallî İdareler U. Md.

Belçikada Komün idaresi

Komün = Commune. Komün Meclisi = Conseil

Communal. Burgmestr = Bourgmestre. Eşöven

Hey'eti = College Echevinal

Burgmestr;

MERKEZÎ İdarenin Komündeki mümessiline Burgmestr namı verilir. Belçika kanunu esasisi Burgmestri Komünün başı olarak gösteriyor. Evvelâ arasından intihap edilsin edilmesin Komün meclisinin reisidir. Saniyen Eşöven hey'etinin reis ve azasıdır. Burgmestr = Bourgmestre altı sene için kral tarafından tayin olunur. Ve Komün meclisi bütçesinden maaş alır. Yukarıda zikrettiğimiz veçhile işe başlamadan evvel tahlif olunur. 27 Ağustos 921 tarihli kanun mucibince bu vazife bir kadına da tevdi olunabilir. Bu kanun aynı zamanda kadınlara Eşöven, Komün kâtibi, Komün malmemuru olmak salâhiyetini de vermiştir. Evli kadının bu vazifeleri deruhte etmesi zevcinin müsaadesine bağlıdır. Kadın zevcinin gaip, mahcur veyahut iradesini izhar ve istimâl edemeyecek bir halde olduğunu isbat ederse kendisinden böyle bir müsaade istenmez.

Burgmestrlerin salâhiyetleri pek çoktur. Mahallî İdarelerde kuvvei icraiye'nin salâhiyeti her ne kadar (College Echevinal) e yani Eşöven Hey'etine tahsis edilmiş ise de Burgmestr gerek bu kolejin reisi ve gerek kendisine ayrıca bir çok vezaif tahmil edilmiş olmak dolayısıyla Komünde faal bir rol oynar.

Burgmestrin Eşöven Hey'etinin reisi sıfatı ile olan vezaifini aşağıda Eşöven hey'eti bahsinde zikr ve tadat etmek üzere burada doğrudan doğruya kendine mevdu vazifelerden bahsedeceğiz:

1 — Burgmestr: (état civil) amiridir, medenî haller sicillerini tutmakla mükelleftir. Bu vazife vekâlet suretile bir Eşövene de tevdi olunabilir. Burgmestr bu vazife ile üstüne ağır ve mes'uliyetli bir iş aldığı için beraberinde çalıştığı memurları azil ve nasp salâhiyeti de kendine verilmiştir.

2 — Adlî zabıta âmiridir. Müddeiumumi tarafından tasdik edilmek şartile bu vazifede bir Eşöven tarafından vekâlet suretile deruhte edilebilir.

3 — Zabıta mahkemesinde müddeiumumidir. Kralın tasdiki şartile bir Eşöven buna da vekâlet edebilir.

4 — İdarî zabıta âmiridir. Bir Eşöven kendisine vekâlet edebilir. Fakat mes'uliyet Burgmestre aittir. (Giron) a nazaran idari zabıta nizamı içtimaiye muhalif olan her şeyi men ve bertaraf etmek vazifesile mükelleftir, Bunun için Burgmestr Komün asayişini ihlâl edecek her türlü hareketleri menetmeğe salâhiyettardır. İcabında ve fevkalâde hallerde istisnai tedbirlere tevessül edebilir. Jandarma ve askerî kuvvetleri kullanabilir.

Komün kanununun 105 inci maddesi aynen şöyledir: (İğtişaş, muhasımane içtima veya umumî sükûnu ihlâl gibi bir hâl vukuunda Burgmestr ve yahut kendine vekâlet eden zat doğrudan doğruya milis kıt'alarının ve askeri kuvvetlerin müdahalesini talep edebilirler. Onlar da vuku bulan talebe tevfikân harekete mecburdurlar. Talep tam liri olmak lâzımdır.)

Burgmestrın gaybubeti veya bir manii vukuu halinde Burgmestr Eşövenlerden birini tevkil etmemiş ise hükümetçe bir tedbir alınıncaya kadar birinci Eşöven Burgmestirlik vazifesini yapar.

Bir Eşövenin gaybubeti veya mazereti vukuu halinde yerine cetvel sırasına göre birinci olan Komün meclisi azası kaim olur.

Burgmestr vefat etmiş ve yerine başkası tayin edilmemiş ise ve yahut hükümet Komüne Burgmestr tayin etmemiş ise Burgmestr vazifesini cetvelde yazılı Komün Meclisinin birinci azası Eşöven sıfatile bu vazifeyi ifa eder.

Cetvelin tanzimine gelince: Azanın vazifeye dahil oldukları günden itibaren hizmette kıdemleri sırasile, bunca müsavat halinde ihraz etmiş oldukları reyler adedine göre tanzim olunur.

Burgmestr yerine vazife gören Eşöven bir ay veya daha ziyade vekâlet ettiği, Burgmestrin gaybubeti hastalıktan ve yahut ücretsiz bir vazifeyi ifadan ileri gelmediği takdirde maaşı vekâlet eden Eşövene verilir. Burg-

mestre vekâlet eden Eşöven hem Burgmestirlik hem Eşövenlik maaşı alamaz. Komün meclisi azasından biri bir ay yahut daha uzun müddet Eşövenlik vazifesini ifa ederse aynı suretle muamele olunur.

O memuriyete muhassas maaş bu mevkii işgal ettikçe kendisine verilir.

EŞÖVEN HEYETİ:

Eşöven heyeti Komünün icra kuvvetidir. Yalnız zabitanın idaresi doğrudan doğruya Burgmestre aittir. Eşöven hey'etinin intihap tarzı [idare] nin 71 sayılı nüshasındaki makalede gösterilmiş idi. Nüfusu on bin ve daha aşağı olan Komünlerde iki, on binden yirmi bine kadar olan Komünlerde üç, yirmi binden elli bine kadar olanlar- Komünlerde dört, elli binden yüz elli bine kadar olanlarda beşyüz elli binden fazla olan Komünlerde yedi Eşöven vardır. Mart 921 tarihli bir kanunla Bürüksel, Ağustos 921 tarihli diğer bir kanunla da Gand şehri Eşövenlerinin adedi yediye çıkarılmıştır.

Eşövenler altı sene için intihap olunurlar. İntihabı Komün meclisi kendi âzası arasından yapar. Eşövenler Komün bütçesinden maaş alırlar. Kral suiahval ile müştehir olan, ahvali fevkalâde dolayısıyla önceden ifadesine müracaat kabil olmayan Burgmestri işten el çektirir, yahut azledebilir. İşten el çektirme üç aydan fazla olmaz.

Vali; Vilâyet daimî encümenin kanuna muvafık ve esbabı mucibeli mazbatası üzerine suiahval ile müştehir veya fevkalâde ahval dolayısıyla önceden ifadeleri alınmak kabil olmayan Eşövenlere işten el çektirir veya bunları azledebilir. Bu işten el çektirme müddeti de üç ayı geçemez.

Azledilen Eşöven iki sene geçmedikçe tekrar intihap olunamaz. Eşöven Hey'eti Komünün hukuk ve menafîini muhafaza ile mükelleftir.

Komün kanununun 90 ıncı maddesinde zikr ve tatad edildiği üzere hey'etin başlıca vazifeleri şunlardır:

- 1 — Komüne ait müesseselerin idaresi
- 2 — Varidatın idaresi
- 3 — Masarifin tanzimi

4 — Hesabata nezaret yani Komün bütçesinin tamamii tatbikini temin.

5 — Komün işlerinin idaresi.

6 — Gerek müddei, gerek müddealeyh sıfatile Komünün adli davalarını takip.

7 — Komün emvalini idare ve bunların hakkı mülkiyetini muhafaza.

8 — Mahallî zabıta memurlarından gayri ücretleri nahiye tarafından verilen memurlara nezaret.

9 — Komünün umuru nafiasına müteallik hususat, yolların tanzimi, bina plânlarının tetkiki.

Burgmestr ve Eşöven hey'eti hastahaneleri, hayır müesseselerini menkul mallar üzerine borç veren emniyet sandıklarını mürakabesi altında tutmakla mükelleftir. Binaenaleyh mezkûr müesseseleri ziyaret eder. Bunların Hayır sahiplerinin arzuları dairesinde istimal edilmelerine nezaret eyler, görülen kusurları ve yapılacak islâhatı havi tanzim edeceği raporları meclise verir.

Burgmestr arzu ederse hastahanelerin ve hayır müesseselerinin içtimalarında hazır bulunur. Müzakerelerine iştirak eder. Bu takdirde meclise riyaset eder ve rey verir.

Komünler arasında vücade getirilecek sıhhat ve tedavi müesseselerinin islâhı hakkındaki 1897 tarihli kanun mucibince Komünler bir tedavi müessesesi için bileşebilirler. Bu takdirde iltihak eden her Komünün Burgmestr komisyonunun içtimalarında hazır bulunur ve rey verebilir.

Burgmestr ve Eşöven hey'eti her Komünde bir hayrat bürosu tesisine ve nüfusu iki bini geçen Komünlerde fakirlere meskenlerinde iane dağıtmak için hayır müesseselerinin yardımile komiteler teşekkül etmesine çalışırlar. San'at merkezi olan şehirlerde tasarruf sandıkları tesis ettirirler.

Burgmestr ve Eşöven hey'eti serbest bırakılmış şuuru muhtel kimselerin sebebiyet vermeleri melhuz elim hâdiselere mâni olacak tedbirler itihazı ile mükelleftir. Eğer böyle bir kimsenin hastaheneye, islâhhaneye veya bimarhaneye konulması zarureti hasıl olursa buna tevessül

etmekle beraber üç gün zarfında sulh hâkimini veya müddei umumiyi keyfiyetten haberdar eylerler.

(Komün kanunu madde 95)

Fuğuş yerlerine ve fûhuş ile meluf kimselere nezaret Burgmestr ve Eşöven hey'etine aittir. Bunun için hey'et umumî ahlâk ve sıhhati, ve âmmenin sükûnunu temine medar tedbirleri ittihaz eder. Komün meclisi de bu bapta lüzumlu ve faideli gördüğü nizamları yapar.

(Madde 96)

Temaşa mahallerinin zabıtası da Burgmestr ve Eşöven hey'etine aittir. Hey'et fevkalâde ahvalde âmmenin sükûnunu temin için her hangi bir temsili men'e salâhiyettardır. Bu hey'et Komün meclisi tarafından tanzim edilmiş olan talimatnameleri tatbik eder.

(Madde 97)

Burgmestr ve Eşöven hey'eti ve yahut ikisinden biri lâakal üç ayda Bir Komün veznesinin vaziyetini tetkik ve teftiş ederler. Bu tetkik ve teftiş dair bir zabıt varakası tanzim ile Komün meclisine takdim olunur.

(Madde 98)

Burgmestr ve Eşöven hey'eti altı haftayı tecavüz etmeyecek bir müddetle kâtip ve mal memurundan mada Komün memurlarının ellerini işten çektirebilirler. Kâtiple malmemurunun işten el çektilmesine lüzum görüldükte Burgmestr ve Eşöven hey'eti keyfiyeti Komün meclisine teklif ederler.

(Madde 99)

Burgmestr ve Eşöven hey'eti evrak ve senedatın ve sicili nüfusa ait defatirin muhafazasına itina ederler. Bunların ve Komüne ait vesaikin müfredat defteri iki nüsha olarak tanzim olunur ve bir nüshası vilâyete gönderilir.

Komün meclisinin ve Eşöven hey'etinin talimat ve emirleri Burgmestr ve Eşöven hey'eti tarafından ilân ve duvar ilânları ile neşrolunur. Komünler tarafından yapıştırılan duvar ilânları talik resminden muaftır. Bu talimat ve emirler bir nizam ve emirle ilga edilmedikçe neşirlerinin beşinci günü mecburi icra olurlar.

.....

Bunlar (..... Vilâyetine tâbi Komünün meclisi ve yahut Burgmestr ve Eşöven hey'eti karar verir, yahut emir eder.) şeklinde neşrolunurlar.

Gerek Komün meclisinin, gerek Eşöven hey'etinin talimat ve kararları Komün muamelât ve muhaberatı umumiyesi Burgmestr veya vekili tarafından imza edilir. Kâtip de bu evraka imza kor.

SABRİ

Vilâyetler İdaresi Umum Müdürü

Memur nedir ve kimdir?

Mabaat 4

BURAYA kadar tetkik edilen meseleler gösteriyor ki. memurun tayini keyfiyetine bir mukavele akti tekaddüm etmiş veya etmemiş bulunsun memurun vaziyeti mukaveleye ve nizamî esaslara istinat etmektedir. Hizmetini ifa esnasında kendisine hâkim olan bazan mukavele, hazan da nizamnamelerdir. İşte bu keyfiyete Mösyö Laferrière hukuku umumiye mukavelenamesi, Mösyö Teissier ise âmme hizmeti mukavelenamesi ismini vermektedir. İsmi ne olursa olsun âmme hizmetlerinin muntazam ifasını temin eden işte bu zımnî mukaveledir. Bir memuriyeti kabul eden memur o memuriyete ait zımnî mukavelenin bütûn şerait ve mecburiyetlerini taahhüt ediyor demektir. Bu taahhüt millî hayatın ruhu demek olan âmme hizmetlerinin hiç bir fasıla ve maniaya uğramaksızın devamlı ifasını temin eylemek gayesinden doğmaktadır.

Binaenaleyh memuru grev yapmak hukukundan mahrum eylemektedir. Filhakika Devlet Şûrası memurların müştereken verilmiş bir kararla hizmetlerini ifaya fasıla vermelerini kabul etmemektedir. Bu suretle hareket eden memur devlet karşı olan taahhüdünden nükûl ediyor demektir. Bunun neticesi müstafî vey mazul addedilmektedir. Keza hukuku hususiyede de grev neticesi mukavelenin mefsuha edilmesi amelenin değil, onu istihdam edenin lehine olarak kabul edilmiştir. Bir hususî sanayi müessesesinin sahibinin haklarından çok daha geniş bir sahaya malik âmme hukukunda devletin lehine olarak niçin böyle bir şart mevcut olmasın?

Hulâsa eğer Devlet Şûrası memurla hükümet idaresi arasındaki rabitayı bir mukaveleye müstenit şekilde kabul ediyorsa bu mukavelenin memur ile hükümet daireleri arasında vukua gelen bazı küçük hâdiseler dolayısıyla münfesihi addedilmemesi icabeder. Bu mukaveleye hâkim olan kanunlar ve nizamnamelerle umumî nizam ve intizam esasatıdır. İcraî kuvvet tarafından konulmuş kaideler ki, âmme hizmetlerine ait mukavelenin mevzuunu teşkil ederler. Onun gerek hükümetin gerekse memurun keyfine

tâbi bir şekilde girmesine imkân bırakmamaktadırlar.

Hukuku hususiyeye ait mukavelelerde olduğu gibi memurlarla hükümet arasındaki mukavelelerde de bazı esaslı prensipler hâkimdir. Memurların ellerindeki kuvveti suiistimalleri, grev yapmalarına mani olmaları için konulmuş şeraitten münbeis esaslara riayet etmeyerek âmme hizmetlerini ifaya devamdan imtina etmeleri mukavelenin feshini mucip olabilir. Hukuku idareye taallûk eden bu meselelerden mada diğer hukuk esasatı da bu mukavelelere hâkimdir.

Muhtelif müelliflerin bu şekli tenkit etmekte devam eylemelerine rağmen Devlet Şûrası şu tahlil ettiğimiz şerait dahilinde memurla hükümet arasında zımnî bir mukavele mevcut olduğu iddiasında ısrar eylemektedir. Acaba bu hususta müelliflerin içtihatlarına mı, yoksa Devlet Şûrasının kararlarına mı tebeyyet icap etmektedir? Bunlardan hangisi hak ve hakkaniyete daha yakındır. Belki hiç biri, belki her ikisi.

Eğer Fransız hukuku medeniyesinin 1101, 1128, 1134 üncü maddelerinde tarif edildiği şekilde arzu ve iradeye müstenit bir mukavele kastolunuyorsa müelliflerin içtihatları doğrudur. Çünkü bu takdirde memurların vaziyetleri ancak kanunî ve nizâmî hudut dahilinde kalır.

Fakat mukavele acaba yalnız hukuku medeniyeye müsteniden mi aktedilir! Bunu daha başka bir şekilde âmme hizmetlerine tatbik kabil değil midir?

Bunu kat'iyetle reddedebilmek için müelliflerin, memurun vaziyetini hiç bir mukavele unsuruna istinat ettirmeden diğer birtakım nazariyelerle izah ve tarif etmek imkânını bulmaları icap eder ki aşağıda bu hususu tetkik eyleyeceğiz.

İKİNCİ FASIL

1. — Memurlarla Hükümet İdaresi Arasında mukaveleye müstenit bir rabıta var mıdır?

Yukarıki bahislerde memurla hükümet idaresi arasında hukukî münasebetlere müstenit bir mukavele esasının mevcut olduğunu söylediğimiz zaman hiç şüphesiz kelimenin alelâde delâlet ettiği mana itibarile şekil me-

selesinden tamamilе tecerrüt ettiğimiz muhakkaktır. Vakıa şekil mukavelenin mevcudiyetini ispat hususunda işe yaramakla beraber hali hazırda umumiyetle mukavelenin mevcudiyetini ispat için hususî bir şekil kabul edilmiş değildir. Daha garibi mukavele şekillerinden biri mevcut olmadığı halde mukavele mevcut olabilir. Bu tarz, irade ve arzunun resmî ve bir taraflı olarak izharından doğar: Meselâ memurun tayini keyfiyeti gibi. Çünkü bu keyfiyet alâkadar iki taraf arasında bir itilâf neticesi husule gelir. Hukuku Düvelde de, Hukuku İdare de, Hukuku Medeniyede de bu böyledir. Binaenaleyh memurun hizmete alınması keyfiyeti, mahiyeti itibarile mukavele şeraitini haiz olduğu için bir mukavele addedilebilir.

Fransız kanunu medenisinin 1108 inci maddesi mucibince her mukavele muayyen bazı şerait üzerine istinat etmek mecburiyetindedir. Her iki tarafın bu işe ehil ve salâhiyettar bulunmaları, muvafakatin teatisi, mevzuun kanunen caiz ve tabîî olması, keza ortada kanunen caiz bir sebebin mevcudiyeti bu şartlardan maduttur.

Bütün bu unsurlar tayin keyfiyetinde mevcuttur.

A. — Ehil ve salâhiyettar olmak: Memur ve devlet, her iki taraf yekdiğerine bağlanmak salâhiyetine maliktirler. Devlet, gayet geniş bir şahsiyeti maneviye sıfatını haizdir. Binaenaleyh tam ve mükemmel bir salâhiyet sahibidir. Muvafakatini bazan Hukuku Hususiye esasına müstenit mukavelelerle bazan da sırf Hukuku İdare esasına müstenit mukavelelerle izhar etmektedir. Âmme hizmetlerinin şu veya bu şekilde görülmesi noktasından hususî bir şahıs ile müzakere ve mukaveleye girişmesine hiç bir mâni yoktur.

Diğer taraftan reşit ve aklı başında her şahıs hiç bir taraftan müsaade istihsal etmeğe hacet görmeksizin bir işe bağlanabilir. Eğer reşit değilse o zaman kanunî mümessil ve vekilleri bu işe müdahale edebilirler.

B. — Muvafakatin teatisi: Tayin keyfiyetinde her iki tarafın muvafakati tam bir hürriyet ve serbesti içinde taati edilmektedir. Bunda bir karışıklık ve yanlışlık mevcut olmadığı gibi, yekdiğerini aldatma, yahut cebir ve şiddet istimal etme şekilleri de yoktur. Tayin keyfiyetinin kabulü memur için mutlaka mecburî değildir. Fakat

vazifesi başına gitmekle bu husustaki arzu ve muvafakatini izhar etmiş oluyor. O işe muayyen gün ve mahalde başlaması mukavelenin mün'akit olmasına sebebiyet veriyor. Meşru bir mazerete veya sebebe müstenit olmaksızın vazifesine başlaması teehhür eden memurun o hizmeti reddettiği anlaşılır. Tayin keyfiyeti de sakıt olur.

Keza, devlet idaresi için de bir hizmete namzet gösterilen memuru mutlaka kabul etmek mecburiyeti yoktur. Nizamnamelerinde tespit edilmiş olan hudut ve şerait dahilinde hangisini muvafık görürse onu tercih etmeğe hakkı vardır.

C. — Mukavelenin mevzuunu tayin meselesi de mevcuttur. Hükümet idaresi ile memur mütekabil taahhüt altına girmektedirler. Memur vazifesini vicdanî şekilde ve ihtimamla ifa etmeği amirlerinin emirlerine itaat etmeği kabul ediyor. Devlet te onun bu faaliyeti ne mukabil kendisine bir maaş ve tekaüt hakkı tahsis ediyor ve vazifesini ifa esnasında maruz kalması muhtemel tecavüzlerden ve hakaretlerden onu korumayı taahhüt altına alıyor.

Yalnız burada bir noktaya itiraz edilebilir. Hükümet hizmetin görülmesine ait kaide ve esasları tadil neticesi işi fazlaştırmak hakkını muhafaza ettiğine göre mukavelede muayyen ve mahdut bir mevzu yoktur, denilebilir. Fakat buna da şöyle cevap verilmek kabildir:

1. — Devlet idaresinin bu husustaki kuvvetinin bir haddi vardır. Memurlara kabul ettikleri hizmetin şümulü haricinde bir iş yükletmemeği aşağı yukarı taahhüt etmiş gibidir. Hatta bu bapta hususî mukavelenamelere bile benzer. Çünkü hususî mukavelenameler için de aynı mahzur serdedilebilir. Onların da ihtiva ettikleri maddeler arasında bir gayri muayyenlik mevcuttur. Meselâ iş sahibi, amelenin adedini aklına esip te azalttığı yahut haddinden fazla iş kabul ettiği vakit yanında çalışan amelenin vaziyeti memurlarinkini andırmaz mı?

2. — Aynı usul umumî hizmetler mesailinde de caridir. Fakat bu işlerde hiç şüphesiz iki tarafın yekdiğerile yaptığı alış verişte malî tevazünü muhafaza edecek küçük bir taviz mevcuttur. Memurların işi ameleninkine benzer şekilde çoğaldığı vakit ise memurun böyle bir ta-

viz talep etmeğe hakkı yoktur. Bununla beraber kendisine bu gibi hallerde ne büyük kolaylıklar gösterildiğini de hatırdan çıkarmamak icap eder.

Barem, umumiyetle çalışılan fazla saatler için memura ne miktar para verileceğini tayin etmemiştir. Lâkin fazla çalışanlara ya maaşa ilâve, ya ücret, yahut ta tazminat namile bir şey verilmektedir. Meselâ hükümet, muallimlere muayyen derslerinden fazla ders vermeği cebren kabul ettirmeğe çalışmamaktadır. Onları bu hususta muhayyer bırakmaktadır.

Devlet, memurun gördüğü fazla işe mukabil kendisine tazminat vermeği kabul ettiğine göre onun tayini esnasında hizmetine ait taahhüdü için muayyen bir had kabul ediyor demektir. Hiç şüphesiz bu had devlet idaresinin lehine ve memurun aleyhine değiştirilebilecek ve medenî kanuna göre aktolunan mukaveleler esasile kıyas kabul etmeyecek derecede gayri kâfi bir muayyenliktir. Yani mevzu iki tarafın tamamen arzu ve idaresine tevafuk ederekten teessüs eylememiştir. Fakat buna rağmen devlet idaresinin muayyen haddi geçmemesi için kâfi bir muayyenlik teşkil edebilir. Meselâ Maarif idaresi mekteplerde muallimlik eden hanımlara talebenin yemeklerini pişirmeği - velev ki bir ücret ve tazminat mukabili de olsa - teklif edemez. Binaenaleyh görüyoruz ki, muayyen haddin tecavüzü hukukan mümkün olamamaktadır.

*

* *

Memurla devlet arasındaki mukaveleler, vaktile derebeylik zamanında hükümdarlarla onlara tabi derebeyleri arasında mün'akit mukavelelere benzemektedir. Derebeylerin hükümdara sadakat ve merbutiyet yemini etmelerine mukabil, hükümdarlar onları himaye ederlerdi. Biz bu misali, mevzuun kat'î şekilde muayyenlik arz etmemesine rağmen mukavele mefhumunun tamamen ortadan kalkmayacağını göstermek için aldık. Yoksa memurlar devlet arasındaki mukavelenin, tamamen Hukuku medeniye esasına muvafık bir mukavele olduğunu iddia etmiyoruz. Devletle memur arasındaki mukavelede

mevzu esaslı noktayı teşkil etmekte, arzu ve irade ikinci safta mevki almakta, onun aynı şekilde kat'î olarak tespitine ihtiyaç görülmemektedir. Bu mukavele ile memur dahil olduğu sınıfın kendisine temin ettiği hayatı yaşayarak müstefit olmakta, buna mukabil devlete ait vazifelerin icap ettirdiği kat'î rabıtayı göstermek mecburiyetinde bulunmaktadır. Diğer bir tabirle maaşlarla görülen iş arasında makul bir muvazene temin edilmektedir.

Biz bu mütalaamızla bütün hukuk şinasların ruhlarında yerleşmiş hukuku medeniyeye esastına müstenit an'- anevî tasniften tecerrüt etmekle beraber ruhî halet noktasından şenî vaziyetin başka türlü olduğunun iddia edilebileceğini tasavvur edememekteyiz. Çünkü gerek devlet gerekse memurları tatbikat sahasında bunun böyle olduğunu kabulde ittifak etmişlerdir.

İdare hayatında yapılan tecrübelerin meydana çıkardığı hakikat budur. Bir memuriyet isteyen, yahut o memuriyeti kabul eden memurla ona o memuriyeti veren devlet arasında meşru ve muayyen bir meşzu üzerinde karşılıklı bir muvaffakat taatisi mevcuttur. Bu, taahhüdata girişmeğe salâhiyettar iki şahsiyetin tam bir serbesti dahilinde aktettikleri bir itilâf, bir mukaveledir. Fakat bu neticeye vasıl olmamız idarî mesaildeki hukuki usulleri tasvip ve kabulden neş'et etmektedir. Hukukî içtihatlar nasıl oluyor da bunlara muhalif bir vaziyet almakta ısrar ediyorlar, şimdi de bunu izah edeceğiz.

II. — Mösyö Hauriou'nun tezinin münakaşası

Mösyö Hauriou memurla devlet arasında bir mukavele mevcut olmadığını iddia edenlerin en ileri gelenlerindendir. Bu âlime nazaran ortada ne mevzuun muayyenliği, ne de muvafakatlerin serbest surette teatisi keyfiyeti bulunmadığına nazaran bir mukavele mevcudiyeti mevzuubahis olamaz. Mösyö Hauriou iddiasını ispat için Hukuku idareye ait mukavelelerle hukuku medeniyeye ait mukaveleler arasındaki farkları izah ederekten işe girişmektedir. Bu hususta ileri sürdüğü ilk esas, hiç şüphesiz ki münakaşa kabul etmez bir keyfiyettir. Hukuku medeniyeye ait mukavenelerinde iki tarafın muvafakatiyle bir metin vücade getirilir. Neden sonra res-

mî mühür basılarak her iki tarafın arzu ve iradesi birer taahhüt şekline girer. Halbuki memurun hizmete almış bu şekle hiç te benzemez. Her iki tarafın hak ve mecburiyetleri memurun tayini esnasında tespit ve tayin edilmez, yazılmaz.

Muhakkak ki Mösyö Hauriou bu mütaleaları serdederken gerek memur ve gerekse devletin hak ve mecburiyetlerinin hükümet memuriyetlerine müteallik kanunlar, nizamnamelerde mevcut olduğunu inkâr etmiyor. Fakat onun fikrine göre bunlarda mukavele şeraiti şeklinde birer muayyenlik yoktur. Bu hak ve mecburiyetler bir defter, bir dosya tarzında hep bir arada toplanarak memura verilmiyor.

Evet bu hak ve mecburiyetler bir defter, bir dosya tarzında hep bir arada toplanarak memura verilmiyor. Lâkin bir memuriyete talip olan yahut o vazifeyi ifa için çağırılan kimsenin, ifasına başlayacağı hizmeti kabulden evvel bu hak ve mecburiyete talip olan yahut o vazifeyi ifa için çağırılan kimsenin, ifasına başlayacağı hizmeti kabulden evvel bu hak ve mecburiyetlere ait istediği malûmatı almasına hiç bir mani yoktur. Bilâkis bu onun en meşru bir hakkıdır. Devlet dairelerinin her hangi birinde muayyen bir memuriyet için müsabaka açıldı mı, hükümet o vazifeye müteallik esaslı şartları ilân ettiği gibi hemen her zaman da ilânın altına «bu hususta fazla malûmat almak isteyenlerin yere müracaatları» kaydını da ilâve etmektedir. Eğer talip bunu yapmıyorsa kendisine bu hususta verilen malûmatı kâfi görüyor demektir.

İşte bu ilân veya müracaat neticesi alınan daha mufassal izahat, yazılı bir mukavele şeklini andırmıyor mu? Memur her hangi diğer şekilde bir mukavele aktine teşebbüs etmiş bir kimse gibi devlet idaresinin kendisine vereceği hakları ve tahmil edeceği mecburiyetleri tetkik etmiyor mu? Aynı iş bu şekilde ifa edilirken bütün kanunları ve nizamnameleri defter veya dosya şeklinde ayrıca toplayıp memura vermeğe hacet var mıdır? Bir memur, makamını işgal ettiği günden itibaren kendisini oraya rapteden hak ve mecburiyetleri hiç şüphesiz bilmektedir. Hukuku medeniye esasatına göre nasıl bir teahhüde gi-

rişen onun hakkında ilk malûmatı almadan bu işe başlamazsa memur da aynı kayıtlara ve şartlara riayet etmeden devlete hizmet etmeğe başlıyor mu sanıyorsunuz. Fakat bunu kendi arzu ve iradesile yapmıyorsa kabahat kimdedir?

Mösyö Hauriou diğer taraftan tayin keyfiyetinde muvafakat taatisi şekli de mevcut bulunmadığını ileri sürüyor. O, memurun bir memuriyete talip olması, devletin de bunu kabulü muamelelerine fazla ehemmiyet vermiyor. Memurun hizmete almasının tayin keyfiyeti ile başlayıp onunla bittiğini ileri sürüyor. Binaenaleyh ortada bir mukavele mevcut değildir. Yalnız kabulüne muvafakat gösterilmiş bir angariye vardır. Mösyö Hauriou diyor ki:

«Tayin keyfiyetinde iki tarafın muvafakat taatisi keyfiyeti mevzuu bahis olamaz. Çünkü mukavelede iki kere muvafakat izhar edilir. Biri mukavelenin akdi için vaki olan teşebbüste, diğeri mukavelenin resmen akdi ânında... Memurun ise hükümete memuriyet istemek için müracaatı yalnız ilk muvafakat keyfiyeti vücade geliyor. Tayin işinde memurun yeniden muvafakat göstermesine hacet kalmıyor. Hükümet bu muameleyi tek başına yapıyor. Memur onun şeraitini artık münakaşa edemiyor. Bu keyfiyeti esas itibarile kabul etmek veya etmemek mecburiyetinde kalıyor. Kabul ettiği takdirde de yukarıda izah etmiş olduğumuz veçhile bir mukavele aktetmiş olmuyor. Bir angariyeye muvafakat göstermiş olmak vaziyetinde kalıyor.»

Mösyö Hauriou neticede memurun tayin keyfiyetini onu devlet idaresine rapteden kendi arzu ve iradesinden hariç hukukî bir hâdise telâkki etmekle iktifa ediyor.

Mösyö Hauriou'nun bu içtihatlarını tatbikat sahasında yapılan tecrübeler neticesi istihraç edilmiş efkâr ile telif etmek pek güç görünüyor. Bununla beraber bir iki noktadaki ihtilâfın sırf telâkki meselesinden neş'et ettiği muhakkaktır. Mösyö Hauriou Hukuku medeniyedeki mukavelelerin esasını iki türlü muvafakatta arıyor, memur ile devlet arasındaki rabıtayı buna benzetemiyor. Halbuki talep nasıl birinci muvafakati izharsa, tayin keyfiyetini kabul de ikinci muvafakat gibi pek âlâ telâkki olunabilir. Çünkü memur, tayin keyfiyetini kabul etti mi,

.....

mukavele münakittir. Kabul etmediği takdirde münfesihtir. Devlet idaresi, hizmete talip olan memurun müracaatının kat'î bir muvafakat olduğuna kanaat getirdikten sonradır ki, tayin keyfiyetini icra ediyor.

Keza, kabulüne muvafakat gösterilmiş angariye tabinde gene başka türlü telâkki olunabilir. Çünkü bu kabulüne muvafakat gösterilmiş öyle bir angariyedir ki, muvafakattan maada şekilde kabul ettirilemez. Cebren yaptırılmaz. O halde burada da istimlâk keyfiyetinde olduğu gibi dostane bir feragat şekli mevcut olmakla beraber tayin ile istimlâk arasında bir cihetten mühim fark vardır. İstimlâk işlerinde alâkadar muvafakat göstermediği takdirde hükümet onu muvafakat göstermeğe mecbur edecek şekilde tazyik vasıtalarına maliktir. Halbuki tayin keyfiyetinde iş hiç böyle değildir. Tayin edildiği memuriyeti kabulden istinkâf eden vatandaş cebren oraya gönderilebilir mi? Hayır... O halde «kabulüne muvafakat gösterilmiş angariye» den bahsetmek hiç te doğru değildir.

Çünkü bu meseleyi diğer bir noktai nazardan tetkik etmek te bize aynı neticeyi verir. Eğer devlet memuriyeti meselesi kabulüne muvafakat gösterilmiş bir angariye olsaydı bunun ecnebilere katiyen teşmil edilmemesi lâzım gelirdi.

Halbuki herhangi bir hükümet idaresi kendi tabiiyetinde olmayan diğer birini de bir memuriyete tayin ettiği zaman onun hiç bir tazyik ve mecburiyet karşısında kalmadan bu hizmeti kabul etmesi arada taati edilen bir muvafakat mevcut olduğunu pek âlâ ispat etmektedir. Mademki bir başka memlekette memuriyet kabul eden ecnebilerle o devlet idaresi arasında mukaveleye müstenit râbitaların vücudu meydana çıkıyor, niçin bunu devletin kendi tebaası hakkında tatbik edemeyelim? Niçin memurun vaziyeti, tabiiyete göre değişsin, ecnebi ise mukaveleye müstenitmiş gibi görünsün de, o devletin tebaasından olduğu zaman bir «angariye»ye tabi oluyormuş tarzında telâkki olunsun? Eğer memur bir memuriyete tayin keyfiyetile angariyeye tâbi tutuluyorsa niçin kendi muvafakatı olmaksızın başka bir hizmete tayin olunmasın? Buna benzer daha yüzlerce sual sorulabilir?

*

* *

Yalnız itiraf edelim ki tayin keyfiyetinin bazı hukukî neticelerini izah etmek noktai nazarından «kabulüne muvafakat gösterilmiş angariye» nazariyesi yerindedir. Fakat yukarıda da izah ettiğimiz veçhile bu meselede de iki tarafın muvafakat taatisi keyfiyeti mevcuttur. Tayin muamelesi, memuriyete talip kimse tarafından vaki olmuş müracaatın kabulü demektir.

Diğer taraftan Mösyö Hauriou maaşın işlemeğe başlaması muamelesinde de muayyen bir fikir serdedemiyor. Bazan bunun tayini müteakip, bazan de memurun vazifesini görmeğe iptidar ettiği ânden itibaren işlemeğe başladığını söylüyor. Hiç şüphesiz bunların ikisinin arasında çok mühim bir fark mevcuttur. Tayin muamelesi ile memurun işe başlaması arasında muhakkak ki uzun veya kısa bir müddet geçecektir. Bugün hemen her memlekette memurun maaşı işe başladığı tarihten işler. Bunu Mösyö Hauriou da pek âlâ bilir.

Binaenaleyh devletin memura vaki olan teklifle memurun kabulü arasında mecburen bir zaman geçiyor ve kabul neticesidir ki, mukavele münakit oluyor. Yalnız burada da bazı münakaşalara sebebiyet vermiş bir nokta vardır. Kabul keyfiyeti memurun tayin muamelesinden haberdar olduğu zaman mı, yoksa hizmetini deruhte edip işe başladığı zaman mı vücade geliyor? Ekseriyet ikinci şıkı tercih etmekte, yani kabul keyfiyetinin memurun işe başladığı ânde vücut bulduğuna kanaat getirmektedir. Halbuki birinci şık ta tecviz olunabilir. Hususile bu şekil hukuku medeniye esaslarına daha muvafık gelir. Çünkü o esaslara göre bir tarafın haberdar olmayı müteakip itiraz etmemesi mukavelenin teessüsünü mucip olur. Buna kıyasen memurun vaziyetinin tayin muamelesinin tamam olduğu ândan itibaren tekarrür etmiş bulunduğunu da kabul etmek icap eder. Çünkü maaştan gayri memurluğa ait diğer mecburiyet ve haklar tayin muamelesinin tamam olduğu tarihten başlar.

Bununla beraber maaşın hizmet görmeğe iptidar etmeden evvel işlemeğe başlamamasını nasıl izah etmelidir? Bu, işin umumî hesaplar prensiplerine uydurulmak gayesinden doğmaktadır. Çünkü o prensiplere nazaran iş görmeden para vermek usulü mevcut değildir. Tayin mu-

amelesi tamam olmuş, fakat işe başlamamış bir memurun vaziyeti tıpkı hususî sanayi müessesatından bir hizmet isteyerek muvafakat cevabı almış olmakla beraber henüz işe başlamamış bir ecirin haline benzer. Mukavele münakit olduğu tarihten itibaren memur o makamın sahibine verilecek olan unvanı hâizdir. Lâkin maaşı ancak işini görmeğe başladığı ânden işler.

Yalnız Hukuku medeniye esasatına nazaran ecirlerle patronlar arasında aktolunan mukaveleler mucibince görülen işler sade patronun ecire karşı bazı mecburiyetler yüklenmesini intaç etmekle kalmaz. O mecburiyetlerin hududunu da tayin eder. Ücret, görülen işe aynen bir mukabele şeklinde tecelli eder. Âmmе hizmetleri işinde ise telâkki başka türdür. Maaş, sade memurun gördüğü iş mukabili verilen bir ücret değildir. Aynı zamanda onun hizmetinde gösterdiği doğruluğun bir mükâfatıdır. Binaenaleyh maaşının sade gördüğü işle değil, kendisinin ve ailesinin makamını icap ettirdiği içtimâî şartlara uygun şekilde yaşamalarını teminle mütenasip olmasına dikkat edilir.

III. Mösyö Jeze'nin tezinin münakaşası.

Diğer müellifler, Mösyö Hauriou'nun fikir ve mütaleaları hilâfına tayin keyfiyetinde iki tarafın yekdiğerile muvafakat taatisi esasının cari olduğunu kabul etmektedir. Mösyö Jeze de onlardan biridir. Fakat ona göre bu muvafakat taatisi esası dahi devlet ile memur arasında bir mukavele münakit olduğunu farzettirmeğe kâfi bir sebep teşkil etmez. Çünkü mukaveleler ancak iki tarafın iradesinden doğan bir itilâfla teessüs eder ki, bunun neticesi şahsî bir vaziyeti hukukiye husule gelir.

Halbuki memurun vaziyeti tayin keyfiyeti ile tekarrür etmez. O vaziyet daha evvel kanunlar, nizamnameler vasıtasile tekarrür etmiş bir şekilde mevcuttur. Binaenaleyh tayin keyfiyeti bu mevcut şeraitin diğеrleri gibi o memuriyet talibine de tatbiki hâdisesinden başka bir şey ifade etmez. Görülüyor ki, vaziyet şahsî olmaktan çok uzaktır. Çünkü aynı şerait o çeşit bütün memurlara birden tatbik olunmaktadır. Tayin muamelesi ve alâkadarın buna muvafakati o şartlara ne yeni bir şey ilâve e-

debilir, ne de onlardan birini iskat eyler. Demek ki kat'î şekilde umumî ve gayrişahsidir.

Fakat bu deliller bizi ikna kâfi gelecek derecede kuvvetli midirler?

Hayır... Çünkü memurun vaziyetini tayin eden kanunlar ve nizamnameler birer esas ölçü mahiyetini haizdirler. Tatbikat sahasında çok defa bunlar haricinde hususî vaziyetler tahaddüs edebilir. Bundan sarfı nazar Mösyö Jezenin tarif ve tavsif ettiği şekil hukuku şahsiyeye müstenit olarak aktolunan mukavelelerin de esasını teşkil edebilir.

Meselâ, bir müşteri maktu fiatla satış yapan mağazalardan birine giriyor. Fiatın maktu olması, mağaza sahibinin bütün eşyanın satış kıymetlerini evvelce tesbit etmiş bulunması dolayısıyla pazarlık etmiyor, malı alıp gidiyor. Arkasından bir müşteri, bir müşteri daha, hepsine aynı muamele tatbik ediliyor. Vaziyet müşteriye göre değişmiyor. Kat'î şekilde umumî ve gayri şahsî oluyor. Buna rağmen yapılan işi iki tarafın muvafakatine iktiran etmiş bir alış veriş addetmeyebilir miyiz?

Mamafih hukuku şahsiyeden mütevellit bu muamele ile memurun vaziyeti arasında da bir fark mevcuttur. Alış veriş meselesindeki vaziyeti değiştirmek için iki tarafın muvafakati lâzımdır. Memurun vaziyeti ise bazı şekiller müstesna ancak devlet idaresinin tek taraflı iradesile tebeddül edebilir. Fakat bu fark hukuku medeniyeye müstenit mukaveleler ile Hukuku idareye müstenit mukaveleler arasındaki ayrılıktan doğmaktadır.

Çünkü Hukuku şahsiyede mukaveleyi akteden iki tarafın vaziyeti kanunun icap ettirdiği şerait neticesi teessüs etmiş olsa dahi müteakabil muvafakatle tadil edilebilir. Halbuki Hukuku idarede hükümet dairelerinin mevkileri kuvvetlendirilmiştir. Memur idareye karşı tâbi ve itaatkâr vaziyette kalmaktadır. Memuriyete girerken kabul etmiş olduğu şeraitin bir az sonra değiştiğini görürse bundan kurtulmak için elindeki yegâne vasıta istifa etmektedir. Yoksa yeni şeraitin kendisine uyup uymadığını hükümetle karşı karşıya geçip münakaşa edemez.

Bu bahsi bitirmeden evvel Mösyö Jeze'nin «Hukuku İdarenin umumî prensipleri» namındaki kitabında ken-

di içtihadını takviye etmek için zikrettiği bir delili de iktibas etmek mecburiyetindeyiz.

Mösyö Jeze diyor ki: «Mukavele muhtelif noktai nazardan iki tarafın bu hususta koydukları şartlara muallak bir akittir. Tesis ettiği şahsî vaziyeti hukukiyelerden maada umumi ve gayri şahsî vaziyeti hukukiyeler de meydana getirir. Mal sahibinin koyduğu esasların müşteriye ve para ikraz eden adamın koyduğu esasların istikraz yapanlara umumî surette tatbiki buna birer misaldir.

Diğer taraftan mukavele bir kısım hukukî tesirleri ve neticeleri itibarile şahsî diğer hukukî tesirleri ve neticeleri itibarile şarta muallak vaziyetler ihdas eden bir akittir. Anlaşıyor ki hukukî hâdiseler ekseriya, belki de daima, bir çok muhtelif neticeler tevhit etmekte, tesirler husule getirmektedirler. Hâdiselerin şu veya bu mahiyeti hukukivede telâkki olunmalarına göre onların tesir ve neticelerinin de şu veya bu şekilde oldukları görülür.

Muharriri:

G. BİCHOFFE

Türkçeye çeviren

A. HİDAYET

—

Cihan idare hareketleri

İspanyol idare hukuku

İSPANYANIN en maruf İdare Hukuku mütehassıslarından Mösyö Gascon Y. Marin İspanyolca konuşan bütün memleketlerde klâsik bir eser mevkiine yükselmiş ve bütün Avrupa idare mütehassıslarınca tanınmış «Hukuku İdare» namındaki kitabını yeniden tetkik ve tashih ederek neşretmiştir.

Mösyö Gascon'un İdare hukukundaki ilmi kudreti muhtelif memleket ülemasının takdiratını celbettiği gibi kendisi vaktile Madrid Üniversitesinn rektörlüğünü de yapmıştır. Hali hazırda mezkûr Üniversite «Hukuku İdare» profesörüdür.

Mösyö Gasconun bu kitabı sade İspanyol İdare hukukundan esaslı bir surette bahsetmekle kalmamakta aynı zamanda Hukuku idareye taallûk eden bir çok asrı meseleleri de derinden derine tetkik eylemektedir: İdare hukuku mefhumu, menbaları, asrı hazır hukukunda İdarî nizamnamelerin rolü ve manası, idari muamelelere ait hukukî telâkkiler, asrı hazır İdare hukukunda umumî hizmetler nazariyesi ve diğer bir çok meseleler «İspanyol İdare hukuku» kitabının ihtiva ettiği bahislerdir.

Mösyö Gascon bu arada bilhassa memurun kanunî vaziyetini de tahlil ve birçok nazariye ve mütalâaları tenkit eylemektedir. Eserin bir kısmı da vatandaşın hükümet idaresile teşriki mesaisi, hükümet idaresinin imtiyazları, merkezîyet, ademi merkezîyet, İdarî muhtariyet, idari mesailin hukuken halli usulü meselelerine tahsis edilmiştir.

Müellif diğer taraftan şehir ve kasabalara ait asrı meseleleri, yeni sınıf ve cemaat idarelerini de tahlil etmiş ve eserinin son kısımlarını fikrî, manevî, iktisadî hayatın muhtelif safhalarındaki İdarî hareketlere ve yeni zabıta teşkilâtı meselelerine hasreylemiştir.

Bu eserin müspet hukuk ile, İspanyol hukukuna ve mukayeseli hukuka ait bahisleri de çok zengindir. Mösyö

Gascon muhtelif memleketlerdeki İdarî nazariyeleri tetkik ederken son hukuk esasatından ilham almıştır. Müellif sade diğer idare hukuku âlimlerinin fikirlerine derinden nüfuz etmekle kalmamış, asri hukuku idareyi de mükemmel ve muntazam bir tarzda tesis eylemek gayesini takip etmiştir. Bu hususta bilhassa Fransız mektebinin ve Mösyö Berthelemy'nin tesiri ve nüfuzu altında kalmıştır.

Amerikada idari meseleler

Şikago Üniversitesi profesörlerinden Mösyö Leonard D. White son neşriyatında Amerika Birleşik hükümetleri dahilindeki idari vaziyeti tamamen bitaraf bir gözle tahlil etmektedir «Trends in public administration» (Mac Graw Hill Book Co) namındaki eserinde bilhassa şu bahisleri tetkik eylemektedir.

1. — Belediyeler, devletler ve hükümeti merkeziye arasında taksimi kuva meselesindeki temayüller, 2. — Yeni idare. 3. — Zat işleri mesailinde hükümet idaresinin temayül gösterdiği cihetler. 4. — Fennî ve ilmi esaslara istinaden idari ıslahat.

Mösyö Whitee hükümet idaresinde bir çok yenilikler vücade getirilmesi mecburiyetini şu dört sebebin tevlit ettiği mütalâasındaır.

1. — İktisadî buhran dolayısıyla bütün devletlerin tasarruf yapmaya çalışmaları.

2. — Yeni keşifler ve icatlar dolayısıyla ilim ve sanat sahalarında husule gelen terakki neticesi umumî hizmetlerin ifasının da müterakki ve müttekâmil tertibatla icrası ihtiyacının baş göstermesi.

3. — Bu asırda vatandaşın diğer devirlerde mevcut olmayan işsizlik, vazife başında kazaya uğramak, çok pahalılık, veya fazla ucuzluk, para kıymetinin düşüp, çıkması, beynelmilel rekabet, mesken buhran ve sair bin bir türlü tehlikelere maruz bulunması ve bu tehlikelere karşı devletin ferdi himaye etmek mecburiyetinde olması.

4. — Son senelerde köyler ve kasabalarla şehirler arasında vücade gelen gerginlik.

Bu dört sebep dolayısıledir ki, yirmi seneden beri umumî hizmetler işinin, kontrol şiddetlendirilmekle beraber muameleler basitleştirilerek, yeni usuller ve âletler tatbik edilerek halli icap ediyordu.

Mösyö Whitee nazaran Amerika Birleşik hükümetleri dahilinde hali hazırda vaziyet şu merkezdedir:

1. — Otuz seneden beri hükümeti merkeziyenin diğer hükümetler üzerindeki nüfuzu gittikçe artmaktadır. Bilhassa idarî, iktisadî sahalardaki işler hep hükümeti merkeziyenin istediği tarzda hallediliyor.

2. — Birleşik Hükümetleri teşkil eden her hükümette devlet memurlarının nüfuzu şehir ve taşra memurlarının nüfuzundan daha hâkim bulunmaktadır. Meselâ vergi, maarif, nafia işlerinde şehirlerin ve taşraların mütalâası sorulmadan merkezde mukarrerat ittihaz edilmektedir.

3. — On beş seneden beri gerek hükümeti merkeziyede, gerekse diğer hükümetlerde ve şehir ve taşralarda âmir memurlara çok ehemmiyet verilmiş intihaplarında fazla müşkülpesent davranılarak güzide unsurlar elde edilmiştir. Bu usul aşağı sınıf memurlara tatbik edilmediği için valiler ile idare mürettebatı arasında mühim bir fark vücade gelmiştir.

4. — Son yirmi sene zarfında belediyelerin de nüfuzu son derece artmıştır.

5. — Gitgide muhtelif idare şubabâtı üzerindeki halkın kontrolü hafiflemiş, büyük memurların, kudreti fazlaşmıştır.

6. — Nüfusun artışı ile kıyas kabul etmeyecek bir şekilde memur miktarı ziyadeleşmiştir.

7. — 30 sene zarfında İdarî meseleler hakkında tetkikat yapmak üzere, teşriî kuvvetin teşkil ettiği komisyonlar ve saireden sarfı nazar, tam 63 büro tesis edilmiş yani cihaz büyütülmekle beraber onun bakımı cihetinden de ihtimam gösterilmekten geri kalınmamıştır.

İşte Mösyö Whitee hastalığı teşhis ile bu şekilde teşrih eylemekte, fakat tedavi çarelerini sükûtle geçiştirmekte, onu da mütehassıslarına bıraktığını söyleyerek kitabına nihayet vermektedir.

Alman memurin kanununda deęişiklikler

30 Haziran 1933 tarihli (Alman memurin kanunu) nun bazı maddelerinde değişiklikler vücade getirilmiştir. Bu değişikliklerin başlıcaları şunlardır:

Memuriyetlerin sureti ihdası — Alman hükümeti bundan böyle ancak devletin emniyetinin veya onun hâkimiyetinin icap ettirdiğı vezaifin ifası için ihdas edilen daimî memuriyetlere memur alınacaktır. Ücretli ve muvakkat memur kullanmak usulü ilga edilmiştir. Yalnız devletin iktisadi ve sınaî müesseseleriyle bürolarda kopyacılık veya buna mümasil basit işler görenler bundan istisna edilmişlerdir.

Memurların alınma şekilleri — Memurların bir memuriyete kabulleri için mutlaka ellerinde kendilerinin bu vazifeyi ifaya davet edildiklerine dair bir vesika bulunması icap eder. Kimin elinde böyle bir vesika yoksa kanun nazarında memur addolunamaz.

Deruhte edeceği işi görebilecek derecede ona ait meslek tahsili yapmamış veya ifa edeceği vazife hususunda muayyen bir ihtisasa sahip olmayan kimselerle millî devleti hiç bir kayıt ve şarta tâbi olmaksızın müdafaa edeceğini deruhte etmemiş olanlar memuriyete kabul olunamazlar. Kadınlar ancak otuz beş yaşından sonra devletin daimî memuriyetlerine tayin edilebilirler.

Menşei ârî olmayan kimselerden memur intihabı memnudur. Menşeleri ârî olduğu halde ârî olmayan kadınlarla evlenmiş olanlar da memuriyete kabul edilmeyecekleri gibi memur iken böyle kadınlarla evlenirlerse vazifelerinden çıkarılacaklardır.

Kadın memurların hukukî vaziyetleri — 30 Mayıs 1932 tarihli kanundaki kadın memurların vaziyetine ait esasat tadil edilerek kocasından veya diğer menbalardan daimî bir geçinme vasıtaları mevcut olan evli kadınların memuriyetlerinden çıkarılmaları tekarrür etmiştir. Bunlara hizmet müddetlerine göre azamî bir senelik maaşlarını geçmemek üzere tazminat verilecektir.

Memurların deruhte edecekleri diğer işler — Devlet memurları memuriyetlerinden mada diğer bir iş görebilmek, hususile bir sanat sahibi olarak çalışmak veya sınaî hizmetlerde ifayı vazife edebilmek için hükümetten mü-

saade almak mecburiyetindedirler. Bu iş, zevçlerinin görmekte oldukları işlere yardım mahiyetinde dahi olsa aynı şarta riayet lâzımdır.

Edebiyat, güzel sanatlar, ilim ve fen, hitabet hususlarına ait faaliyetlerle bir Üniversitede ders vermek yahut mütehassıs sıfatile bir meselede fikrini beyan etmek işleri için müsaade almaya hacet yoktur.

Memuriyet sıfatile telif kabul etmeyecek, umumi menfaatlara münâfi olacak, vazifelerine mani teşkil edecek derecede fazla zamana ihtiyaç gösterecek, sanayi ve ticaret faaliyetine mazarratı dokunacak işler için istenilen müsaade verilmeyecektir.

Verilen müsaadeler şarta muallâk ve mahdud olabileceği gibi arzu edildiği zaman da kaldırılabilir. Devletin yüksek makamının tahmil edeceği munzam işleri memurlar, hatta kendilerine ayrıca tahsisat verilme dahi, ifa etmek mecburiyetindedirler.

Munzam olarak görülen işlerden dolayı memurlara maaşlarından gayri verilecek tahsisattan bir müsaadeye iktiran etmesi icap edenlerin verilip verilmemesi hakkında Maliye Nazırı bir karar ittihaz edecektir.

Yeni memurin kanunu bunlardan mada memurların maaş ve tekaüt haklarına dair bazı esasları, askerî mahkemeler veya cinayet mahkemeleri kararlarıyla mahkûm olanların tekaüt haklarını kaybedeceklerine, maaş ve tekaüt haklarının tensikat, tahdidat veya sair suretlerle azaltılabileceğine veya büsbütün ilga olunabileceğine ait muhtelif hükümleri ihtiva etmektedir.

Barselonada idare memurları mektebi

İspanyada Barselona vilâyeti dahilinde ilk esasları 1914 tarihinde atılan bir «İdare memurları mektebi» mevcuttur. Bu mektebin ilk gayeleri mahallî idarelerde çalışacak memurları yetiştirmek idi. Sonra orası umumî idare memurlarına bir menşe teşkil ediyordu. Bu mektepte iki kısım üzerine tedrisat icra olunuyordu.

Birinci kısımda okutulan dersler şunlardı: Hukuk ilmi hakkında umumî malûmat - İspanyol idare hukuku- Belediye hukuku- Hesap, usulü defteri, istatistik malûmatı, maliye işlerine ait nazariyeler.

İkinci kısımda okutulan dersler şunlardı. Mahallî maliye işleri - büro teşkilâtı ve büro işleri - Belediye kanunu - İspanyol mâliyesine ait kanunlar - Belediye işlerinin teknik noktalarına ait malûmat - İspanyanın ve yabancı hükümetlerin idare tarzları.

1924 te vücade gelen diktatörlük idaresi zamanına kadar mükemmel ve muntazam tedrisat yapan bu mektep bir taraftan talebe yetiştirirken diğer taraftan diğer idari bazı faaliyetler gösteriyordu. Bilhassa her sene «Belediye haftası» ismini verdiği yedi gün zarfında muhtelif idarelere mensup memurların toplayarak içtimalar yaptırıyordu. Bu toplantılarda senenin en mühim idari ve beledî meseleleri hakkında münakaşalar icra ettiriyor ve bunları muntazam raporlar halinde neşrettiriyordu.

Diktatörlük idaresinin vücut bulması ile beraber ilga edilen bu mektep 1930 da Cümhuriyet idaresinin tesis ile tekrar faaliyete geçti. Halihazırda da tedrisat gene iki kısım üzerine icra olunmaktadır.

Birinci kısımda okutulan dersler şunlardır: Hukuku hususiyeye ait umumî malûmat - hesap - usul defteri - istatistik - hukuku idare - mahallî idare teşkilâtı ve idare usulleri - malî kanunlar.

İkinci kısımda okutulan dersler şunlardır: Hukuku umumiyeye ait umumî malûmat - mahallî maliye teşkilâtı - mahallî idare teşkilâtı ve idare usulleri - kâtiplik vazifesine ve büro işlerine ait malûmat - belediye işlerine ait teknik malûmat.

Muhtelif memuriyetlere tayin edilecek memurlarla bilhassa belediye teftiş memurları ve kâtiplerinin mutlaka bu mektepten mezun olmaları lâzım geldiği hakkında İspanya hükümeti tarafından meclise bir kanun lâyihası tevdi olunmuştur.

Mektebin programında bazı tadilat yapılarak buranın maliye müfettiş namzetlerine de bir menşe teşkil etmesi ve bir âli kısım ilâve olunarak diğer yüksek memuriyetler için de memur yetiştirebilmesi düşünülmektedir.

A.HİDAYET

.....